

Hedda Flatø, Huafeng Zhang , Anne Hege Strand og Nerina Weiss

Effekter av et digitalt læringsverktøy på elevers kunnskap om vold, overgrep og barnevernet

En randomisert kontrollstudie ved norske barneskoler

Effekter av et digitalt læringsverktøy på elevers kunnskap om vold, overgrep og barnevernet. En randomisert kontrollstudie ved norske barneskoler

«Jeg vet» er et digitalt læringsverktøy utviklet for bruk i norsk grunnskole. I denne rapporten legger vi frem resultater av en studie om hvordan bruk av verktøyet påvirker elevers kunnskap om vold i nære relasjoner, seksuelle overgrep og barnevernet, samt læreres holdninger til og respons på undervisning om disse temaene. Studien kombinerer en kvantitativ randomisert kontrollstudie (RCT) med kvalitativ utforskning.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
1 Innledning	6
1.1 «Jeg vet» – målsetting og utvikling.....	7
1.2 Kunnskapsbehov	8
1.3 Forskningsspørsmål	9
1.4 Gangen i rapporten	9
2 Data og metoder.....	11
2.1 Randomisert kontrollstudie (RCT)	11
2.2 Kvalitative undersøkelser.....	29
2.3 Forskningsetikk.....	31
3 Effekter av «Jeg vet» på barns kunnskap	34
3.1 Samlet kunnskapsmål	35
3.2 Kunnskap om vold i hjemmet.....	37
3.3 Kunnskap om seksuelle overgrep.....	46
3.4 Kunnskap om og frykt for barnevernet	51
3.5 Ulike elevgrupper – ulik kunnskap	55
3.6 Effekt av ulike moduler og effekt over tid.....	58
3.7 Oppsummering og fortolkning.....	61
4 Effekter av «Jeg vet» på læreres holdninger og handlinger	63
4.1 Motivasjon og tro på egne evner.....	63
4.2 Bekymring for elever	66
4.3 Syn på «Jeg vet»	69
4.4 Oppsummering og fortolkning.....	71
5 Refleksjoner fra klasserommet: Læreres og elevers erfaringer med «Jeg vet»	73
5.1 Lærernes erfaringer med bruk av «Jeg vet» i undervisning.....	73
5.2 Syn på hvordan verktøyet kan fremme eller hemme læring om vold og overgrep.....	76
5.3 Verktøyets betydning for læringsutbytte	78
5.4 Lærernes utbytte og andre virkninger av «Jeg vet»	81
5.5 Oppsummering	82
6 Avslutning	84
6.1 Hovedfunn og mulige forklaringer	84
6.2 Betydning	85
6.3 Begrensninger og kunnskapsbehov	87
7 Litteratur	89
Vedlegg A: Spørreskjema for barn.....	92
Vedlegg B: Spørreskjema for lærere	102
Vedlegg C: Resultater fra robusthetstester	110

Forord

«Jeg vet» er et digitalt læringsverktøy utviklet for bruk i norsk grunnskole. I denne rapporten legger vi frem resultater av en studie om hvordan bruk av verktøyet påvirker elevers kunnskap om vold i nære relasjoner, seksuelle overgrep og barnevernet, samt læreres holdninger til og respons på undervisning om disse temaene. Studien kombinerer en kvantitativ randomisert kontrollstudie (RCT) med kvalitativ utforskning.

Rapporten er skrevet av Hedda Flatø, Anne Hege Strand, Nerina Weiss og Huafeng Zhang. Hedda Flatø har vært prosjektleder og hatt overordnet ansvar for alle deler av studien. Huafeng Zhang har hatt hovedansvar for programmering av spørreskjemaet og de tekniske løsningene for innhenting av RCT-data samt for den kvantitative dataanalysen. Nerina Weiss og Anne Hege Strand har hatt hovedansvar for den kvalitative delen av studien.

Prosjektet har hatt to eksterne samarbeidspartnere som har bidratt på avgjørende måter og kommentert førsteutkastet til rapporten. Simone Valerie Häckl-Schermer, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger, har delt generøst av sin erfaring og kunnskap. Hennes bidrag har vært sentrale i alle faser av prosjektet, fra utvikling av forskningsdesign og praktisk gjennomføring til analyser og tolkning av resultater.

Else-Marie Augusti, forsker II ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), har hatt hovedansvar for utviklingen av kunnskapsspørsmål til barn. Hennes innsats, kompetanse og trygghet – særlig når det gjelder hvordan man kan snakke med barn om vold, overgrep og rettigheter, og hvordan man bør håndtere situasjoner der vanskelige temaer kommer opp – har vært av stor betydning for prosjektet.

Andre Fafo-forskere har også bidratt i prosjektet. Selma Yssen hadde hovedansvar for det omfattende arbeidet med rekruttering av skoler og bidro til å holde løpende kontakt med de deltagende skolene samt til opplæring av forskningsassistenter og gjennomføring av spørreundersøkelser ved enkelte skoler. Elias Nosrati har vært kvalitetssikrer på prosjektet og gitt gode, konstruktive tilbakemeldinger på førsteutkastet til rapporten. Sofie Steensnæs Engedal har tilrettelagt rapporten for publisering, mens Hanna Hatløy Øvereng har språkvasket rapporten.

Forskningsassistentene Mina Kristoffersen og Emira Sopi bidro vesentlig i arbeidet med skolekontakt og rekruttering. I tillegg har til sammen 15 forskningsassistenter deltatt i gjennomføringen av datainnsamlingen: Malene Paulsen Bangsund, Juana Fakihi, Matilde Louise Grytnes, Mina Grynnerup Johannessen, Klara Joseph, Matilde Louise Grytnes, Amir Keadana, Marianne Kvinnsland, Andrea Eliassen Kvitnes, Martine Verket Lauvstad, Ingeborg Lønning, Ingeborg Myrvang, Ann-Kristin Schleis, Maya Swint og Andrine Wibe.

Forskningsassistentene har hatt en sentral rolle i klasseromsarbeidet, i møte med elever og lærere og i den praktiske gjennomføringen av spørreundersøkelsene. Deres innsats har vært avgjørende for at studien lot seg gjennomføre på en faglig solid og etisk forsvarlig måte. Vi vil rette en særskilt takk til Sabreen Selvik for stort engasjement og

betydelig innsats i arbeidet med å rekruttere lærerstudenter fra OsloMet som forskningsassistenter.

Oppdragsgiver for studien har vært Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Vi vil takke kontaktpersonene for studien – Elin Skogøy, Silje Vie Solhjell, Maria Andersen Sommernes, Anne Cecilie Sjøli Bråthen og Tove Brusgaard – for nyttige og innsiktsfulle innspill gjennom hele prosjektperioden, gitt med tydelig respekt for forskernes faglighet og uavhengighet. Vi setter stor pris på at Bufdir delte ambisjonen om å bygge et solid og pålitelig kunnskapsgrunnlag og dermed gjorde det mulig å gjennomføre en studie av høy kvalitet, selv om dette forutsatte et ressurskrevende forskningsopplegg.

Til slutt vil vi rette en varm takk til elever, lærere og skoleledere ved de deltagende skolene og de to pilotskolene. Skolene har lagt til rette for datainnsamling over tid, åpnet klasserommene for forskere, tilpasset undervisning og brukt tid i en travel skolehverdag på å delta i spørreundersøkelser og undervisningsopplegg. Uten denne innsatsen hadde studien ikke vært mulig, og bidragene deres er avgjørende for å styrke fremtidig forebyggende arbeid mot vold og overgrep mot barn.

Oslo, januar 2026

Hedda Flatø, prosjektleder

Sammendrag

Skolen skal gi barn kunnskap som kan gjøre dem tryggere i møte med vold og overgrep. I denne rapporten legger vi frem resultater fra en studie som undersøkte om og hvordan bruk av det digitale læringsverktøyet «Jeg vet» i norske barneskoler faktisk bidrar til dette. Rapporten bygger på en randomisert kontrollstudie blant elever på 2.–7. trinn ($n = 5\,164$) og deres lærere ($n = 280$), kombinert med kvalitativ utforskning. Resultatene viser at «Jeg vet» gir målbare og statistisk signifikante forbedringer i elevenes kunnskap, og samtidig styrker læreres trygghet og handlingsberedskap i møte med bekymringer om barn.

- Bruk av «Jeg vet» øker elevenes samlede kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet med 1,3 prosentpoeng (med statistisk usikkerhet på $\pm 0,4$). Effekten er tydeligst blant elever på 2.–4. trinn.
- Kunnskap om vold i hjemmet styrkes tydelig, med en samlet økning på 1,7 prosentpoeng ($\pm 0,4$). Effekten er særlig sterk for kunnskap om hva barn kan gjøre, og for elever på 2.–4. trinn, der den teoretiske handlingskompetansen øker med 4,3 prosentpoeng ($\pm 0,8$) ved bruk av «Jeg vet».
- Også kunnskap om seksuelle overgrep øker blant de elevene som fikk undervisning om dette (2.–4. trinn). Vi finner en signifikant økning i kunnskap om seksuelle overgrep på 1,3 prosentpoeng ($\pm 0,8$), herunder økning i teoretisk handlingskompetanse på 2,2 prosentpoeng ($\pm 1,0$).
- Når det gjelder barnevernet, finner vi ingen signifikant økning i samlet kunnskap knyttet til bruk av «Jeg vet». Derimot ser vi en tydelig reduksjon i elevenes frykt for barnevernet, med en økning på 3,3 prosentpoeng ($\pm 1,2$) i andelen som ikke uttrykte frykt.
- «Jeg vet» har også klare effekter for lærerne. Motivasjon og trygghet i undervisning om vold og overgrep øker med 4,9 prosentpoeng ($\pm 1,6$) samlet, og med 7,1 prosentpoeng ($\pm 2,5$) blant lærere på 2.–4. trinn.
- Lærere som har brukt verktøyet, uttrykker bekymring for færre elever i klassen (2,13 elever mot 2,43 i kontrollgruppen, dvs. en forskjell på $-0,27$ ($\pm 0,15$)). Når bekymringer først er til stede, øker sannsynligheten for at de meldes videre, særlig på småtrinnet (18,3 prosentpoeng ($\pm 7,9$)).

Selv om effektstørrelsene på individnivå er moderate, er funnene betydningsfulle i et folkehelseperspektiv. «Jeg vet» er et universelt tiltak som når hele elevgrupper. Når mange barn får litt bedre kunnskap om grenser, rettigheter og handlingsmuligheter, kan de samlede effektene bli betydningsfulle. Små forbedringer i gjennomsnitt kan bidra til å senke terskelen for å si fra, styrke barns beredskap i hverdagen og redusere frykt og usikkerhet knyttet til hjelpeapparatet. Samtidig gir økt trygghet hos lærere et bedre grunnlag for å vurdere og følge opp bekymringer på en mer presis og ansvarlig måte. Rapporten gir dermed et robust empirisk grunnlag for å vurdere effekten av et konkret undervisningsverktøy på et område av avgjørende betydning for barns trygghet, helse og rettigheter.

1 Innledning

Vold og overgrep mot barn er blant de mest alvorlige utfordringene samfunnet står overfor. Omfanget er betydelig: I en nasjonal studie fra 2019 svarte omtrent én av fem 12–16-åringer at de hadde vært utsatt for fysisk vold i oppveksten, og litt over én av 20 hadde opplevd seksuelle overgrep fra en voksen (Hafstad og Augusti, 2019). Slike erfaringer kan få alvorlige og langvarige konsekvenser for barns psykiske og fysiske helse, relasjoner og samfunnsdeltakelse og understreker behovet for effektive forebyggende tiltak.

Å beskytte barn og unge mot vold og seksuelle overgrep er en høyt prioritert samfunnsoppgave, og FNs barnekonvensjon forplikter norske myndigheter til å iverksette egnede tiltak for å beskytte barn mot alle former for vold (artikkel 19). Norske skoler er tillagt betydelig ansvar i dette arbeidet. Læreplanverket og det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» gir skolene ansvar for å utvikle elevenes kompetanse til å ta vare på egen psykisk og fysisk helse, sette grenser og håndtere relasjoner og andre livsutfordringer. Internasjonal forskning tyder på at skolebaserte opplæringstiltak kan føre til økte kunnskaper, bedre ferdigheter i å identifisere overgrep og økt forekomst av avsløringer (Stoltenberg et al., 2017; Walsh et al., 2018; Bright et al., 2022). Samtidig vet vi at mange ansatte opplever det som krevende å undervise om temaer som vold, grenser og rettigheter (Selvik og Helleve, 2023; Leer-Salvesen, 2016; Keadana og Wibe, 2025).

Det finnes en rekke undervisningsopplegg og verktøy som skal bidra til bedre kunnskap blant barn om vold og overgrep. Imidlertid finnes det begrenset kunnskap om hvorvidt slike tiltak faktisk virker etter hensikten i en norsk kontekst. Det finnes hittil ingen studier i Norge eller Norden som med et robust design har undersøkt effekten av slike tiltak. Derfor er det behov for forskning som kan dokumentere om bruk av slike verktøy fører til målbare endringer. Denne rapporten tar sikte på å gjøre nettopp dette.

Gir «Jeg vet» effekter på elevers kunnskap om vold, overgrep og barnevernet, på læreres kompetanse og trygghet i å undervise om disse temaene, og på deres bekymring for elever? For å besvare dette spørsmålet gjennomfører vi den første randomiserte kontrollstudien (RCT) av «Jeg Vet» i Norge. Designet gjør det mulig å måle effekter av verktøyet ved å sammenligne klasser som tilfeldig er trukket til å bruke verktøyet med klasser som ikke gjør det. Studien bygger videre på Fafos tidligere følgeevalueringer av «Jeg vet» og snakkemedbarn.no. Elever og lærere på 2.–7. trinn ved 23 norske skoler var med i studien, der vi også gjennomførte kvalitative intervjuer og observasjoner.

Resultatene viser at verktøyet har statistisk signifikante, positive effekter på elevers kunnskap om vold og overgrep. Effektene er beskjedne i størrelse (rundt ett til fem prosentpoeng økning i andel ønskede svar på ulike sammensetninger av kunnskapsspørsmål). Likevel kan effekten av verktøyet ha substansiell betydning i et folkehelseperspektiv. Dette er fordi «Jeg vet» er et universelt læringsverktøy som kan nå ut til svært mange elever. Dermed vil selv små forbedringer hos hvert barn til sammen kunne utgjøre en stor forskjell for samfunnet (Rose, 1985 og 1992; Greenberg og Abenavoli, 2017). Vi diskuterer dette nærmere i kapittel 6.

I det følgende går vi nærmere inn på hvordan og hvorfor læringsverktøyet «Jeg vet» er utviklet, kunnskapsbehov og forskningsspørsmål.

1.1 «Jeg vet» – målsetting og utvikling

«Jeg vet» ble utviklet for å møte barns rett til og behov for tydelig, alderstilpasset og forskningsbasert kunnskap om vold, overgrep, grenser, rettigheter og hvor man kan få hjelp. Verktøyet er utviklet av Salaby på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Det omfatter aldersdifferensierte opplegg og ressurser for hele utdanningsløpet – fra barnehage til videregående skole. Verktøyet er gratis tilgjengelig på læringsplattformen Salaby, en digital læringsplattform fra Gyldendal Norsk Forlag. «Jeg vet» inneholder undervisningsmateriell inkludert små filmer, oppgaver, refleksjonsspørsmål, samtalekort og arbeidsark. I tillegg finnes det veiledninger til lærerne samt lenker til andre ressurser.

Behovet for et helhetlig og kvalitetssikret læringsverktøy ble tydeliggjort i et kartleggingsarbeid Bufdir gjennomførte i 2015 (Bufdir 2015; Weiss, Strand og Flatø, 2022). Kartleggingen viste store variasjoner i hvordan vold og overgrep ble undervist om i barnehager og skoler, fravær av systematiske og forskningsbaserte opplegg, og en betydelig usikkerhet blant ansatte om hvordan de skulle ta opp slike temaer med barn. Mange etterspurte et pedagogisk trygt verktøy som kunne gi barna nødvendig kunnskap og samtidig gjøre det lettere for lærere og barnehagelærere å gjennomføre undervisningen på en god måte.

Dette la grunnlaget for utviklingen av «Jeg vet». Bufdirs implementeringsplan tok utgangspunkt i at en av de viktigste forutsetningene for å lykkes var utarbeiding av en digital ressurs med høy kvalitet (Weiss, Strand og Flatø, 2022). «Jeg vet» ble utviklet av Salaby på oppdrag fra Bufdir, i samråd med Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet og i samarbeid med Redd Barna og ledende fagmiljøer med kompetanse på barns utvikling, vold, seksuelle overgrep, mobbing og tilpasset opplæring. Blant annet innebar utviklingen tett samarbeid med en bred arbeidsgruppe med fagpersoner fra De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Barneombudet, Statped, Læringsmiljøssenteret, Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus (SANKS) og Nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende (BarnsBeste). Verktøyet ble pilotert i ulike kommuner, og erfaringene fra piloteringen bidro til justeringer og videreutvikling før lanseringen i 2018. «Jeg vet» har siden da vært åpent og gratis tilgjengelig for alle skoler og barnehager.

Da verktøyet ble innført, gjennomførte Fafo en følgeevaluering av «Jeg vet» og det komplementære verktøyet snakkemedbarn.no (Weiss og Strand, 2020; Weiss, Strand og Flatø, 2022; Flatø, Strand og Weiss, 2022; Weiss og Strand, 2024). I følgeevalueringen undersøkte vi hvordan ansatte og elever erfarte bruken av verktøyene, og hvilke faktorer som påvirket implementeringen. Evalueringen viste at skoler og barnehager oppfattet verktøyet som relevant, og at det hadde betydning for læreres opplevde trygghet i å undervise om vold og overgrep. Til tross for positive tilbakemeldinger viste undersøkelsene også betydelige utfordringer med å få ansatte i førstelinja til å ta det i bruk.

De fire tidligere Fafo-rapportene viser at verktøyene kan skape et felles språk og en ramme for å snakke om vanskelige temaer, men også at bruken varierer betydelig. Lærere uttrykte både entusiasme og usikkerhet, og mange opplevde at den sensitive tematikken gjorde undervisningen krevende. Evalueringen anbefalte videre forskning som kunne dokumentere effekter mer systematisk og samtidig utforske hvordan undervisningen faktisk oppleves i praksis.

1.2 Kunnskapsbehov

Internasjonal forskning viser at skolebaserte tiltak som tar opp vold og overgrep generelt, kan øke barns kunnskap og ferdigheter. Dette fremgår blant annet av Folkehelseinstituttets systematiske oversikter (Blaasvær og Baiju, 2019; Stoltenberg et al., 2017). Likevel er kunnskapsgrunnlaget fortsatt fragmentert, og flere sentrale spørsmål står ubesvart.

Det meste av den eksisterende forskningen er gjennomført i Nord-Amerika, og det finnes knapt robuste studier fra Norge eller andre nordiske land om hvordan skolebaserte undervisningsopplegg om vold og overgrep påvirker barns kunnskap om disse temaene (Blaasvær og Baiju, 2019; Stoltenberg et al., 2017). En nylig publisert RCT-studie undersøkte effekter av et opplæringsprogram rettet mot ansatte i norske barnehager, Stine Sofie Barnehagepakke (Bang et al., 2025). Studien ble gjennomført som en klyngerandomisert kontrollert studie med 1 363 ansatte og fant signifikant positiv effekt på ansattes fenomenforståelse, handlingskompetanse og tillit til barnevernet. Imidlertid finnes ingen tilsvarende studier av opplæringstiltak rettet mot å øke *barns* kunnskap om vold og overgrep i Norge.

Utviklingen i norsk politikk har gått i retning av økt tiltro til tiltak direkte rettet mot barn, basert på Norges forpliktelser til å gi barn kunnskap om å sette grenser og sette ord på vanskelige opplevelser (Barnekonvensjonen artikkel 19). Dette er også tydelig uttalt i opptrappingsplaner og andre strategiske dokumenter (Weiss og Strand, 2020). Det er derfor stort behov for forskning om hvordan slike tiltak virker på elevers kunnskap i en norsk skolekontekst, med andre læreplaner, profesjonsroller og institusjoner enn i de landene forskningen hittil har basert seg på. Det finnes også et kunnskapshull knyttet til digitale læringsverktøy (Blaasvær og Baiju, 2019; Gaffney et al., 2021; Patterson et al., 2022; Durlak et al., 2022).

Et annet kunnskapshull gjelder aldersspesifikke behov og effekter. Forskning viser at tiltak rettet mot yngre barn ofte sikter mot å øke grunnleggende kunnskap om hva vold og overgrep er. Tiltak for eldre barn og ungdom har i tillegg mål om å styrke evnen til å reflektere over egne relasjoner, gråsoner og samtykke (Blaasvær og Baiju, 2019; Donovan et al., 2023). Studier som har vurdert effekter av læringsverktøy for ulike aldersgrupper, har kommet til motstridende resultater (Dake et al., 2003; Walsh et al., 2018).

Det finnes også begrenset kunnskap om betydningen av minoritetsbakgrunn og sosioøkonomisk status. Omfangsstudier i Norden viser at barn med minoritetsbakgrunn kan ha noe høyere risiko for vold i hjemmet og andre forståelser av hva som regnes som vold (Sommerfeldt, Hauge og Øverlien, 2014; Hafstad og Augusti, 2019; Frøyland et al., 2023). Gjennomgang av internasjonal litteratur tyder dessuten på at tiltak ofte har

svakere eller mer utydelige effekter i sårbare grupper, inkludert barn av foreldre med lav utdanning og inntekt (Blaasvær og Baiju, 2019; Tanner-Smith et al., 2018; Walsh et al., 2018). Likevel finnes det få studier som undersøker hvorfor eller hvordan læringseffekter varierer mellom grupper (Durlak et al., 2022).

I tillegg peker tidligere forskning på en rekke metodiske svakheter. Flere studier rapporterer om såkalte «takeffekter», der en stor andel av barna (ofte over 90 %) svarer riktig allerede på før-testen. Dette skjer ofte fordi barn i utgangspunktet har tilgang til informasjon om temaet fra andre kilder før undervisningen starter, noe som gjør det vanskelig for måleinstrumentene å fange opp reelle kunnskapsgevinster – særlig for eldre elever (Dake et al., 2003; Lu et al., 2022).

1.3 Forskningsspørsmål

Denne studien tetter de identifiserte kunnskapshullene ved å undersøke om bruk av et digitalt læringsverktøy i klasseromsundervisning har effekt på elevers kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet i et nordisk velferdssystem – et område hvor kunnskapsgrunnlaget tidligere har vært svært svakt. Vi vurderer også om effektene varierer mellom sosiodemografiske grupper, gitt at tidligere forskning viser systematiske kunnskapsforskjeller etter kjønn, minoritetsbakgrunn og hjemmemiljø. I tillegg utforsker vi kvalitativt hvordan verktøyet brukes og oppleves av lærere og elever – noe som har vært underbelyst i tidligere forskning.

Sentrale forskningsspørsmål er:

- Gir undervisning med «Jeg vet» økt kunnskap blant elever i barneskolen, målt som fenomenforståelse og teoretisk handlingskompetanse om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet?
- Varierer effektene av «Jeg vet» mellom elevgrupper med ulik sosiodemografisk bakgrunn?
- Har «Jeg vet» effekt på læreres trygghet, motivasjon, kunnskap og bekymring for elevers hjemmesituasjon?
- Hvordan brukes «Jeg vet» i klasseromsundervisning i barneskolen?
- Hvordan opplever elever og lærere bruk og virkninger av Jeg Vet?

Ved å besvare disse forskningsspørsmålene tetter dette prosjektet flere av de mest sentrale hullene i eksisterende forskning om dette temaet. I tillegg bidrar studien metodisk ved å utvikle nyanserte måleinstrumenter som fanger opp kunnskap hos barn som allerede har relativt høy kunnskap om vold og overgrep.

1.4 Gangen i rapporten

Rapporten er bygd opp slik at vi først presenterer studiedesignet og måleinstrumentene, før vi går inn i resultatene og drøfter hva funnene kan bety.

Kapittel 2 beskriver data og metoder. Dette inkluderer det randomiserte forsøket, utviklingen av spørreskjemaene, utvalg og analysestrategi samt de kvalitative metodene som er benyttet.

Kapittel 3 presenterer effektene på elevenes kunnskap og diskuterer mulige forklaringer på hvorfor «Jeg vet» gir tydelige kunnskapseffekter på noen områder – særlig på småtrinnet – og svakere utslag på andre.

Kapittel 4 handler om lærerne. Det viser blant annet at bruken av «Jeg vet» ser ut til å øke lærernes motivasjon og trygghet og påvirke hvordan de vurderer og følger opp bekymringer.

Kapittel 5 gir utdyper hvordan «Jeg vet» brukes i klasseromsundervisning i barneskolen: hvordan lærerne vurderer at verktøyet fungerer, hvilke forhold ved verktøyet som bidrar til å fremme eller hemme læring om vold og overgrep, og hvordan «Jeg vet» bidrar til lærernes egen forståelse av vold og overgrep mot barn. Disse funnene kan supplere de kvantitative delene av undersøkelsen.

Kapittel 6 oppsummerer hovedfunnene og drøfter implikasjoner for videre bruk av «Jeg vet» og for fremtidig forskning.

2 Data og metoder

For å undersøke om det digitale læringsverktøyet «Jeg vet» øker barns kunnskap om vold og overgrep, benytter vi en metode kalt *randomisert kontrollstudie* (randomized controlled trial, RCT). RCT er velegnet til å påvise kausale effekter – det vil si om et utfall er forårsaket av en bestemt intervensjon. I dette tilfellet, om barns kunnskap om vold og overgrep, styrkes gjennom undervisning med læringsverktøyet «Jeg vet». I tillegg til å måle effekt gir prosjektet innsikt i elevers og læreres erfaringer med «Jeg vet». Vi gjennomførte kvalitative undersøkelser for å bedre forstå hvordan det å bruke verktøyet opplevdes av elever og lærere. I dette kapittelet beskriver vi først data og metodene knyttet til RCT-en og deretter den kvalitative komponenten.

2.1 Randomisert kontrollstudie (RCT)

Forskningsdesign

Hoveddelen av dette forskningsprosjektet er en randomisert kontrollstudie (RCT). Kjerne i en randomisert kontrollstudie er å tilfeldig fordele utvalget i en testgruppe og en kontrollgruppe. Metodisk regnes dette som en gullstandard, fordi randomisering sikrer at både observerte og uobserverte variabler blir tilfeldig fordelt mellom gruppene. Faktorer som alder, kjønn, forkunnskaper eller andre personlige egenskaper som kunne påvirke resultatet, skal i gjennomsnitt bli like i begge grupper. Siden den eneste systematiske forskjellen mellom gruppene er at testgruppen mottar intervensjonen, kan man med stor grad av sikkerhet anta at forskjeller mellom gruppene etter å ha gjennomført tiltaket som testes, er et resultat av selve intervensjonen, og ikke av bakenforliggende forskjeller mellom de som deltok.

RCT-en ble registrert i American Economic Associations RCT-register før vi begynte innsamlingen av effektdata (American Economic Association, 2024). Denne offentlige registreringen inneholder en forhåndsdefinert analyseplan med hoved- og sekundærutfall (blant annet samlet kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep, barnevernet, læreres holdninger og handliner), deltakere (elever og lærere på 2.–7. trinn), måletidspunkter og randomiseringsenheter (klassetrinn innenfor hver skole). Gjennom preregistreringen har vi forpliktet oss til å følge de planlagte målemetodene og analysene, noe som styrker studiens transparens, reduserer risiko for vesentlige avvik og bidrar til at funn kan vurderes i lys av forhåndsregistrerte hypoteser og prosedyrer.

23 skoler deltok i RCT-en. Ved hver skole omfattet studien klassene på 2.–7. trinn. Randomiseringen er gjort på klassenivå innenfor hvert trinn på hver skole. For hvert trinn ble noen klasser tilfeldig trukket til å bruke «Jeg vet», mens andre klasser fungerte som kontrollklasser. Denne formen for klyngerandomisering bidrar til at sammenligninger mellom test- og kontrollgruppe ikke påvirkes av systematiske forskjeller mellom trinn ved ulike skoler.

De klassene som ble tilfeldig valgt ut, fikk beskjed om at de skulle bruke «Jeg vet» to ganger i løpet av skoleåret – én gang i oktober og én gang i april. Disse klassene kaller vi «testklassene». De klassene som *ikke* ble trukket ut, skulle *ikke* bruke «Jeg vet» i det

hele tatt dette skoleåret. Disse kaller vi «kontrollklassene». I en RCT er det like viktig at kontrollgruppen *ikke* bruker en intervensjon, som at testgruppen gjør det. Det er fordi den tilfeldige trekningen skal sikre at vi kan sammenligne gruppene, ved at det sannsynligvis ikke er andre systematiske forskjeller mellom dem enn at klassene i testgruppen har brukt «Jeg vet» dette skoleåret, mens klassene i kontrollgruppen ikke har gjort det.

Vi gjennomførte kunnskapstester for alle elevene – både i test- og kontrollklassene – tre ganger i løpet av skoleåret: én gang før noen av dem hadde brukt «Jeg vet», én gang etter at testklassene hadde brukt «Jeg vet» én gang, og sist mot slutten av skoleåret, da testklassene hadde brukt «Jeg vet» to ganger. Deretter sammenlignet vi resultatene fra de tre testene for å undersøke om kunnskapsnivået økte mer blant elever i testklassene enn blant elever i kontrollklassene. Dersom kunnskapsøkningen er større blant de elevene som har brukt «Jeg vet», enn blant elevene som ikke har det, kan vi anta at dette er en effekt av at de har brukt verktøyet. Effekter av «Jeg vet» ble altså påvist ved å måle forskjell i kunnskapsøkning i klasser som har brukt versus ikke har brukt «Jeg vet».

Før skolene fikk vite hvilke klasser som var test- og kontrollklasser, ba vi dem utpeke en lærer for hver klasse som kontaktperson for studien, fortrinnsvis kontaktlæreren. Denne læreren hadde særlig tre oppgaver i forbindelse med RCT-en. For det første fikk læreren tilsendt og ble bedt om å videreformidle spørreundersøkelser til elevene. For det andre ble læreren bedt om å stå for undervisning med «Jeg vet» i klassene som senere ble trukket til å være testklasser. For det tredje fikk læreren også spørreundersøkelser han eller hun selv skulle svare på. Figur 1 oppsummerer de ulike aktivitetene som ble gjennomført i RCT-en.

Figur 1 Hovedaktiviteter i randomisert kontrollstudie av effekter av læringsverktøyet «Jeg vet» på kunnskap om vold, overgrep og barnevernet

	Test-gruppe		Kontroll-gruppe	
	2.-4. klasse	5.-7. klasse	2.-4. klasse	5.-7. klasse
September 2024	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever
	Kartlegging lærere		Kartlegging lærere	
Oktober 2024	Bruk Jeg Vet Modul 1a	Bruk Jeg Vet Modul 1b	Ikke bruk Jeg Vet	
November 2024	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever
	Kartlegging lærere		Kartlegging lærere	
Mars 2025	Bruk Jeg Vet Modul 2a	Bruk Jeg Vet Modul 2b	Ikke bruk Jeg Vet	
April 2025	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever	Spørsmål til elever
	Kartlegging lærere		Kartlegging lærere	

Intervensjoner

«Jeg vet» tilbyr undervisningsmaterieell om flere ulike temaer. På nettsiden jegvet.no ligger læringsressurser om hvert tema samlet i såkalte læringsmoduler for ulike aldersgrupper. I samråd med Bufdir valgte vi ut fire moduler som ble benyttet som intervensjoner i denne studien. Vi valgte to moduler designet for småtrinnet og to moduler designet for mellomtrinnet. Det vil si at hver klasse benyttet to moduler i løpet av skoleåret – én i oktober/november 2024 og én i mars/april 2025. Valget av moduler var basert på to kriterier: Hvor viktig det er at barn oppnår læringsmålene for modulene, og hvor viktig det er å innhente informasjon om modulenes effekter.

Skolene fikk beskjed om at testklassene skulle benytte følgende moduler:

«Kroppen er din», 2.-4. trinn

<https://www.jegvet.no/1-4-trinn/kroppen-min-eier-jeg/okt-1-kroppen-er-din>

Ca. 2 timer

- Se filmen «Kroppen er din»
- Gjennomfør «Du bestemmer. Les og snakk»
- Bruk arbeidsarket for å runde av økten (skriv ut ett ark til hver elev)
- Hvis tid/behov: bruk også «Spør en voksen»

«Hva er barnevernet?», 5.-7. trinn

<https://www.jegvet.no/5-7/hva-er-barnevernet>

Ca. 2 timer

- Gå gjennom «Hva er barnevernet? Les sammen»
- Snakk sammen om «Snakk sammen. Refleksjon»
- Gå gjennom «Om barnevernet. Spørsmål og svar»
- Bruk arbeidsarket for å runde av økten (skriv ut ett ark til hver elev)

«Rett til å være trygg», 2.-4. trinn

<https://www.jegvet.no/1-4-trinn/rett-til-a-vaere-trygg>

Ca. 2 timer

- a) Se filmen «Voksne skal aldri slå»
- b) Gjennomfør «Historien om Linja. Les og snakk»
- c) Bruk arbeidsarket for å runde av økten (skriv ut ett ark til hver elev)
- d) Hvis tid/behov: bruk også «Spør en voksen»

«Trygg hjemme», 5.–7. trinn

<https://www.jegvet.no/5-7/trygg-hjemme>

Ca. 3 timer

- a) Se hver av de tre episodene og gjennomfør den tilhørende «Snakk sammen» etter hver episode for å reflektere over det dere har sett
- b) Gå gjennom «Rett til å være trygg. Les sammen»
- c) Bruk aktivitetsarket for å skape refleksjon rundt trygge voksne (læreren styrer aktiviteten)
- d) Bruk arbeidsarket for å runde av økten (skriv ut ett ark til hver elev)

Blant de ovennevnte modulene som ble testet i studien, er det to som omhandler vold. De to voldsmodulene er tilpasset ulike aldersgrupper – «Rett til å være trygg» er tilpasset elever i småskolealder, mens «Trygg hjemme» er utviklet for mellomtrinnet. Vi testet derfor ulike voldsmoduler for barna på 2.–4. og 5.–7. trinn. Når det gjelder seksuelle overgrep og barnevernet, valgte vi bare én modul for hvert tema. Den utvalgte modulen om seksuelle overgrep og spørsmål relatert til dette er utviklet for 2.–4. trinn og ble bare testet på elever i småskolen. Modulen om barnevernet og spørsmål relatert til dette er utviklet for 5.–7. trinn og ble bare testet på elever på mellomtrinnet, med unntak av at alle elever fikk spørsmål om frykt for barnevernet.

For hver skole trakk vi tilfeldig hvilke moduler som skulle brukes om høsten eller våren (enten de to modulene om vold i hjemmet på småtrinnet og mellomtrinnet eller modulen om seksuelle overgrep på småtrinnet sammen med modulen om barnevernet på mellomtrinnet). Vi ba om at modulene skulle brukes av læreren som var utpekt som ansvarlig for deltakelse i undersøkelsen, fortrinnsvis kontaktlæreren. Utover å gi disse instruksjonene var ikke Fafo involvert i selve intervensjonene ved skolene. På denne måten søkte vi å sørge for at intervensjonene ble gjennomført på så likt vis som mulig ved alle skoler og klasser, samtidig som at undervisningen lignet på måten «Jeg vet» er ment å brukes – ved at den enkelte lærer inkorporerer verktøyet i egen undervisning.

Utfallsmål

Læringsverktøyet skal bidra til å forebygge mobbing, vold og seksuelle overgrep ved å styrke det Røsdal et al. (2019) kaller fenomenforståelse og handlingskompetanse (Weiss og Strand, 2020). Det innebærer at barn og unge skal få bedre kunnskap om hva disse formene for krenkelser er, og hvilke konsekvenser de kan ha (fenomenforståelse). I tillegg skal de lære om hvilke rettigheter barn har til beskyttelse og støtte, og de skal kjenne til hvem man kan snakke med, og hvor man kan få hjelp (teoretisk handlingskompetanse).

Som nevnt ovenfor konsentrerte vi oss i denne studien om de delene av «Jeg vet» som tar sikte på å øke barns kompetanse om vold og seksuelle overgrep samt kunnskap om barnevernet, grunnet den sentrale rollen etaten har i å hjelpe barn som er utsatt for vold og overgrep. På bakgrunn av dette søkte vi gjennom studien å måle om «Jeg vet» påvirker barns fenomenforståelse og teoretiske handlingskompetanse for temaene vold,

seksuelle overgrep og barnevernet. Dette er bakgrunnen for at de ovennevnte modulene kun omhandler disse temaene.

Studien hadde ett primært utfallsmål:

- Elevenes samlede kunnskap om vold, overgrep og barnevernet (Mål 1).

Dette er en komposittindikator, det vil si en indikator som måles ved å sammenstille svar på flere forskjellige spørsmål. Spørsmålene er ment å fange opp fenomenforståelse og teoretisk handlingskompetanse relatert til vold (for elever på 2.-7. trinn), seksuelle overgrep (for elever på 2.-4. trinn) samt kunnskap om barnevernets rolle (for elever på 5.-7. trinn). Spørsmålsutviklingen beskrives nærmere i neste seksjon.

Utfallet måles som andel *ønskede svar* på alle spørsmålene som inngår i indikatoren. Spørsmålene har ikke alltid et entydig riktig eller galt svar. Noen spørsmål måler faktakunnskap, mens andre handler om forståelse, trygghet eller handlingsberedskap. For alle spørsmålene har vi imidlertid forhåndsdefinert hvilket svar «Jeg vet» er ment å bidra til at flere elever gir. Det er dette vi omtaler som *ønskede svar* – altså det svaret som indikerer at eleven har den forståelsen, kompetansen eller tryggheten som verktøyet søker å styrke. For eksempel er det et mål at elever gjennom refleksjon rundt «Jeg vet» i større grad klarer å identifisere noen voksne de kan snakke med dersom noe ikke føles riktig. Selv om det ikke er feil dersom elever svarer at de ikke kjenner til noen slike voksne, er det ønskelig at de skal gjøre det.

I tillegg til det primære utfallsmålet definerte vi en rekke sekundærutfall som gjør det mulig å undersøke hvilke sider av barnas kunnskap og kompetanse som eventuelt påvirkes av «Jeg vet» på de trinnene der den aktuelle modulen ble brukt. De elevrettede sekundærutfallene omfatter:

- Kunnskap om vold i hjemmet, på 2.-7. trinn (Mål 2)
- Kunnskap om seksuelle overgrep, på 2.-4. trinn (Mål 3)
- Kunnskap om barnevernet, på 5.-7. trinn (Mål 4)
- Fenomenforståelse av vold i hjemmet, på 2.-7. trinn (Mål 5)
- Fenomenforståelse av seksuelle overgrep, på 2.-4. trinn (Mål 6)
- Teoretisk handlingskompetanse relatert til vold, på 2.-7. trinn (Mål 7)
- Teoretisk handlingskompetanse relatert til seksuelle overgrep, på 2.-4. trinn (Mål 8)
- Frykt for barnevernet, på 2.-7. trinn (Mål 9)
- Mestringstro, på 5.-7. trinn (Mål 10).

Hvert av sekundærutfallene måles ved å hente ut svar på de spørsmålene som er ment å måle det gjeldende temaet, og regne ut gjennomsnittlig andel *ønskede svar* på disse relevante spørsmålene.

Videre undersøker studien Mål 11: Hvordan effektene varierer mellom ulike elevgrupper etter kjønn, minoritetsbakgrunn, sosiokulturell kapital og alder.

Kjønn ble inkludert som bakgrunnsvariabel fordi forskning viser at gutter og jenter har ulike erfaringer med vold og ulike hjelpsøkingmønstre, og at jenter som gruppe gjør det bedre enn gutter i de fleste skolefag på barneskolen (Dale et al., 2023; Bjørnholt og

Helseth, 2019; Blaasvær og Baiju, 2019; NOU 2019:3). Dette kan påvirke både læringsbehov og hvordan undervisningen oppleves. Barn med *minoritetsbakgrunn* kan være en sårbar gruppe der eksisterende forebyggende tiltak har hatt begrenset dokumentert effekt, en utfordring som trolig forsterkes av at språkbarrierer og kulturelle variasjoner i hva som defineres som vold, kan gjøre det vanskelig å fange opp de mest utsatte med de største kunnskapshullene (Blaasvær og Baiju, 2019; Sommerfelt, Hauge og Øverlien, 2014). Vi undersøker variasjon etter *sosiokulturell kapital* fordi tidligere forskning viser sammenhenger mellom foreldres utdanning og økonomiske ressurser på den ene siden og barns kunnskap om rettigheter, grenser og på den andre beskyttelse (Holloway og Pulido, 2018; Lu et al., 2022), samt barns risiko for å utsettes for vold og overgrep (Bywaters et al., 2022; Hafstad og Augusti, 2019), samt *Alder* ble inkludert fordi forskning viser tydelige aldersrelaterte forskjeller i kunnskapsnivå, kunnskapshull og hva slags kompetanse barn i ulike aldersgrupper har behov for (Blaasvær og Baiju, 2019; Stoltenberg et al., 2017).

Vi antar at bruk av «Jeg vet» også kan ha virkninger for lærerne som står for undervisningen. «Jeg vet» er ikke bare et kunnskapsfremmende tiltak for elever, men også et pedagogisk verktøy som kan påvirke lærernes arbeid med, og oppmerksomhet rundt, vold og overgrep i elevenes liv. Når slike temaer tas opp i undervisningen, kan det åpne for refleksjon, samtaler og observasjoner som ellers ikke ville funnet sted. Dette kan gjøre lærere mer sensitivt oppmerksomme på elever som kanskje ikke har det bra hjemme, eller bidra til at lærere kommer nærmere elever de i utgangspunktet hadde en viss uro for. Slike prosesser kan både øke og redusere bekymring. Samtidig er et viktig mål at bruken av «Jeg vet» skal senke terskelen for å snakke om slike bekymringer med kolleger og overordnede. De lærerrettede utfallsmålene er:

- Læreres vilje og trygghet i å undervise om vold og seksuelle overgrep (Mål 12)
- Læreres grad av bekymring for elevenes trivsel de siste to ukene (Mål 13)
- Antall elever i klassen læreren har vært bekymret for de siste to ukene (Mål 14)
- Om læreren har meldt noen av bekymringene videre til overordnede (Mål 15).

Til sist har vi med to mål som gjelder lærerens vurdering av bruken av «Jeg vet»:

- Lærerens vurdering av elevenes adferd da «Jeg vet» ble brukt (Mål 16)
- Vurdering av i hvilken grad «Jeg vet» er/virker nyttig (Mål 17).

I neste seksjon beskriver vi utviklingen av spørsmål som ble brukt til å måle de ovennevnte utfallene.

Spørsmålsutvikling og spørreundersøkelser

For å måle utfallsmålene og innhente bakgrunns- og kontekstinformasjon utviklet vi to spørreskjemaer, som er vedlagt denne rapporten: én elevundersøkelse for elever på 2.–7. trinn (Vedlegg A) og én for lærere (Vedlegg B). Utviklingen av spørreskjemaene var en omfattende prosess der vi la betydelige ressurser i å utforme spørsmål som var metodisk solide, faglig relevante og aldersadekvate.

Særlig omfattende var arbeidet med spørsmålene som skulle måle barnas kunnskap om vold, seksuelle overgrep og barnevernet. Arbeidet ble ledet av forsker med doktorgrad i

utviklingspsykologi, Else-Marie Augusti (NKVTS). Utviklingen tok utgangspunkt i en rekke eksisterende og tidligere validerte måleinstrumenter. Vi bygget på skalaer og spørsmålsformater inspirert av:

- Bustamante et al. (2019) – spørreundersøkelse fra evaluering av et skolebasert program om seksuelle overgrep, brukt som inspirasjon for spørsmål om både fenomenforståelse og kunnskapsnivå.
- Dake, Price og Murnan (2003) – særlig brukt som inspirasjon til spørsmål om teoretisk handlingskompetanse og mestringstro.
- CKAQ-Short (Tutty, 2020) – kortversjon av skala som måler barns kunnskap om seksuelle overgrep, brukt som struktur for spørsmål om gjenkjenning og grunnleggende begrepsforståelse.
- «What If?»-situasjonstesten (Wurtele et al., 1998) – scenariobaserte spørsmål som måler barns handlingskompetanse og vurderinger i hypotetiske situasjoner.
- Berger (2017) – en masteroppgave som blant annet utviklet en spørreundersøkelse om barnevernet – et tema det finnes få eksisterende surveyspørsmål om. Brukt som utgangspunkt for spørsmålsbatteri til mellomtrinnet om barnevernet, inkludert spørsmål som fanger opp både kunnskap om og eventuell frykt for barnevernstjenesten.

Spørsmålsutviklingen skjedde gjennom flere iterative runder der vi vurderte begrepspresisjon, språklig klarhet, sensitivitet, pedagogisk tilpasning og aldersadekvathet. Underveis drøftet vi også utkast til spørsmål med oppdragsgiver.

Vi gjennomførte to runder med pilotundersøkelser blant elever og lærere. Første pilotundersøkelse ble gjennomført ved to barneskoler i Oslo-området tidlig om våren 2024. Resultatene fra første pilot viste at flere av spørsmålene – særlig de som måler fenomenforståelse – ga svært høye scorer ved baseline. Selv om dette er positivt i den forstand at det indikerer at elevene hadde god grunnleggende kunnskap, begrenset det muligheten til å måle endringer som følge av «Jeg vet». For et RCT-design er det nødvendig at spørsmålene gir tilstrekkelig variasjon i svarene.

Ettersom piloteringen avdekket at flere spørsmål var for enkle, gjennomførte vi en omfattende revisjon av spørreskjemaet i samarbeid med Else-Marie Augusti ved NKVTS. Revisjonen innebar at vi endret enkelte av de opprinnelige spørsmålene brukt i tidligere, internasjonale studier – særlig de brukt av Bustamante et al. (2019) – slik at de ble mer krevende og nyanserte for elevene å ta stilling til. Vi beskrev mer komplekse situasjoner, for eksempel «Er det greit om en voksen slår et barn, hvis det bare skjer en eneste gang?», «Er det greit om en voksen klyper et barn i armen fordi barnet har gjort noe det ikke får lov til, hvis den voksne sier unnskyld etterpå?» og «Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig hvis den voksne sier snille ting til barnet?». Slike formuleringer gjør det mulig å fange opp variasjon i elevenes forståelse og resonnering, samtidig som de fortsatt måler sentrale kunnskapselementer innenfor vold, overgrep og barns rettigheter. Samtidig la vi vekt på å ha med spørsmål der det «riktige» ikke alltid er å identifisere hva som *ikke* er akseptabelt, da dette kunne gi skjevheter i svaret. Vi inkluderte også spørsmål om uproblematiske situasjoner, som «Hvis en voksen forteller et barn om en

bursdagsgave de skal gi til noen, og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig?».

De reviderte spørsmålene ble pilotert ved ytterligere to skoler. Piloteringen viste mer variasjon i svarene for de mer komplekse spørsmålsformuleringene. I pilotene identifiserte vi også formuleringer som det var vanskelig for barn å forstå eller lett kunne feiltolkes, og endret spørsmålsformuleringene i tråd med dette.

De endelige spørreundersøkelsene var designet slik at elevene, med noen få unntak, bare fikk kunnskapsspørsmål om de temaene testklassene på trinnet deres faktisk hadde hatt undervisning i. Alle testklassene fikk undervisning om vold i hjemmet, men innholdet i modulene for småtrinnet og mellomtrinnet var ikke identisk. Likevel fikk alle elever spørsmål fra det samme spørsmålsbatteriet om vold i hjemmet, og resultatene beregnes på tilsvarende måte for begge aldersgruppene. Temaene seksuelle overgrep og barnevernet er derimot spesifikke for hvert av de to alderstrinnene. Seksuelle overgrep inngår kun i en modul som ble brukt på 2.–4. trinn i denne studien, og derfor fikk bare elevene på disse trinnene spørsmål om seksuelle overgrep. Tilsvarende ble en modul om barnevernet bare brukt på 5.–7. trinn, og spørsmål om barnevernet ble derfor kun stilt til elever på mellomtrinnet. Et unntak er en enkeltstående påstand ment å måle frykt for barnevernet, som ble stilt til alle elever uavhengig av trinn, fordi dette er et generelt holdningsmål som vi antok at også kan påvirkes gjennom bruk av de andre modulene.

I tillegg til kunnskapsspørsmål utviklet og testet vi spørsmål til elever ment å måle tre bakgrunnsvariabler: kjønn, minoritetsbakgrunn og sosiokulturell kapital. Hensikten med bakgrunnsvariablene var å beskrive elevgruppen, kontrollere for systematiske forskjeller mellom test- og kontrollklassene og undersøke om «Jeg vet» virker ulikt for ulike grupper av barn (Mål 11). I utformingen av bakgrunns spørsmål la vi vekt på at det skulle være mulig for selv små barn med begrenset språkkunnskap å forstå og svare på spørsmålene, samtidig som de måtte være så generelle at svarene ikke skulle gjøre det mulig å indirekte identifisere enkeltelever. Dette måtte vi særlig ta hensyn til i spørsmål ment å måle minoritetsbakgrunn og sosiokulturell kapital.

Vi brukte et spørsmål om språkbruk hjemme der det å ikke svare at man «alltid» snakker norsk hjemme, indikerer minoritetsbakgrunn. Dette ble valgt som indikator fordi spørsmålet er relativt lettfattelig for barna, og alternativene er såpass generelle at de ikke gir høy risiko for indirekte identifisering av enkeltbarn. Samtidig erkjenner vi at dette er en grov og upresis indikator – trolig vil en del barn uten minoritetsbakgrunn svare at de noen ganger bruker andre språk enn norsk, og omvendt. Likevel kan det antas at andelen barn med minoritetsbakgrunn i gjennomsnitt er lavere blant de som sier de alltid snakker norsk hjemme, enn andre.

Som mål på sosiokulturell kapital ba vi elevene anslå antall bøker i hjemmet, som ofte benyttes som indikator for sosiokulturell kapital, blant annet i TIMSS-undersøkelsene ved norske barneskoler (Kaarstein et al., 2024). Dette er informasjon alle kan antas å ha tilgang til, i motsetning til for eksempel informasjon om foreldrenes inntekt eller utdanningsnivå. Imidlertid erkjenner vi igjen at dette gir et upresist bilde, særlig ettersom det stadig blir vanligere å bruke digitale enheter heller enn bøker til lesing. Samtidig er det

igjen godt grunnlag for å anta at selv om målet kan være upresist for enkeltrespondenter, gir det et bilde av gjennomsnittet for gruppen – de som melder om få bøker i hjemmet, har trolig i gjennomsnitt lavere sosiokulturell kapital enn andre.

Spørreundersøkelsene til lærerne inneholdt spørsmål om kjennetegn ved klassen, klassens og lærerens tidligere erfaringer med undervisning om vold og overgrep, og lærernes holdninger, erfaringer og vurderinger knyttet til slik undervisning. For lærerne bygget vi deler av spørsmålsutviklingen på Guastaferro et al. (2021) for måling av holdninger og trygghet i å undervise om vold og overgrep, og på Svensson et al. (2015) for å fange opp lærernes bekymring for elevenes trivsel og velbefinnende. I tillegg utviklet vi nye spørsmål om bruk av verktøyet og vurdering av verktøyets nytte, ettersom disse ikke fantes som direkte overførbare indikatorer i eksisterende instrumenter.

Til den tredje runden med spørreundersøkelser utviklet vi spørsmål til lærere om hvorvidt klassen hadde brukt «Jeg vet» som planlagt eller ikke, og til elever om hvorvidt de husket hovedelementer fra de utvalgte modulene, og i så fall når og hvor de hadde sett dem tidligere. Disse spørsmålene hadde til hensikt å måle om intervensjonen var gjennomført som planlagt, og de var plassert mot slutten av siste spørreundersøkelse for å unngå at de påvirket øvrige resultater.

Hovedundersøkelsen ved de 23 skolene høsten 2024 og våren 2025 ble gjennomført ved hjelp av forskningsassistenter opplært av Fafo. Vi ansatte til sammen 14 forskningsassistenter som hadde som oppgave å introdusere spørreundersøkelsen i klassene, hjelpe elever med å forstå spørsmålene og svare på undersøkelsen, og bidra til den praktiske og tekniske gjennomføringen. Dette sikret at lærere ikke skulle påvirke elevenes svar, og at undersøkelsen ble gjennomført på så likt vis som mulig i alle klassene. Forskningsassistentene hadde god pedagogisk kompetanse, da det store flertallet gikk lærerutdanning ved OsloMet eller Universitetet i Stavanger eller barnehagelærerutdanning ved Nord universitet.

Assistentene reiste til Fafo for to dager med intensiv opplæring våren 2024, hvor de blant annet deltok i piloteringen av foreløpige spørreskjemaer ved fire barneskoler. På denne måten fikk både assistentene og forskerne testet ut den praktiske gjennomføringen av spørreundersøkelsen, vi fikk innsikt i hvilke spørsmål som ble opplevd som vanskelige å forstå, og forskerne ved Fafo observerte hvordan assistentene jobbet, og kunne komme med løpende tilbakemeldinger. Vi utviklet foreløpige intervjuguides med instruksjoner om hvordan assistentene kunne hjelpe elever å forstå hvert enkelt spørsmål uten å påvirke elevenes svar. Disse intervjuguidene ble revidert og ferdigstilt på bakgrunn av lærdom fra pilotene. Pilotene og opplæringen ble fulgt opp med Teams-møter, der prosjektleder og forskningsassistenter forberedte, evaluerte og samordnet justeringer av opplegget før og etter de to første rundene med spørreundersøkelser.

Da hovedundersøkelsene ble gjennomført, reiste assistentene i grupper på minst to til hver skole. De ringte til forskerne ved Fafo om det oppsto tekniske utfordringer, om de var usikre på hvordan de skulle veilede elever, og om det oppsto etiske utfordringer. Fafo sine forskere hadde også tett kontakt med skolene og enkeltlærere over e-post og telefon underveis for å følge opp både intervensjonene og spørreundersøkelsene.

Den første runden med spørreundersøkelser ble gjennomført i september 2024, andre runde i november 2024 (noen få skoler gjennomførte så sent som i desember 2024 eller januar 2025 av praktiske årsaker) og tredje runde i april/mai 2025. Spørreundersøkelsene ble gjennomført elektronisk på elevenes læringsbrett eller skole-PC-er ved hjelp av programvare levert av Walr (walr.com). Lenker til de elektroniske spørreundersøkelsene ble sendt til e-postadressene til lærerne som var registrert som kontaktpersoner for studien. Lærerne videreformidlet lenken til elevene i sin klasse. Elevundersøkelsene ble gjennomført anonymt.

Rekruttering av skoler

23 skoler deltok i studien. Skolene ble rekruttert ved at forskningsassistenter fra Fafo ringte og sendte e-poster til en rekke skoler for å invitere dem med på undersøkelsen. Ledelsen ved hver enkelt skole avgjorde om de skulle takke ja til invitasjonen eller ikke. Det viktigste kriteriet for å være med var at skolene ikke hadde brukt «Jeg vet» i stort og/eller systematisk omfang tidligere.

Rekrutteringen ble gjennomført våren 2022 og høsten 2023. Vi siktet oss inn mot skoler som hadde minst 280 elever, ettersom vi ønsket skoler som hadde minst to klasser på hvert trinn. Vi ekskluderte skoler som systematisk og/eller i stort omfang brukte «Jeg vet» eller andre undervisningsopplegg om samme tema. I første runde med rekruttering ringte eller sendte vi e-post til skoler av riktig størrelse uten geografisk begrensning, men senere bestemte vi oss av praktiske hensyn for å konsentrere videre rekruttering geografisk innen rimelig avstand fra Oslo, Stavanger og Bodø, ettersom forskningsassistentene som skulle gjennomføre undersøkelsene, var studenter ved OsloMet, Universitetet i Stavanger og Nord universitet.

Til sammen var forskere og forskningsassistenter fra Fafo i kontakt med 494 skoler. 23 av disse ble med i studien. Tabell 1 viser hvordan skolene vi kontaktet, og de som til sist gjennomførte studien, er geografisk plassert i de fylkene som var gjeldende i 2022.

Tabell 1 Rekruttering og deltakelse i studien fordelt på region

	Skoler som deltok i studien	Kontaktet, men deltok ikke
Antall skoler totalt	23	471
Innlandet	4	30
Oslo	4	91
Viken	6	161
Nordland	2	19
Rogaland	3	60
Annet	4	110

Blant de 110 skolene utenfor fokusområdene Østlandet, Rogaland og Nordland fulgte vi bare videre opp de som hadde vist spesielt sterk interesse i første omgang. Skoler i de geografiske fokusområdene ble derimot kontaktet flere ganger over både telefon og e-post. Ved 157 skoler lyktes vi ikke å få direkte kontakt med ledelsen i form av telefonsamtale og/eller svar på e-post. De resterende 227 skolene i fokusområdene var vi i kontakt med. Vi spurte ikke aktivt om årsaken til at 204 av disse ikke takket ja til å delta i

studien, men noterte forklaringer der dette kom frem. Kapasitetsutfordringer var den vanligste begrunnelsen, dette har vi notert for 20 av skolene. 17 av skolene vi hadde aktiv kontakt med, viste seg å ikke være aktuelle for studien – stort sett fordi de systematisk benyttet «Jeg vet» eller andre opplegg, eller fordi de ikke var organisert på en måte som gjorde det mulig å skille test- og kontrollgrupper. Deltakelse i andre forskningsprosjekter ble nevnt av 12 skoler, og personellbytte eller omorganisering ble nevnt som et hinder for deltakelse ved 10 skoler.

Test- og kontrollklasser

Ved hver av de 23 deltakende skolene var klassene på 2.–7. trinn med i studien. Til sammen 371 klasser var med i undersøkelsene. 213 av disse ble tilfeldig trukket til å være testklasser, mens 158 var kontrollklasser. Dersom antall klasser på et trinn var et oddetall – f.eks. tre klasser – trakk vi to av dem til testgruppen og én til kontrollgruppen. Derfor er antallet klasser og elever i testgruppen noe høyere enn for kontrollgruppen.

I hver runde var det noen klasser der ingen elever fikk gjennomført spørreundersøkelsen. Dette gjaldt én klasse i første runde, en annen klasse i andre runde og fem klasser i tredje runde. Årsakene til frafallet av klasser var tekniske og/eller praktiske utfordringer med å få gjennomført undersøkelsen, for eksempel at klassen var på tur den dagen forskningsassistenter besøkte skolen, eller at de ikke fikk tilgang på PC/nettbrett.

I hver klasse oppfordret vi elever til å svare på elevundersøkelser og læreren som var utpekt som kontaktperson for undersøkelsen, til å svare på lærerundersøkelsen. I noen klasser var læreren som var utpekt som kontaktperson for undersøkelsen, ikke til stede da assistentene hjalp elevene med sine undersøkelser, eller de var opptatt med annet og sa at de skulle svare på lærerundersøkelsen senere, uten at de alltid fikk gjennomført dette. Derfor er antallet klasser med data fra lærerundersøkelsene lavere enn antall klasser med data fra elevundersøkelsene. Tabell 2 viser antall klasser som ble dekket av de ulike undersøkelsene.

Tabell 2 Antall klasser der det ble gjennomført elev- og lærerundersøkelser i tre runder

Runde	Klasser totalt			Testklasser			Kontrollklasser		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Elevundersøkelsen	370	370	366	212	213	211	158	157	155
Lærerundersøkelsen	326	306	304	196	191	185	130	115	119

Ettersom intervensjonene ble gjennomført av lærere uten at Fafo var involvert, kunne vi ikke direkte observere om testklassene faktisk brukte «Jeg vet» og kontrollklassene ikke gjorde det. Derfor stilte vi spørsmål om dette i slutten av tredje og siste runde med spørreundersøkelser. For elever beskrev vi hovedelementene i de utvalgte modulene, spurte om de hadde brukt disse, og – dersom de svarte ja – når og hvor de hadde gjort det. For lærere spurte vi om modulene hadde blitt brukt, og ba om en forklaring dersom læreren i en testklasse meldte at de ikke hadde brukt verktøyet, eller dersom læreren i en kontrollklasse meldte at de hadde brukt det. I de tilfellene der det så ut til å ha oppstått feil, sendte vi e-post og/eller ringte til læreren eller skolen for å forsøke å finne ut av hva som hadde skjedd.

Resultatene tyder på at test- og kontrollklassene i all hovedsak gjennomførte intervensjonene i tråd med den tilfeldige fordelingen. Vi fant tegn på utfordringer med gjennomføring av intervensjonen i 13 testklasser og fem kontrollklasser. I ni av testklassene fortalte læreren at klassen ikke hadde brukt «Jeg vet» selv om de var trukket ut til å gjøre dette. Fem av disse lærerne meldte at dette skyldtes misforståelser, de trodde klassen ikke var trukket ut til å bruke «Jeg vet». I tillegg til disse fem forklarte én at det skyldtes permisjon, mens vi ikke fikk noen forklaring på hvorfor de tre siste testklassene ikke hadde brukt verktøyet. To av testklassene hadde trolig bare brukt én av de utvalgte «Jeg vet»-modulene, men ikke den andre. I tre testklasser husket ingen eller svært få barn noen av modulene, og læreren eller skolen svarte ikke på spørsmål om de hadde benyttet «Jeg vet» som foreskrevet. Utover disse tilfellene fant vi tre andre klasser der mistenkelig få barn husket noen av «Jeg vet»-modulene, men læreren meldte at de hadde brukt verktøyet som planlagt.

I de fem kontrollklassene meldte læreren at «Jeg vet» ble benyttet det gjeldende skoleåret, selv om klassen var trukket ut til å ikke bruke verktøyet. I ett av tilfellene ble dette ansett som nødvendig av hensyn til en elev, og i tre av klassene ser det ut til å ha skjedd misforståelser, slik at læreren eller overordnede trodde at det var meningen at klassen skulle bruke verktøyet. I det siste av disse tilfellene husket svært få elever verktøyet, så det kan virke som at læreren svarte feil, og at klassen faktisk ikke hadde brukt «Jeg vet». I tillegg er det verdt å nevne at vi fant tre kontrollklasser der over halvparten av elevene meldte at de husket «Jeg vet», men at lærerne sa at de ikke hadde brukt verktøyet i år, hvilket kan tyde på at elevene var eksponert for verktøyet kort tid før intervensjonen.

For å undersøke om utfordringer i gjennomføringen av intervensjonen påvirker resultatene, har vi gjennomført en robusthetstest der vi estimerte de samme regresjonene, men ekskluderte hele klassetrinnet der slike problemer forekom. Denne første robusthetstesten viser lignende effekter som det vi presenterer i denne rapporten. Dette indikerer at det ikke har betydning for resultatene om vi tar ut klassetrinnene som ikke fulgte planen for test- og kontrollgrupper. Resultatene fra robusthetstesten er presentert i Vedlegg C.

Tabell 3 Klasser der intervensjonen ikke ble gjennomført i tråd med tilfeldig utvalg

Intervensjonsutfordring	Antall klasser
Testklasse, men lærer fortalte at klassen ikke hadde brukt «Jeg vet»	7
Testklasse, men lærer bekreftet bare at hadde brukt «Jeg vet» én gang, ikke to, og få eller ingen barn husket én av modulene	3
Testklasse, men ingen eller få barn husket noen av modulene og lærer/skole ga ingen forklaring	3
Kontrollklasse, men lærer fortalte at de hadde brukt «Jeg vet» dette skoleåret	5
Totalt	18

Merk: Intervensjonsproblemer ble identifisert på grunnlag av spørreundersøkelsens runde 3, der vi innhentet informasjon om til sammen 366 klasser.

Matche svar fra elever og lærere

Et sentralt mål i studien var å følge utviklingen hos de samme elevene og lærerne gjennom den perioden testklassene brukte «Jeg vet». Tabell 4 viser hvor mange elever og lærere som deltok i hver runde med spørreundersøkelser, samt hvor mange som kunne matches for å følge endring over tid.

Siden elevundersøkelsen var anonym, kunne vi ikke benytte navn eller andre direkte identifiserende opplysninger for å koble svarene mellom før- og ettermåling. For å muliggjøre matching uten å svekke anonymiteten brukte vi et enkelt kodesystem, der elevene selv laget en personlig kode etter en fast instruksjon. Koden ble deretter enveis-kryptert i datasystemet før lagring. Dette innebar at verken forskerne eller andre kunne lese eller rekonstruere den opprinnelige koden, men at samme kode ville gi samme krypterte streng ved hver innlogging. Dermed kunne svarene knyttes sammen på tvers av måletidspunkter uten at noen kunne identifisere eleven.

Ved neste testtidspunkt skrev elevene inn den samme koden på nytt. Dersom koden var den samme som ved første måling, kunne vi koble svarene og dermed analysere endringer for samme elev. Forskningsassistenter og lærere hjalp elever å forstå instruksjonene for å lage koden ved første undersøkelse, og undersøkelsen var programmert slik at elevene ble bedt om å prøve flere ganger og be forskningsassistent eller lærer om hjelp dersom koden ikke matchet. Likevel var det enkelte tilfeller der eleven ikke klarte å finne tilbake til koden de hadde brukt tidligere. I slike tilfeller kunne svarene ikke matches. Det samme gjaldt for elever som kun deltok på ett av måletidspunktene. Denne løsningen gir høy personvernstandard samtidig som den gjør det mulig å analysere endringer på individnivå. En uunngåelig konsekvens er likevel at paneldatasettene blir mindre enn totalutvalget. Analysene av endring over tid baserer seg derfor på det settet av elever som både husket koden og deltok ved flere målinger.

Lærere kunne matches ved å sammenstille undersøkelser sendt til samme e-postadresse. Som nevnt fikk vi ikke inn lærerundersøkelser for like mange klasser som vi fikk inn elevundersøkelser for, men til sammen 358 lærere svarte på minst én av undersøkelsene. 98 prosent av lærerne i testklasser og 95 prosent av lærerne i kontrollklasser svarte på minst én av undersøkelsene. Imidlertid faller antallet svar fra lærere for hver runde med undersøkelser, og vi fikk en signifikant lavere andel svar fra lærere i kontrollklasser enn i testklasser. Dette er ikke overraskende med tanke på at lærere i kontrollklasser ikke var involvert i bruk av «Jeg vet» dette året.

Tabell 4 Antall lærer- og elevundersøkelser som ble påbegynt i hver runde, og antall som kunne matches for sammenligning over tid

	Lærere			Elever		
	Testgruppe	Kontrollgruppe	Totalt	Testgruppe	Kontrollgruppe	Totalt
Runde 1	196	130	326	3999	2977	6976
Runde 2	191	115	306	3934	2953	6887
Runde 3	185	119	304	3903	2902	6805

	Lærere			Elever		
Match 1. og 3. runde	173	105	278	2984	2176	5160
Match 1., 2. og 3. runde	164	92	256	2639	1930	4569

I hovedanalysene av læringseffekter sammenligner vi bare de elevene som svarte på både den første og siste undersøkelsen, og som vi kunne matche ved hjelp av kodene de hadde laget. Dette utgjør til sammen svar fra 5 160 elever. Elevene fikk bare spørsmål som gjelder temaet for de «Jeg vet»-modulene som ble benyttet på det aktuelle trinnet. Derfor fikk alle elever de samme spørsmålene om vold i hjemmet, men data om kunnskap om seksuelle overgrep gjelder bare 2.–4. trinn ($n = 2\,420$) og data om kunnskap om barnevernet gjelder bare elever på 5.–7. trinn ($n = 2\,740$). I en liten del av analysene (seksjon 3.6) bruker vi også svar fra elever fra runde 2. Der tar vi bare med data som kan matches for alle de tre undersøkelsene. Dette utgjør til sammen svar fra 4 569 elever.

Hovedanalysene i denne rapporten er altså basert på et utvalg elever som deltok i både baselinetesten og den tredje testen. Når vi estimerer «Jeg vet»-effekten ved slutttesten, ekskluderer vi derfor elever som ikke deltok i baselinetesten. Som en alternativ spesifisering gjennomførte vi en andre robusthetstest, der vi inkluderer alle elevene som deltok i den tredje undersøkelsen. I denne analysen benytter vi missing indicator-metode for å håndtere manglende verdier på baselinevariabler og øvrige kontrollvariabler. Også denne andre robusthetstesten viser de samme hovedtendensene som det vi presenterer i denne rapporten. Dette indikerer at det ikke har betydning for resultatene at vi kun bruker de svarene vi kunne matche i hovedanalysen. Resultatene fra robusthetstestene er presentert i Vedlegg C.

Balanseanalyser

Etter at dataene var samlet inn, gjennomførte vi balanseanalyser for å vurdere om test- og kontrollgruppene i utvalget er sammenlignbare med hensyn til bakgrunnsvariabler, tidligere erfaringer og forhåndskunnskap. For elevene inkluderer dette bakgrunnsvariablene beskrevet i seksjonene om utfallsmål og spørreundersøkelsene: kjønn, minoritetsbakgrunn (målt ved om barnet ikke alltid snakker norsk hjemme), sosiokulturell kapital (målt som antall bøker i hjemmet) og klassetrinn. Vi målte også deltakernes kunnskap om vold og seksuelle overgrep før intervensjonen.

Tabell 5 viser balansen i hovedutvalget av elever før intervensjonen, nærmere bestemt gjennomsnitt for de oppgitte variablene i test- og kontrollgruppen, samt forskjellene mellom gruppene.

Tallene for klassetrinn viser gjennomsnittlig klassetrinn fra 2.–7. Tallene for kjønn, norsk hjemme og bøker hjemme viser gjennomsnittlig svar på spørsmål der ett alternativ er kodet 0 og ett er kodet 1, slik at gjennomsnittet tilsvarer prosentandelen som svarte alternativet som er kodet 1. For eksempel er «norsk hjemme» kodet 0 for de som alltid snakker norsk hjemme, og 1 for de som ikke alltid snakker norsk hjemme. Gjennomsnittet i kontrollgruppen var 0.270, som vil si at 27 prosent av de i utvalget som gikk i kontrollklasser, ikke alltid snakker norsk hjemme. På spørsmålet om hvor mange bøker

elevene har hjemme, kunne de i utgangspunktet velge mellom flere ulike svaralternativer, men piloten og preliminære dataanalyser tydet på at det var vanskelig for elevene å skille mellom andre kategorier enn 0–20 (dvs. ingen eller svært få bøker) versus flere enn 20. Derfor omkodet vi dette til en dikotom variabel der 0 betyr færre enn 20 bøker og 1 betyr flere enn 20 bøker. De som anslo at de hadde flere enn 20 bøker hjemme, utgjorde ca. 80 prosent av elevene i både test- og kontrollgruppen (Tabell 5).

De utfallsmålene som gjelder elevers kunnskap (Mål 1 til Mål 10) ble målt ved at vi først regnet ut gjennomsnittlig andel ønskede svar for spørsmålsbatteriet som hører til hvert kunnskapsmål. Deretter normaliserte vi dette til en skala fra 0 til 1. Hvis ingen gir det ønskede svaret, blir verdien på variabelen 0, og dersom alle svarer det bruken av «Jeg vet» er ment å bidra til mer av, blir verdien 1. For eksempel er verdien for det samlede kunnskapsmålet i testgruppen ved baseline 0.722 (0.179). Dette betyr at elevene i testgruppen i snitt ga 72,2 prosent ønskede svar på disse spørsmålene.

Signifikante forskjeller (markert med * i Tabell 5) indikerer at det var systematiske forskjeller mellom test- og kontrollgruppen før intervensjonen. Vi finner to signifikante forskjeller mellom test- og kontrollgruppen. For det første var det noen flere jenter i testgruppen enn i kontrollgruppen. For det andre hadde barna i testgruppen også noe høyere kunnskap når det gjelder handlingskompetanse om vold i hjemmet (Mål 7), sammenlignet med kontrollgruppen ved baseline (Tabell 5). Slike forskjeller kan oppstå tilfeldig, særlig når utvalget er begrenset, og innebærer ikke i seg selv at randomiseringen har mislyktes. Likevel må vi ta høyde for dette i analysestrategien vår, som vi beskriver nærmere nedenfor.

Utover dette viser Tabell 5 at det i utgangspunktet ikke var noen signifikante forskjeller. Det tyder på god balanse mellom gruppene når det gjelder alder, sosiokulturell kapital, minoritetsbakgrunn og gjennomsnittlig score på kunnskapsmål 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 og 10.

Tabell 5 Balanse i elevutvalget ved første undersøkelse

Variabel	Kontrollgruppe	Testgruppe	Forskjell
Kjønn	0.510	0.519	0.009
	(0.500)	(0.500)	(0.010)
Klasse 2–4	0.459	0.476	0.000
	(0.498)	(0.500)	(0.000)
Norsk hjemme	0.270	0.266	0.003
	(0.444)	(0.442)	(0.010)
Bøker hjemme	0.785	0.799	0.010
	(0.411)	(0.401)	(0.009)
Mål 1 (samlet kunnskapsmål)	0.722	0.723	0.001
	(0.179)	(0.178)	(0.004)
Mål 2 (vold i hjemmet)	0.751	0.751	0.002
	(0.173)	(0.174)	(0.004)
Mål 3 (seksuelle overgrep)	0.639	0.651	0.002
	(0.259)	(0.250)	(0.009)
Mål 4 (barnevernet)	0.739	0.735	-0.001
	(0.210)	(0.217)	(0.007)
Mål 5 (fenomenforståelse, vold)	0.754	0.750	-0.004

	(0.182)	(0.187)	(0.004)
Mål 6 (fenomenforståelse, overgrep)	0.695	0.699	-0.005
	(0.266)	(0.255)	(0.010)
Mål 7 (handlingskompetanse, vold)	0.745	0.753	0.014**
	(0.256)	(0.247)	(0.006)
Mål 8 (handlingskompetanse, overgrep)	0.583	0.603	0.010
	(0.308)	(0.300)	(0.010)
Mål 9 (frykt for barnevernet)	0.528	0.523	-0.001
	(0.499)	(0.500)	(0.011)
Mål 10 (mestringstro)	0.822	0.817	-0.003
	(0.122)	(0.122)	(0.004)

Merk: Tallene i tabellen viser gjennomsnittresultat for hver variabel. Standardavvik i parentes. Klasse er kodet 1 for elever på 2.–4. trinn, 0 for elever på 5.–7. trinn. Kjønn er kodet 0 for jenter, 1 for gutter. Norsk hjemme er kodet 0 for alltid norsk hjemme, 1 for ikke alltid norsk hjemme. Bøker hjemme er kodet 0 for kategorien «0–20» bøker, 1 for mer enn 20. Kunnskapsmålene (Mål 1–Mål 10) er målt ved andel ønskede svar for hvert spørsmålsbatteri og normalisert til en skala fra 0 (ingen ønskede svar) til 1 (bare ønskede svar).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe n = 2 176, testgruppe n = 2 984

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Tabell 6 viser balanse i utvalget for lærerundersøkelsene. Lærerundersøkelsene ble besvart av den læreren som var utpekt som kontaktperson for prosjektet, eller en annen lærer hvis kontaktpersonen ikke hadde mulighet grunnet sykmelding eller annet. Disse undersøkelsene gir informasjon både om læreres egne erfaringer og holdninger og om klassen som helhet.

Som det går frem av tabellen, fant vi ikke statistisk signifikante forskjeller mellom test- og kontrollklasser når det gjelder klassenes og lærernes tidligere erfaring med bruk av «Jeg vet» eller andre undervisningsopplegg om vold og overgrep. I både test- og kontrollklassene hadde rundt 20 prosent av lærerne brukt «Jeg vet» eller det komplementære verktøyet snakkemedbarn.no før. Over halvparten av lærerne hadde undervist om vold og/eller overgrep tidligere, og litt under halvparten av klassene hadde hatt undervisningsopplegg om disse temaene tidligere. Det var i utgangspunktet heller ingen statistisk signifikante forskjeller i svar på spørsmålene om lærernes holdninger til undervisning om vold og overgrep eller deres bekymring for elevers hjemmesituasjon. Altså tyder resultatene på at det var god balanse mellom lærere i test- og kontrollgruppen i utgangspunktet.

Tabell 6 Balanse i lærerutvalget ved første undersøkelse

Variabel	Kontrollgruppe	Testgruppe	Forskjell
Klasse 2–4	0.486	0.468	0.000
	(0.502)	(0.500)	(0.000)
Lærer brukt «Jeg vet» før	0.171	0.220	0.019
	(0.379)	(0.415)	(0.051)
Lærer brukt snakkemedbarn.no før	0.210	0.208	0.022
	(0.409)	(0.407)	(0.055)
Lærer brukt andre opplegg før	0.638	0.590	-0.028
	(0.483)	(0.493)	(0.066)
Klassen brukt andre opplegg før	0.476	0.428	-0.031
	(0.502)	(0.496)	(0.067)
Mål 12 (vilje til og trygghet i å undervise om vold og overgrep)	0.725	0.727	0.008
	(0.128)	(0.140)	(0.021)
Mål 13 (grad av bekymring for elever siste to uker)	0.633	0.632	-0.020
	(0.236)	(0.241)	(0.033)
Mål 14 (antall bekymringssaker)	2.562	2.405	-0.185
	(1.635)	(1.397)	(0.203)
Mål 15 (snakket med overordnede om bekymringen)	0.714	0.728	0.047
	(0.454)	(0.446)	(0.060)

Merk: Tallene i tabellen viser gjennomsnittresultat for hver variabel. Standardfeil i parentes. Lærers og klassens erfaring med tidligere undervisning er kodet 0 for nei, 1 for ja. Mål 12 og Mål 13 er målt som gjennomsnittlig grad av enighet eller bekymring, normalisert til en skala fra 0 (dersom alle svare «ikke i det hele tatt») til 1 (dersom alle svarer «helt enig / veldig bekymret»). Mål 14 viser gjennomsnittlig antall elever læreren var bekymret for de siste to ukene, mens Mål 15 viser hvor stor andel av lærerne som sa de hadde snakket med overordnede om bekymringen.

Utvaglsstørrelse: Totalt n = 278, kontrollgruppe n = 105, testgruppe n = 173

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Analysestrategi

Analysene av spørreundersøkellesdata fra RCT-en har som formål å undersøke om bruken av «Jeg vet» påvirket elevenes kunnskap om vold, overgrep og barnevernet, samt læreres holdninger, vurderinger og praksis knyttet til undervisning om disse temaene (kapittel 4). Her beskriver vi hvordan utfallene vi analyserer, er konstruert, hvordan analysene er gjennomført, og hvordan resultatene som presenteres i resten av rapporten, skal forstås.

For å analysere utfall blant elever, konstruerer vi som nevnt sammensatte kunnskapsmål (komposittindikatorer) basert på svarene på flere enkeltpørsmål innenfor hvert kunnskapsområde. Vi beregner gjennomsnittlig andel ønskede svar for de relevante spørsmålene og normaliserer dette til en skala fra 0 til 1. Dersom utfallsmålet får en gjennomsnittlig poengsum på 0, innebærer det at ingen elever i gruppen har gitt ønsket svar på noen av spørsmålene, mens en verdi på 1 innebærer at alle elever i gruppen har gitt ønsket svar på alle spørsmålene. En verdi på for eksempel 0,80 betyr at gruppen samlet sett har gitt ønsket svar i 80 prosent av tilfellene. Når vi i resten av rapporten omtaler

forskjeller i gjennomsnittlig poengsum eller score mellom test- og kontrollgruppe, viser dette til forskjeller i samlet kunnskapsnivå på gruppenivå.

Læreranalysene omfatter utfallsmålene knyttet til læreres vilje og trygghet til å undervise om vold og overgrep, grad av bekymring for elevenes trivsel, antall elever læreren har vært bekymret for, samt om bekymringer er tatt opp med overordnede. For utfall som måles ved hjelp av flere spørsmål, konstruerer vi sammensatte mål ved å beregne gjennomsnittlige svar, normalisert til en skala fra 0 til 1.

For hvert av utfallsmålene gjennomfører vi flere ulike analyser. Fordelingsanalyser gir et overordnet bilde av hvordan resultatene er fordelt mellom test- og kontrollgruppen. Vi presenterer figurer som viser fordelingen av gjennomsnittlig kunnskapsscore i test- og kontrollgruppene før og etter intervensjonen (runde 1 og runde 3 av spørreundersøkelsene), og separat for små- og mellomtrinnet. Dermed kan vi se om fordelingen i testgruppen ble forskjøvet sammenlignet med kontrollgruppen etter bruk av «Jeg vet».

Deretter presenterer vi deskriptiv statistikk som viser gjennomsnittlige nivåer for utfallene i test- og kontrollgruppen før og etter bruk av «Jeg vet». For elevutfallene innebærer dette hovedsakelig gjennomsnittlig kunnskapsscore ved første og tredje undersøkelse. For lærerutfallene viser vi tilsvarende gjennomsnitt for sentrale mål knyttet til lærernes trygghet, bekymring og rapporterte praksis. De deskriptive analysene gir et tydelig bilde av utviklingen over tid og av nivåforskjeller mellom test- og kontrollgruppen, men de gir i seg selv ikke grunnlag for å trekke sikre slutninger om effekter av tiltaket.

I neste trinn estimerer vi effekten av «Jeg vet» ved hjelp av regresjonsanalyser. I regresjonsanalysene ser vi på forskjeller mellom test- og kontrollgruppen etter intervensjonen, samtidig som vi tar hensyn til forhåndsnivå og de ovennevnte bakgrunnsvariablene. I tillegg tar både det klyngebaserte studiedesignet og regresjonsanalysene hensyn til at elever er organisert i klasser og trinn.

Selv om randomiseringen (at vi tilfeldig valgte ut test- og kontrollklasser) gjør gruppene sammenlignbare i utgangspunktet, kan det oppstå forskjeller mellom dem. Balanseanalysene ovenfor viste at det fantes enkelte statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene ved oppstart. Ved å benytte regresjonsanalyser holder vi forhåndsnivå og bakgrunnsvariabler konstante. Vi inkluderte også faste effekter for hvert trinn, slik at vi kontrollerer for faktorer som er spesifikke for det enkelte trinn. Vi beregnet klyngerobuste standardfeil, der klyngen er klasse, for å ta hensyn til intraklyngekorrelasjon (det vil si at elever innad i samme klasse kan ha systematiske fellestrekk).

Regresjonsanalysene gir dermed et klarere bilde av om forskjellene vi observerer, kan knyttes til bruken av «Jeg vet», snarere enn til forskjeller som allerede var til stede før undervisningen startet. Effektene rapporteres som estimerte forskjeller mellom test- og kontrollgruppen etter intervensjonen, med tilhørende standardfeil og informasjon om statistisk signifikans. Et signifikant positivt estimat indikerer at testgruppen i gjennomsnitt har høyere verdi på det aktuelle utfallsmålet enn kontrollgruppen.

Som nevnt gjennomføres analysene både samlet og separat for små- og mellomtrinnet, i tråd med at elevene i ulike kohorter brukte ulike «Jeg vet»-moduler. Hvilke kunnskapsmål som inngår i analysene, varierer derfor mellom trinn, og forskjeller i utvalgsstørrelse

mellom analyser skyldes innholdet i undervisningsopplegget og studiedesignet. I hovedanalysene inkluderer vi kun elever og lærere som har deltatt både i første og tredje undersøkelsesrunde, og som kan matches på tvers av disse tidspunktene. I en begrenset del av analysene, presentert i seksjon 3.6, benytter vi også data fra den mellomliggende undersøkelsen. Disse analysene bygger på et mer avgrenset utvalg av elever som kan matches på tvers av alle tre måletidspunktene. Analyser av lærernes vurderinger av bruken av «Jeg vet» bygger kun på lærerne i testklassene og presenteres deskriptivt.

Som tidligere beskrevet har vi gjennomført to robusthetstester for å undersøke om resultatene påvirkes av henholdsvis avvik i gjennomføringen av intervensjonen og frafall mellom måletidspunktene. Begge analysene viser tilsvarende effekter som hovedanalysene, noe som indikerer at funnene er robuste for disse metodiske valgene (Vedlegg C).

Samlet sett gir de kvantitative analysene et grunnlag for å vurdere om og i hvilken grad bruken av «Jeg vet» har påvirket elevenes kunnskap og lærernes rapporterte holdninger og praksis. Analysene belyser både nivåforskjeller, utvikling over tid og estimerte effekter av tiltaket, men sier i mindre grad noe om hvordan undervisningen faktisk er gjennomført, hvordan den oppleves av ulike aktører, og hvilke mekanismer som kan bidra til å forklare de mønstrene vi observerer i de kvantitative dataene. For å utfylle og utdype de kvantitative funnene benytter vi derfor også kvalitative metoder. I neste seksjon redegjør vi for datagrunnlag, utvalg og analysetilnærming i den kvalitative delen av studien, som gir innsikt i hvordan «Jeg vet» brukes i praksis, og hvordan elever og lærere opplever undervisningen.

2.2 Kvalitative undersøkelser

Formålet med den kvalitative undersøkelsen var å komplementere RCT-undersøkelsen. En kvalitativ tilnærming er egnet for en mer utforskende og tolkende tilnærming. Mens RCT-en er konsentrert om å teste (bekrefte eller avkrefte) bestemte hypoteser om effektene av verktøyet, gir de kvalitative dataene innsikt i hvordan og hvorfor «Jeg vet» blir brukt og opplevd i den konkrete undervisningssituasjonen. Dette gir data som kan gi tilleggsinformasjon og utdype funnene fra RCT-undersøkelsen. Samlet gir de to datakildene, RCT og intervjuer, et viktig forskningsbidrag med tanke på videre tiltaks- og politikkutforming. Den kvalitative komponenten består av dybdeintervjuer med lærere, to gruppeintervjuer med barn og to runder med observasjon i klasserom. Tabell 7 gir en oversikt over antall elever og lærere som var involvert.

Tabell 7 Antall informanter i den kvalitative datainnsamlingen

Metode	Antall lærere/elever
Intervju med lærere	10
Gruppeintervju med barn	10
Observasjon i klasserom	37

Intervjuer med lærere

Vi gjennomførte intervjuer på Teams med ti lærere som hadde bruk «Jeg vet» i klasseromsundervisning. Vi spurte om lærernes erfaringer med bruken av «Jeg vet» og om deres vurderinger av verktøyet og hvordan de hadde brukt det.

Et sekundært formål var å utdype funn fra den tidligere følgeevalueringen. Vår hensikt var derfor også å utforske eventuelle andre virkninger implementeringen av «Jeg vet» har hatt for lærernes arbeidshverdag, deres utvikling av kompetanse om vold og hvorvidt de føler seg rustet til å møte barn som kan være utsatt for vold eller overgrep. Vi spurte hvorvidt bruken av «Jeg vet» hadde ført til endringer i holdninger eller praksiser knyttet til undervisning om vold og overgrep. Til sist ønsket vi å utforske hvordan lærere opplever at elever reagerer på bruken av «Jeg vet» spesielt og læring om vold og overgrep generelt.

Observasjon og gruppeintervjuer med barn

Vi observerte klasseromsundervisning ved en utvalgt skole på Østlandet. Vi observerte et småtrinn og et mellomtrinn, ettersom «Jeg vet» har ulike moduler for disse ulike aldersgruppene. To forskere satt bak i klasserommet og fulgte med på undervisningen uten å ta aktivt del i denne. I etterkant av undervisningen intervjuet forskerne noen av elevene. Deltakende observasjon er egnet til å studere hva aktører gjør, heller enn hva de sier eller tror de gjør, og observasjonene ga informasjon om hvordan «Jeg vet» fungerer i praksis, utover det som kan fanges opp i kartleggingsskjemaene til lærere og resultatene fra kunnskapstestene til elevene.

Målet med observasjonen var å få innblikk i hvordan aktivitetene gjennomføres, og hvordan de ulike aktørene handler. På hvilken måte brukes «Jeg vet», og inngår det i større undervisningsopplegg? Hvordan reagerer barn og unge på de ulike modulene? Hvordan støtter, eller hindrer, læringsressursen samspillet mellom lærere og barn og unge? Gjennom observasjonene fikk vi innblikk i undervisningsmetoden og dermed bedre kontekstforståelse til den påfølgende spørreundersøkelsen. Observasjonen ga et godt utgangspunkt for intervjuer med barn og unge.

I etterkant av observasjonen av klasseromsundervisning gjennomførte vi gruppeintervjuer med et utvalg elever fra hvert av de involverte trinnene. Formålet med gruppeintervjuene var å lære mer om barns egne erfaringer av bruken med verktøyet. Vi intervjuet om lag ti barn, fordelt på to grupper fra henholdsvis en klasse på småtrinnet og en klasse på mellomtrinnet.

I intervjusituasjoner med barn kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en konkret hendelse for å sikre en felles forståelse for hva som er tema for intervjuet. Ved å gjøre intervjuene rett etter undervisning med «Jeg vet» kunne vi samtale med elevene om deres felles opplevelse av verktøyet og undervisningen. Vi kunne også enklere snakke om hvilke aspekter ved undervisningen som var nye, og derigjennom få et inntrykk av hva elevene hadde lært, og hva de eventuelt kunne om temaet fra før.

Det var svært vanskelig å rekruttere skoler som ville gi forskerne tilgang til å observere undervisningen og intervjuer elever i etterkant, og vi har derfor kun gjort slike observasjoner ved én barneskole.

2.3 Forskningsetikk

Prosjektet er gjennomført i overensstemmelse med forskningsetiske retningslinjer fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Prosjektet reiser flere forskningsetiske spørsmål, særlig fordi det involverer barn og omhandler temaer som vold, overgrep og barns rettigheter. De etiske vurderingene har derfor hatt særlig fokus på frivillighet, risiko for belastning, personvern og bruk av kontrollgruppe i en randomisert kontrollstudie. I tillegg er det gjort egne vurderinger knyttet til den kvalitative delen av prosjektet.

Personvern

Datainnsamlingen blant elever innebærer ikke behandling av personopplysninger, etter som svarene kun kan knyttes til klasse og ikke til enkeltindivider. Det samles ikke inn navn, kontaktinformasjon eller andre direkte identifiserende opplysninger, og det er ikke mulig å identifisere enkeltbarn i datamaterialet. Elevundersøkelsen anses derfor som anonym.

For lærerundersøkelsen behandles det derimot personopplysninger, blant annet kontaktinformasjon (e-postadresser), og lærere kan i enkelte tilfeller indirekte identifiseres gjennom svarene. Behandlingen av personopplysninger i denne delen av prosjektet er forankret i forskning i allmennhetens interesse, jf. personvernforordningen (GDPR) artikkel 6 nr. 1 bokstav e, jf. personopplysningsloven § 8.

Informasjon, frivillighet og reservasjonsmulighet

Selv om de juridiske vurderingene knyttet til personvern er ulike for elev- og lærerundersøkelsen, har prosjektet en felles forskningsetisk forpliktelse til å sikre informert og frivillig deltakelse i all datainnsamling. For å sikre dette ble det utarbeidet egne informasjonsskriv til foresatte, elever og lærere. Informasjonsskrivene ble sendt til skolene og lærerne i forkant av hver runde med spørreundersøkelsene. Vi anmodet om at informasjonen videreformidles til foresatte minst én uke før gjennomføring, slik at de skulle få tilstrekkelig tid til å sette seg inn i prosjektet og eventuelt reservere barnet sitt fra deltakelse i undersøkelsene.

Informasjonsskrivene redegjør for formålet med studien, hva datainnsamlingen innebærer, hvordan data brukes, og at deltakelse er frivillig. Det sto at barn kunne reserveres ved at foreldrene tok kontakt med lærer, skole eller Fafo – eller at de bare kunne la være å svare på spørreundersøkelsen når den ble gjennomført i klasserommet. Det er tydelig kommunisert at reservasjon eller manglende deltakelse i datainnsamlingen ikke får konsekvenser for barnets skolehverdag eller for forholdet til skolen. Tilsvarende informasjon ble gitt til lærere gjennom egne informasjonsskriv.

I tillegg hadde forskningsassistentene fra Fafo en viktig rolle i å sikre informert samtykke ettersom de var til stede i klasserommet og ga informasjon under gjennomføringen av spørreundersøkelsene. De informerte elevene muntlig om at deltakelse er frivillig, at de kunne hoppe over spørsmål de ikke ønsket å svare på, og at de når som helst kunne avslutte undersøkelsen. Forskningsassistentene var også tilgjengelige for å svare på spørsmål og gi støtte ved behov. Dersom det oppsto etiske problemstillinger, ringte de til prosjektlederen i Fafo, som fulgte opp saken videre med skolen.

Risiko for belastning

Prosjektet innebærer en potensiell risiko for følelsesmessig belastning, ettersom både undervisningen med «Jeg vet» og spørreundersøkelsene berører sensitive temaer. Selv om elevene ikke blir spurt om egne erfaringer med vold eller overgrep, kan enkelte oppleve ubehag ved å møte spørsmål om slike forhold. For å redusere denne risikoen er spørsmålsutformingen gjort i samarbeid med psykologfaglig kompetanse fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), og spørsmålene bygger i stor grad på instrumenter brukt i tidligere, etisk godkjente studier.

Skolene ble bedt om å informere skolehelsetjenesten i forkant og sikre beredskap for oppfølging dersom elever reagerte på undersøkelsen eller undervisningen. Det forutsettes at skolene har etablerte rutiner for håndtering av situasjoner der elever deler vanskelige opplevelser, i tråd med skolens ordinære ansvar.

Etiske vurderinger knyttet til kontrollgruppe

En særskilt etisk problemstilling knytter seg til bruken av kontrollgruppe i studien, ettersom ikke alle klasser får tilgang til læringsverktøyet «Jeg vet» i studieperioden. Dette er vurdert opp mot barns rett til undervisning om vold og overgrep. Bruken av kontrollgruppe er vurdert som etisk forsvarlig, blant annet fordi «Jeg vet» i utgangspunktet er lite utbredt i skolen, og fordi kontrollklassene får tilgang til verktøyet etter at datainnsamlingen er avsluttet. Skolene har heller ikke vært pålagt å avstå fra annen undervisning om vold, mobbing og overgrep i kontrollklassene.

Etiske hensyn i den kvalitative delen av prosjektet

Prosjektet omfatter også en kvalitativ komponent bestående av intervjuer med elever og lærere samt observasjon av undervisning der «Jeg vet» brukes. I den kvalitative datainnsamlingen er det lagt særlig vekt på frivillighet, informasjon og hensynet til barns sårbarhet.

Intervjuer med og observasjoner av elever krever ekstra varsomhet både i utformingen av forskningsdesignet og i gjennomføringen av observasjon og intervju. Det var viktig å ivareta informantenes interesser og ikke minst vurdere om det foreligger reell mulighet for informantene til å gi et fritt og informert samtykke til å delta i forskningen. Vi tok hensyn til dette da vi utformet datainnsamlingene, ved å ta ulike hensyn avhengig av barnas alder og samtykkekompetanse. Foresatte til elever som deltok i kvalitative intervjuer, mottok egne informasjonsskriv i forkant, der formålet med intervjuene er forklart, og der det tydelig fremgår at deltakelse er frivillig. Foresatte har hatt mulighet til å reservere barnet sitt fra deltakelse i observasjoner og intervjuer. I tillegg er elevene selv blitt informert på en alderstilpasset måte om hva intervjuet innebærer, og det er lagt vekt på at barna forstår at de kan la være å svare på spørsmål eller avslutte intervjuet når som helst.

Intervjuene med elever har hatt karakter av samtaler om undervisningen og elevenes opplevelse av innholdet i «Jeg vet», og det er ikke stilt spørsmål om elevenes egne erfaringer med vold, overgrep eller andre belastende livshendelser. Intervjuene har vært utformet slik at barna har kunnet snakke på et generelt nivå om hva de har lært, og hva de husker fra undervisningen.

Intervjuene med lærere har vært basert på informert og frivillig deltakelse og har hatt fokus på erfaringer med bruk av «Jeg vet» i undervisningen. Lærere som ble invitert til å delta i den kvalitative komponenten, mottok informasjon om prosjektets formål, hva intervjuene innebærer, og hvordan materialet vil bli brukt. Det er understreket at deltakelse er frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg uten konsekvenser.

Under intervjuer med både elever og lærere brukte vi ikke lydopptak, men noterte ordrett ned det som ble sagt. I presentasjonen av funnene har vi fjernet personidentifiserbare opplysninger, og vi har derfor heller ikke gitt informasjon om på hvilken skole undersøkelsene har blitt gjennomført.

Observasjonene har vært begrenset til undervisningssituasjoner der «Jeg vet» brukes, og har hatt som formål å belyse hvordan undervisningen gjennomføres i praksis. Observasjonene har ikke hatt til hensikt å vurdere enkeltbarn eller lærere, og det er ikke samlet inn informasjon som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner eller skoler. Observasjonsmaterialet er brukt som et supplement til intervjuene og de kvantitative analysene.

Skillet mellom intervensjon og datainnhenting

Det er et tydelig skille mellom datainnsamlingen og selve intervensjonen i prosjektet. Bruken av læringsverktøyet «Jeg vet» inngikk som en del av skolens ordinære undervisning og ble gjennomført innenfor rammene av skolens ansvar for opplæring. Deltakelse i intervensjonen betydde ikke nødvendigvis deltakelse i datainnsamlingen: Elever kunne ta del i undervisningen uten å delta i spørreundersøkelsene eller kvalitative intervjuer.

Vurdering av personvern og etikk

Alle deler av prosjektet som innebærer behandling av personopplysninger, er vurdert av Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, som har konkludert med at behandlingen er i tråd med gjeldende personvernlovgivning (ref.nr. 934984, 848064). Prosjektet er også samlet sett vurdert av Fafos etikkutvalg, som har konkludert med at de sentrale forskningsetiske hensynene er grundig og tilfredsstillende ivaretatt (ref.nr. FEU-01-83390). På bakgrunn av disse vurderingene er prosjektet anbefalt gjennomført innenfor de rammene som er beskrevet.

3 Effekter av «Jeg vet» på barns kunnskap

Det viktigste formålet med denne studien er å undersøke om «Jeg vet» har effekt på barns kunnskap om vold og overgrep. I dette kapittelet presenterer vi resultatene som belyser nettopp dette. De viktigste funnene er:

- Bruk av «Jeg vet» har en statistisk signifikant effekt på elevenes samlede kunnskap om vold, overgrep og barnevernet. Effekten tilsvarer en økning på 1,3 prosentpoeng i andelen ønskede svar (med en standardfeil på $\pm 0,4$).
- Effekten er størst blant de yngste elevene (2.–4. trinn). Her gir bruk av «Jeg vet» en estimert samlet kunnskapsøkning på 1,8 prosentpoeng ($\pm 0,6$).
- Bruk av «Jeg vet» har en klar effekt på kunnskap om vold i hjemmet. For alle trinn samlet er effekten 1,7 prosentpoeng ($\pm 0,4$). Blant elevene på småtrinnet er effekten sterkere, med en økning på 2,3 prosentpoeng ($\pm 0,5$).
- Den største effekten gjelder elevenes handlingskompetanse, altså kunnskap om hva barn kan gjøre, og hvem de kan kontakte dersom de opplever vold i hjemmet. Her øker andelen ønskede svar med 3,5 prosentpoeng ($\pm 0,5$) totalt, og med 4,3 prosentpoeng blant elever på 2.–4. trinn ($\pm 0,8$).
- Bruk av «Jeg vet» har også effekt på kunnskap om seksuelle overgrep blant elever på 2.–4. trinn, som er de eneste trinnene der dette kunnskapsmålet ble testet. Effekten er særlig stor for handlingskompetanse relatert til seksuelle overgrep, som er på 2,2 prosentpoeng ($\pm 1,0$).
- Når det gjelder kunnskap om barnevernet (kun testet på 5.–7. trinn), finner vi ingen statistisk signifikant effekt av bruk av «Jeg vet».
- Bruk av «Jeg vet» gir imidlertid målbar reduksjon i elevenes uttrykte frykt for barnevernet. For alle trinn samlet øker andelen som ikke tror det er farlig om barnevernet får vite om hjemmefordringer, med 3,3 prosentpoeng ($\pm 1,2$). Denne effekten er størst på mellomtrinnet, med 4,2 prosentpoeng ($\pm 1,5$).

Disse resultatene kommer frem av analyser av data fra den randomiserte kontrollstudien (RCT-en). Vi bruker regresjonsanalyser til å sammenligne kunnskapsnivå mellom elever i klasser som har brukt «Jeg vet», og elever i klasser som ikke har brukt verktøyet, mens vi kontrollerer for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler.

Som forklart i metodekapittelet består «Jeg vet» av ulike moduler tilpasset henholdsvis 2.–4. og 5.–7. trinn. Vi måler elevenes kunnskap ved å be dem ta stilling til en rekke spørsmål og påstander om temaer som inngår i de delene av «Jeg vet» som ble brukt på elevenes klassetrinn.

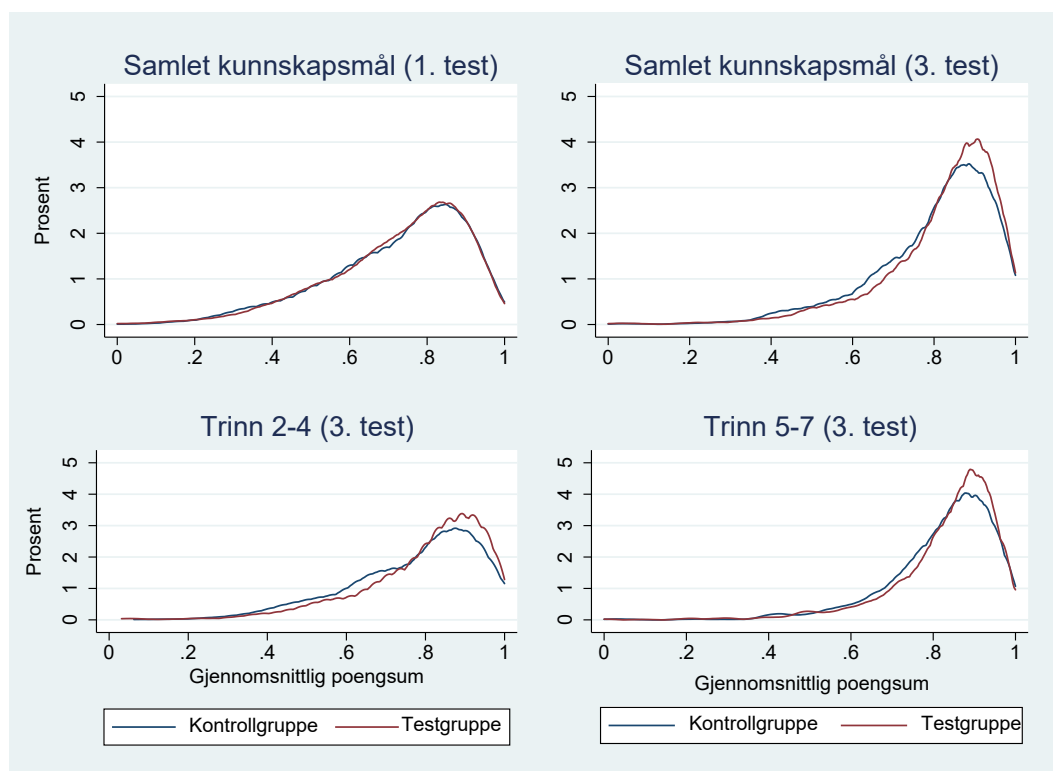
I resten av kapittelet presenterer vi resultatene for de ulike målene. Først presenterer vi resultater for det samlede kunnskapsmålet, og deretter går vi gjennom resultatene for kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet. Til sist vurderer vi forskjeller mellom ulike sosiodemografiske grupper og mellom resultatene fra spørreundersøkelsen som ble gjennomført midtveis i og etter intervensjonen. En fullstendig oversikt over spørreskjemaet og hvilke spørsmål som inngår i de ulike kunnskapsmålene, finnes i Vedlegg B.

3.1 Samlet kunnskapsmål

Det samlede kunnskapsmålet er en sammensatt indikator som viser hvor stor andel av alle kunnskapsspørsmålene om vold, overgrep og barnevernet elevene ga det ønskede svaret på, i gjennomsnitt. Figur 2 viser hvordan gjennomsnittlig kunnskapsscore er fordelt blant barn i test- og kontrollgruppene, dette kaller vi sannsynlighetsfordelinger (probability density function (PDF)). De to øverste kurvene viser fordelingene for det samlede kunnskapsmålet for alle de matchede elevene ved første undersøkelse (før noen av dem hadde brukt «Jeg vet») og ved tredje undersøkelse (etter at barna i testklassene hadde brukt «Jeg vet» to ganger). De to nederste kurvene viser fordelingen etter bruk av «Jeg vet» (ved tredje spørreundersøkelse) blant de yngste elevene (trinn 2–4) og de eldste (trinn 5–7).

En sannsynlighetsfordelingskurve som er forskjøvet mot høyre, betyr at en høyere prosent av barna i den aktuelle gruppen har oppnådd høyere gjennomsnittlig poengsum, altså at flere ga en høyere andel ønskede svar på de aktuelle spørsmålene. Dette indikerer bedre kunnskap. De to øverste kurvene i Figur 2 er langt på vei overlappende og viser dermed ingen tydelige forskjeller i generell kunnskap mellom test- og kontrollgruppen, verken i første (1. test) eller siste (3. test) runde med undersøkelser. Det samme gjelder kurven for elevene på mellomtrinnet. Når vi bare ser på den yngre kohorten (trinn 2–4), ser vi at fordelingskurven for testgruppen ligger til høyre for kurven for kontrollgruppen. Det tyder på at blant de yngste barna var det relativt flere som ga ønskede svar i testgruppen enn i kontrollgruppen etter å ha brukt «Jeg vet».

Figur 2 Samlet kunnskap om vold, overgrep og barnevernet. Fordeling av elevenes gjennomsnittlige andel ønskede svar på spørsmål om temaet før «Jeg vet»-intervensjonen (1. test) og etter (3. test) på 2.–4. trinn og 5.–7. trinn

Merk: Kurvene viser hvor mange prosent av elevene som oppnådde ulike gjennomsnittlige poengsummer, fra 0 (ingen ønskede svar) til 1 (ønskede svar på alle spørsmål). Hvis en kurve er forskjøvet mot høyre, har flere elever i gruppen gitt ønskede svar på de aktuelle spørsmålene.

Utvalgsstørrelse: Totalt $n = 5\,160$, trinn 2–4 $n = 2\,420$, trinn 5–7 $n = 2\,740$

Generelt viser resultatene at alle barna presterer betydelig bedre i den tredje runden med spørreundersøkelser, etter å ha blitt eksponert for de samme spørsmålene to eller tre ganger. Dette var som forventet – det er logisk at flere svarer riktig når de svarer på samme spørsmål for tredje gang, uavhengig av hva slags undervisning de har hatt i mellomtiden.

For å vurdere effekten av «Jeg vet» kan vi derfor ikke bare se på endring over tid i seg selv, vi må fokusere på om resultatene ved siste test er *enda bedre* blant elever i klasser som har brukt «Jeg vet» (testgruppen), enn blant de i klasser som ikke brukte «Jeg vet» dette skoleåret (kontrollgruppen). Tabell 8 viser gjennomsnittlig poengsum på det samlede kunnskapsmålet ved tredje og siste runde med spørreundersøkelser. Gjennomsnittlig poengsum er fordelt på test- og kontrollgruppene samlet og i de ulike alderskohortene. Figuren viser også hvor stor forskjellen mellom gruppene er når vi tar høyde for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler, og om den er statistisk signifikant. Dette har vi beregnet ved bruk av regresjonsanalyser, som beskrevet under «Analysestrategi». Dette indikerer hvor stor effekt «Jeg vet» hadde på den gjennomsnittlige poengsummen, og presenteres i kolonnen «Estimert effekt av 'Jeg vet'».

Resultatene i Tabell 8 viser at det var en liten forskjell i gjennomsnittlig kunnskap mellom testgruppen og kontrollgruppen ved tredje og siste spørreundersøkelse, altså etter at testgruppen hadde brukt «Jeg vet» to ganger i løpet av skoleåret. Kontrollgruppen hadde en gjennomsnittlig poengsum på 0,800, hvilket tilsvarer 80 prosent ønskede svar på alle spørsmålene om vold, overgrep og barnevernet. Blant elevene som hadde brukt «Jeg vet» (testgruppen), var gjennomsnittlig poengsum 0,818, hvilket tilsvarer 81,8 prosent ønskede svar.

Vi benyttet regresjonsanalyse for å kontrollere for om disse forskjellene mellom test- og kontrollgruppen kan skyldes at klassene hadde ulik kunnskap i utgangspunktet, klyngeeffekter eller andre bakgrunnsvariabler. Når vi tar høyde for disse faktorene, er den estimerte forskjellen mellom test- og kontrollgruppen i andel ønskede svar 0,013, med en standardfeil på 0,004. Regnet om til prosent tilsvarer dette en økning på 1,3 prosentpoeng ($\pm 0,4$).

Den estimerte effekten for alle elevene indikerer at bruken av «Jeg vet» økte elevenes samlede kunnskap med 1,3 prosentpoeng (med en usikkerhet på $\pm 0,4$ prosentpoeng). Effekten er statistisk signifikant. Dette betyr at «Jeg vet» sannsynligvis har en reell effekt på elevenes gjennomsnittlige kunnskapsscore – forskjellene skyldes ikke bare tilfældigheter.

Vi ser videre at effekten av «Jeg vet» på det samlede kunnskapsmålet hovedsakelig kan tilskrives kunnskapsøkning blant de yngste, 2.–4. trinn. Blant elevene på småtrinnet hadde testgruppen en gjennomsnittlig poengsum på 0,799 (79,9 prosent ønskede svar) ved siste spørreundersøkelse, sammenlignet med en score på 0,772 (77,2 prosent

ønskede svar) blant de i samme aldersgruppe som ikke hadde brukt «Jeg vet». Den estimerte effekten av «Jeg vet» på 2.–4. trinn indikerer en signifikant, positiv effekt på 1,8 prosentpoeng ($\pm 0,6$) på det samlede kunnskapsnivået på 2.–4. trinn.

For elevene på 5.–7. trinn var den estimerte effekten av «Jeg vet» svakere, på 1 prosentpoeng ($\pm 0,05$). Det er viktig å huske at klassene på små- og mellomtrinnet brukte ulike «Jeg vet»-moduler og fikk til dels ulike kunnskapsspørsmål. Det at vi ser en svakere effekt på mellomtrinnet, har trolig sammenheng med resultatene for barnevernsmodulen, som kun ble brukt og testet på elever på mellomtrinnet. Vi beskriver resultatene for barnevernsmodulen i detalj senere i kapitlet.

Tabell 8 Samlet kunnskap om vold, overgrep og barnevernet blant elever, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet»

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Alle	0.800 (0.150)	0.818 (0.145)	0.013*** (0.004)
Trinn 2–4	0.772 (0.165)	0.799 (0.159)	0.018*** (0.006)
Trinn 5–7	0.823 (0.130)	0.834 (0.128)	0.010* (0.005)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt $n = 5\,160$, kontrollgruppe $n = 2\,176$, testgruppe $n = 2\,984$

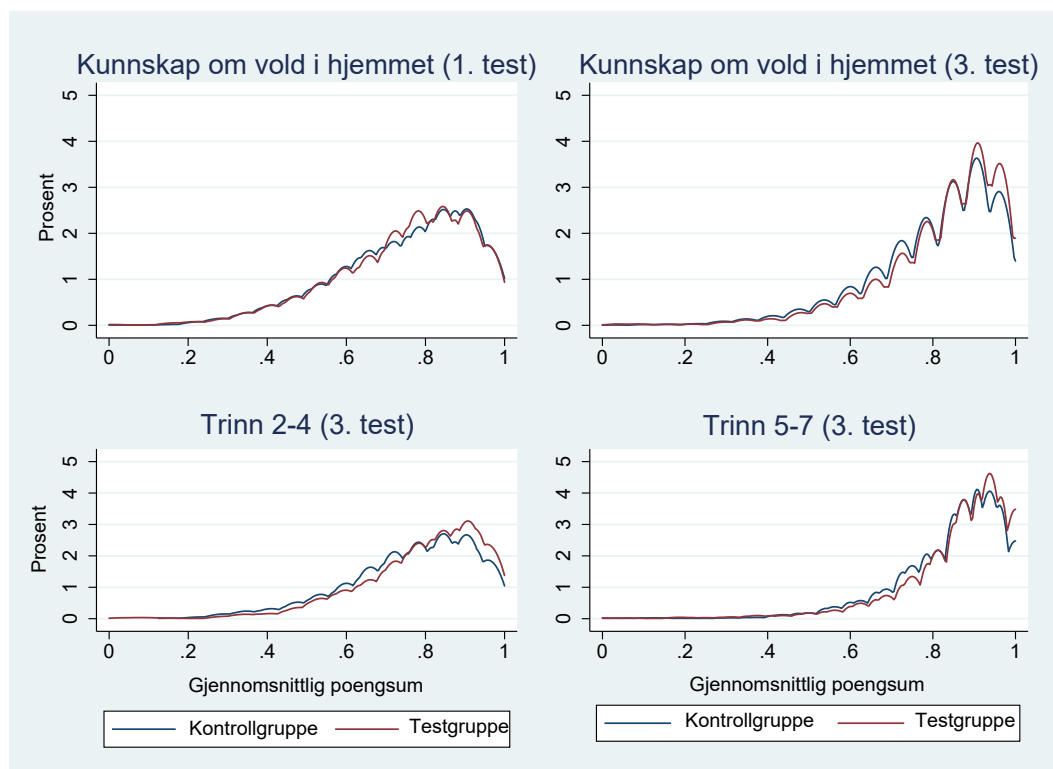
*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

3.2 Kunnskap om vold i hjemmet

Kunnskapsmålene i denne studien skiller mellom de tre ulike temaene som behandles i de ulike «Jeg vet»-modulene vi testet. De to første modulene som ble testet, var en modul om vold i hjemmet for småtrinnet og en annen modul om samme tema laget for mellomtrinnet. Vi stilte identiske spørsmål ment å måle kunnskap om vold i hjemmet til alle elevene på 2.–7. trinn, da de hadde hatt undervisning om samme tema, men ved bruk av to ulike moduler. Figur 3 illustrerer gjennomsnittlig score på spørsmålene om vold i hjemmet for test- og kontrollgruppen.

Kurvene øverst til venstre i Figur 3 viser fordelingen av gjennomsnittlig poengsum (andel ønskede svar) på spørsmålene om vold i hjemmet ved første spørreundersøkelse, før noen av klassene hadde brukt «Jeg vet». De tyder på at test- og kontrollgruppen scoret relativt likt ved baseline. Kurven øverst til høyre viser resultatene etter intervensjonen – ved tredje og siste undersøkelse. Her er kurven for testgruppen skjøvet lengre mot høyre enn for kontrollgruppen. Dette tyder på større kunnskapsøkning blant de som brukte «Jeg vet», enn blant de som ikke brukte verktøyet. De to nederste kurvene tyder på at forskjellen mellom test- og kontrollgruppen etter bruk av «Jeg vet» var større på småtrinnet enn på mellomtrinnet.

Figur 3 Kunnskap om vold i hjemmet. Fordeling av elevenes gjennomsnittlige andel ønskede svar på spørsmål om temaet før «Jeg vet»-intervensjonen (1. test) og etter (3. test) på 2.–4. trinn og 5.–7. trinn

Merk: Kurvene viser hvor mange prosent av elevene som oppnådde ulike gjennomsnittlige poengsummer, fra 0 (ingen ønskede svar) til 1 (ønskede svar på alle spørsmål). Hvis en kurve er forskjøvet mot høyre, har flere elever i gruppen gitt ønskede svar på de aktuelle spørsmålene.

Utvalgstørrelse: Totalt n = 5 160, trinn 2–4 n = 2 420, trinn 5–7 n = 2 740

Tabell 9 viser gjennomsnittlige poengsummer og estimert effekt av «Jeg vet» på alle spørsmålene om vold i hjemmet, og separat for de av spørsmålene som er ment å måle fenomenforståelse og handlingskompetanse. Resultatene viser at testgruppen har en gjennomsnittlig poengsum på 0,830 (med en standardfeil på 0,152) på spørsmålene om vold i hjemmet etter at «Jeg vet»-intervensjonen var ferdigstilt. Dette var noe høyere enn kontrollgruppen, som hadde en gjennomsnittlig poengsum på 0,810 (0,154). Regresjonsanalysen fant at forskjellen er signifikant og estimert til 0,017 (0,004) – det vil si 1,7 prosentpoeng ($\pm 0,04$). Dette tyder på at bruk av «Jeg vet» hadde en signifikant positiv effekt på barns kunnskap om vold i hjemmet.

Når vi vurderer effekten av programmet på barns kunnskap om vold i hjemmet separat for de to aldersgruppene, ser vi at selv om elevene på mellomtrinnet (trinn 5–7) har høyere gjennomsnittlig poengsum totalt, er forskjellen mellom gruppene tydelig større blant den yngre kohorten (trinn 2–4). Elevene på småtrinnet har en gjennomsnittlig poengsum på 0,766 (0,163) i kontrollgruppen og 0,795 (0,157) i testgruppen ved den siste spørreundersøkelsen, som ble gjennomført etter at elevene i testgruppen hadde brukt «Jeg Vet» to ganger. Det vil si at på småtrinnet ga elevene i kontrollgruppen 76,6 prosent ønskede svar på spørsmålene ($\pm 1,63$), mens de som hadde brukt Jeg Vet i snitt ga 79,5 prosent ønskede svar på spørsmålene om vold i hjemmet ($\pm 1,57$). På mellomtrinnet var

andelen ønskede svar på voldsspørsmålene 84,8 prosent ($\pm 1,35$) i kontrollgruppen og 86,3 prosent ($\pm 1,40$) i klassene som hadde brukt «Jeg Vet».

Regresjonsanalysen tyder på at «Jeg vet» har signifikant positiv effekt på kunnskap om vold i hjemmet. Den estimerte effekten er på 0,017, det vil si 1,7 prosentpoeng ($\pm 0,04$). Igjen ser effekten ut til å være sterkest for elever på småtrinnet, hvor effekten var på 2,3 prosentpoeng ($\pm 0,05$). På mellomtrinnet er effekten av «Jeg vet» på kunnskap om vold i hjemmet estimert til 1,3 prosentpoeng ($\pm 0,05$).

Tabell 9 Kunnskap om vold i hjemmet, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet»

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Alle	0.811 (0.154)	0.830 (0.152)	0.017*** (0.004)
Trinn 2–4	0.766 (0.163)	0.795 (0.157)	0.023*** (0.005)
Trinn 5–7	0.848 (0.135)	0.863 (0.140)	0.013** (0.005)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe n = 2 176, testgruppe n = 2 984

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Forståelse av fenomenet vold i hjemmet

Spørsmålene som brukes som indikator for kunnskap om vold, er ment å måle både fenomenforståelse og teoretisk handlingskompetanse. Vi analyserte svarene på de ulike typene spørsmål hver for seg for å vurdere nærmere den spesifikke effekten av «Jeg vet» på barnas kunnskap innen disse to dimensjonene. Tabell 10 viser resultatene for de av spørsmålene om vold i hjemmet som er ment å måle fenomenforståelse.

Vi finner en signifikant bedre forståelse av fenomenet blant barna i testgruppen etter at de bruke «Jeg vet», sammenlignet med kontrollgruppen (Tabell 10). Effekten av «Jeg vet» på fenomenforståelse om vold i hjemmet for alle elevene på 2.–7. trinn er estimert til 0,01 (0,004), altså omtrent ett prosentpoeng. Igjen ser det ut til at «Jeg vet» hovedsakelig hadde effekt blant elevene på småtrinnet, der effekten er estimert til 0,015 (0,006), det vil si 1,5 prosentpoeng ($\pm 0,6$). For elever på 5.–7. trinn finner vi ikke signifikant forskjell mellom test- og kontrollgruppen når det gjelder fenomenforståelse om vold i hjemmet.

Tabell 10 Fenomenforståelse om vold i hjemmet, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet»

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Alle	0.810 (0.166)	0.821 (0.166)	0.010** (0.004)
Trinn 2–4	0.758 (0.173)	0.776 (0.172)	0.015** (0.006)
Trinn 5–7	0.855 (0.146)	0.862 (0.149)	0.006 (0.005)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe n = 2 176, testgruppe n = 2 984

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

For å bedre forstå hva som ligger i resultatene, ser vi nærmere på enkeltspørsmålene som ble brukt for å måle forståelse av fenomenet vold i hjemmet. Figur 4 viser andelen barn som ga det ønskede svaret på hvert spørsmål om dette temaet i første og siste spørreundersøkelse, fordelt på test- og kontrollgruppene.

På enkelte spørsmål hadde barna allerede høy kunnskap i første runde, med så mye som 95 prosent ønskede svar. Dette gjelder for eksempel:

- «Er det greit om en voksen slår et barn, hvis det bare skjer en eneste gang?» (Ønsket svar: Nei)
- «En dag besøker Pia tante Mari for å spise middag. Ved et uhell søler Pia suppe på bordet. Tante Mari blir veldig sint og heller varm suppe på hånden til Pia for å gi henne en lærepenge. Er dette greit?» (Ønsket svar: Nei)
- «Herman så foreldrene sine krangle. De ble sinte og begynte å dytte og slå hverandre mens Herman så på. Er dette greit?» (Ønsket svar: Nei)

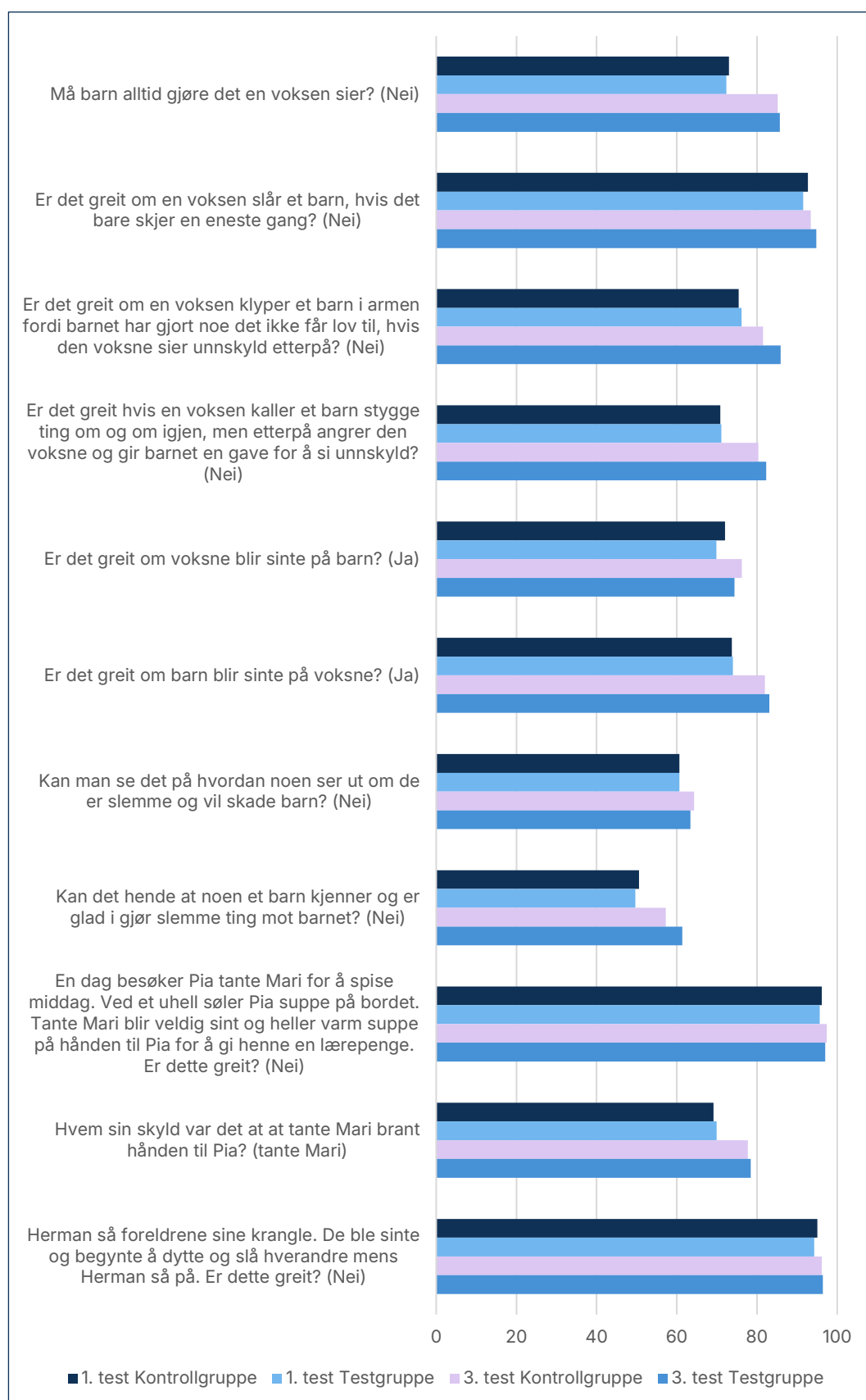
På disse spørsmålene var det altså lite rom for forbedring, og vi ser kun økninger på 1–2 prosentpoeng etter intervensjonen sammenlignet med utgangspunktet.

Flere spørsmål som hadde større rom for forbedring enn de ovennevnte eksemplene, viser tydelig større økning i testgruppen enn i kontrollgruppen. For eksempel «Er det greit om en voksen klyper et barn i armen fordi barnet har gjort noe det ikke får lov til, hvis den voksne sier unnskyld etterpå?». Her økte andelen i kontrollgruppen som svarte «Nei», med 6,1 prosentpoeng. Andelen i testgruppen som ga ønsket svar, økte signifikant mer, med 9,8 prosentpoeng – en indikasjon på at bruken av «Jeg vet» hadde effekt på barnas evne til å resonnerer på ønsket måte rundt vold mot barn.

Spørsmålet «Kan det hende at noen et barn kjenner og er glad i gjør slemme ting mot barnet?» hadde lavest andel ønskede svar i første testrunde – halvparten av alle barna

trodde i utgangspunktet ikke at noen et barn er glad i, kan gjøre noe slikt. I løpet av skoleåret økte andelen ønskede svar («Ja») med 6,7 prosentpoeng i kontrollgruppen og betydelig mer – 11,8 prosentpoeng – i testgruppen.

Figur 4 Fenomenforståelse om vold i hjemmet. Ønskede svar på enkeltspørsmål, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test). Tall i prosent

Uvalgsgstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe n = 2 176, testgruppe n = 2 984

Teoretisk handlingskompetanse om vold i hjemmet

Vi ser også separat på de av spørsmålene som er ment å måle teoretisk kunnskap om hvordan barn kan håndtere eller reagere på vold i hjemmet. Resultatene er presentert i Tabell 11.

Vi finner en signifikant større forbedring blant barna i testgruppen sammenlignet med kontrollgruppen når det gjelder teoretisk handlingskompetanse knyttet til vold i hjemmet. Estimater tyder på at økningen var 3,5 prosentpoeng ($\pm 0,05$) større blant barna i testgruppen enn i kontrollgruppen. Resultatene indikerer signifikante positive effekter på teoretisk handlingskompetanse både på små- og mellomtrinnet. Den estimerte effekten er igjen høyest for de yngste (trinn 2–4), på 4,3 prosentpoeng ($\pm 0,08$), sammenlignet med 2,9 prosentpoeng ($\pm 0,07$) blant elevene på trinn 5–7.

Tabell 11 Handlingskompetanse om vold i hjemmet, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet»

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Alle	0.811 (0.225)	0.852 (0.213)	0.035*** (0.005)
Trinn 2-4	0.786 (0.244)	0.838 (0.221)	0.043*** (0.008)
Trinn 5-7	0.832 (0.206)	0.865 (0.205)	0.029*** (0.007)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt $n = 5\,160$, kontrollgruppe $n = 2\,176$, testgruppe $n = 2\,984$

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Figur 5 viser andelen barn som ga det ønskede svaret på hvert enkelt av spørsmålene som er knyttet til teoretisk handlingskompetanse om vold i hjemmet. For alle de fem spørsmålene ble det observert en forbedring på mellom 5 og 13 prosentpoeng i den tredje testrunden.

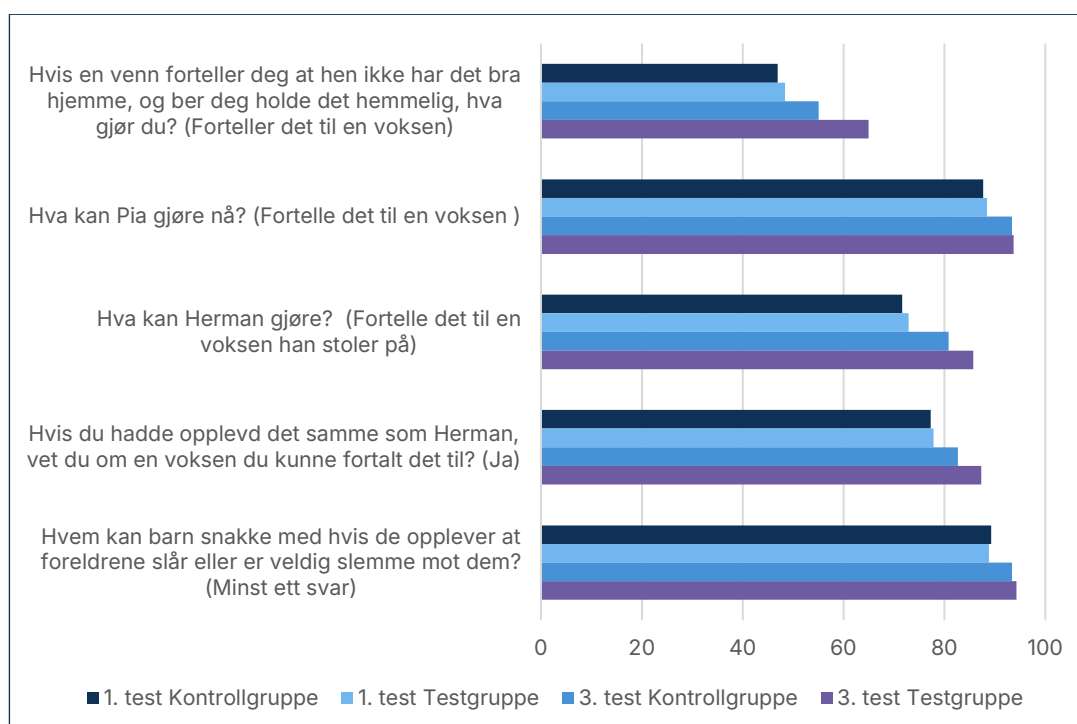
For to av spørsmålene fant vi ikke store forskjeller mellom test- og kontrollgruppen i den tredje testrunden. Disse valgte nesten 90 prosent av barna ønsket svar på allerede ved oppstart (første undersøkelse). For tre av spørsmålene var forbedringen blant barna i testgruppen betydelig høyere enn i kontrollgruppen, med forskjeller på mellom 5 og 10 prosentpoeng i den tredje spørreundersøkelsen. Disse spørsmålene er:

- «Hvis en venn forteller deg at hen ikke har det bra hjemme, og ber deg holde det hemmelig, hva gjør du?» (Ønsket svar: Forteller det til en voksen jeg stoler på)

- Oppfølgingsspørsmål etter historien om Herman som ble vitne til vold mellom foreldrene sine: «Hva kan Herman gjøre?» (Ønsket svar: Fortelle det til en voksen han stoler på)
- «Hvis du hadde opplevd det samme som Herman opplever, vet du om en voksen du kunne fortalt det til?» (Ønsket svar: Ja)

Resultatene tyder på at barna i testgruppen har utviklet en tydelig sterkere handlingskompetanse enn barna i kontrollgruppen, særlig når det gjelder spørsmål der barna i utgangspunktet hadde relativt lav kunnskap, blant annet knyttet til hvordan man kan søke hjelp i vanskelige situasjoner.

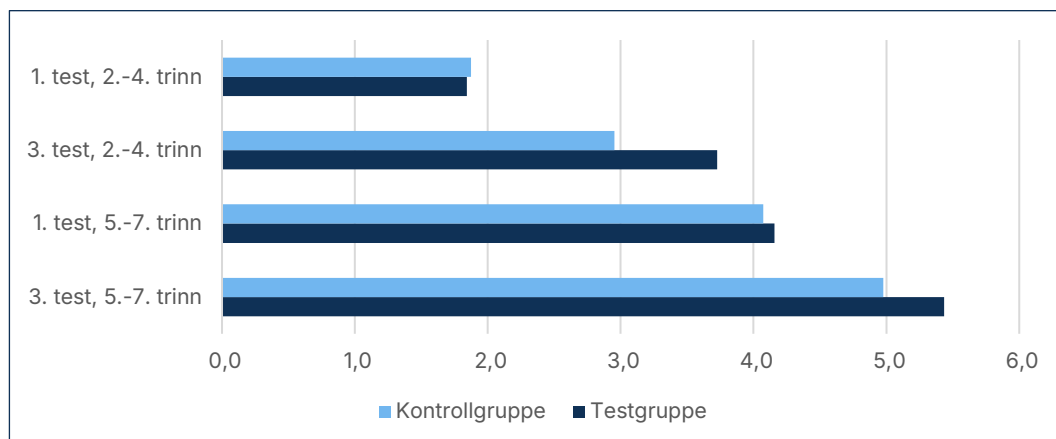
Figur 5 Handlingskompetanse om vold i hjemmet. Ønskede svar på enkeltspørsmål, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test). Tall i prosent

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe n = 2 176, testgruppe n = 2 984

Nedenfor går vi nærmere inn på det siste spørsmålet i Figur 5. På dette spørsmålet var det syv svarkategorier som benevnte ulike personer barn kan snakke med, i tillegg til kategorien «ingen». Barna ble bedt om å markere alle de personene de tenkte de kunne snakke med. Figur 6 viser hvor mange svarkategorier elevene på henholdsvis småtrinnet og mellomtrinnet valgte i gjennomsnitt, før og etter at testgruppene brukte «Jeg vet». Vi ser at etter bruken av «Jeg vet» økte antall personer barna kom på at de kunne snakke med, betydelig mer blant de som hadde brukt «Jeg vet», enn blant de som ikke hadde brukt verktøyet. Økningen var særlig sterk på småtrinnet, der barna i testgruppen i snitt nevnte 3,7 kategorier etter bruken av «Jeg vet», mot ca. 3 i kontrollgruppen.

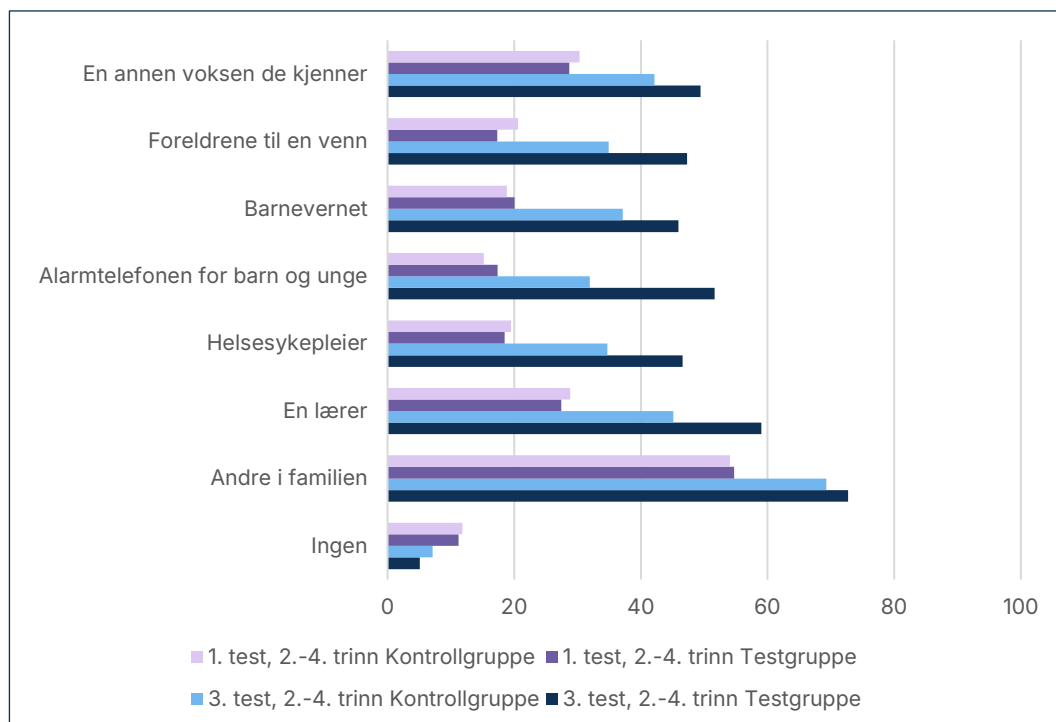
Figur 6 Antall svar på spørsmål om hvem barn kan snakke med hvis de opplever problematiske hjemmeforhold. Gjennomsnittlig antall, fordelt på klassetrinn og test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test)

Utvangsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe 2.-4. trinn n = 999, kontrollgruppe 5.-7. trinn n = 1 177, testgruppe 2.-4. trinn n = 1 421, testgruppe 5.-7. trinn n = 1 563

Figur 7 og Figur 8 viser hvor mange av elevene på henholdsvis småtrinnet og mellomtrinnet som valgte hver av kategoriene. Blant elevene på 2.-4. trinn var det særlig mange flere av de som hadde brukt «Jeg vet», enn de som ikke hadde brukt det, som valgte Alarmtelefonen for barn og unge (ca. 20 prosentpoeng flere), en lærer (ca. 14 prosentpoeng flere), foreldrene til en venn eller helsesykepleier (ca. 12 prosentpoeng flere) (Figur 7).

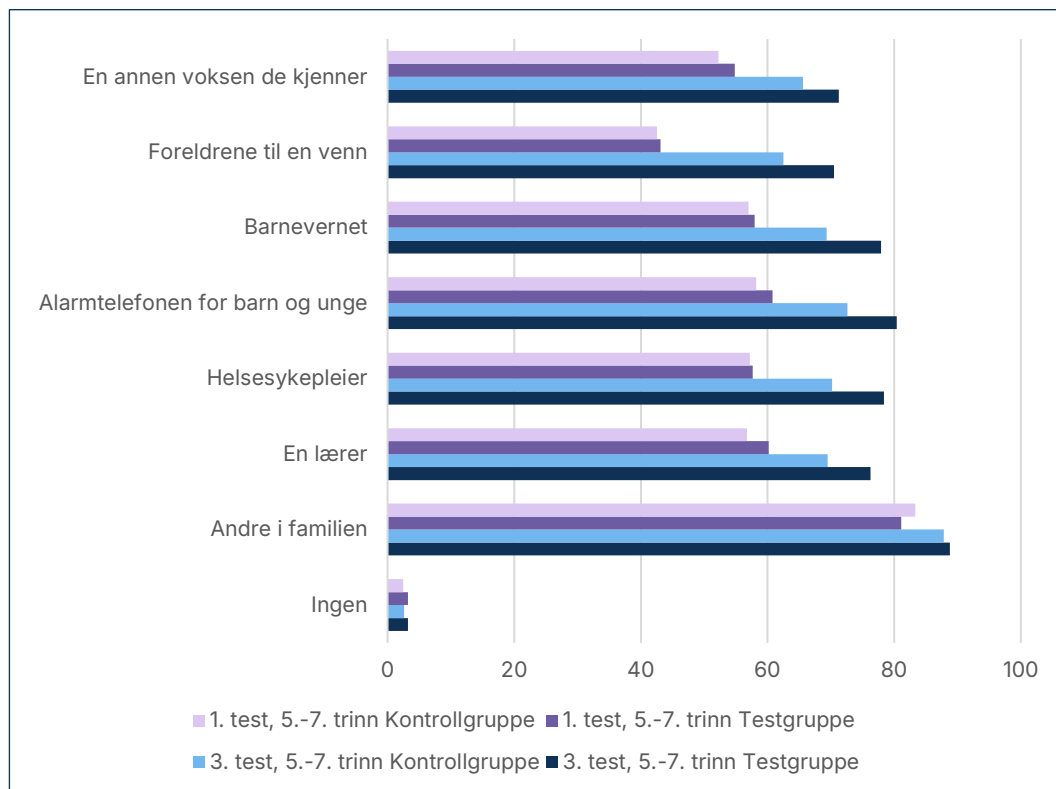
Figur 7 Trinn 2-4, prosent som valgte ulike svarkategorier på spørsmål om hvem barn kan snakke med om problematiske hjemmeforhold, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) og etter (3. test)

Utvangsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe 2.-4. trinn n = 999, kontrollgruppe 5.-7. trinn n = 1 177, testgruppe 2.-4. trinn n = 1 421, testgruppe 5.-7. trinn n = 1 563

På mellomtrinnet var det størst forskjell i andelen som sa de kunne snakke med barnevernet, helsesykepleier, foreldrene til en venn eller Alarmtelefonen for barn og unge: Rundt 8 prosentpoeng flere av de på mellomtrinnet som hadde brukt «Jeg vet», enn de i kontrollgruppen valgte disse kategoriene ved siste spørreundersøkelse.

Figur 8 Trinn 5–7, prosent som valgte ulike svarkategorier på spørsmål om hvem barn kan snakke med om problematiske hjemmeforhold, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) og etter (3. test)

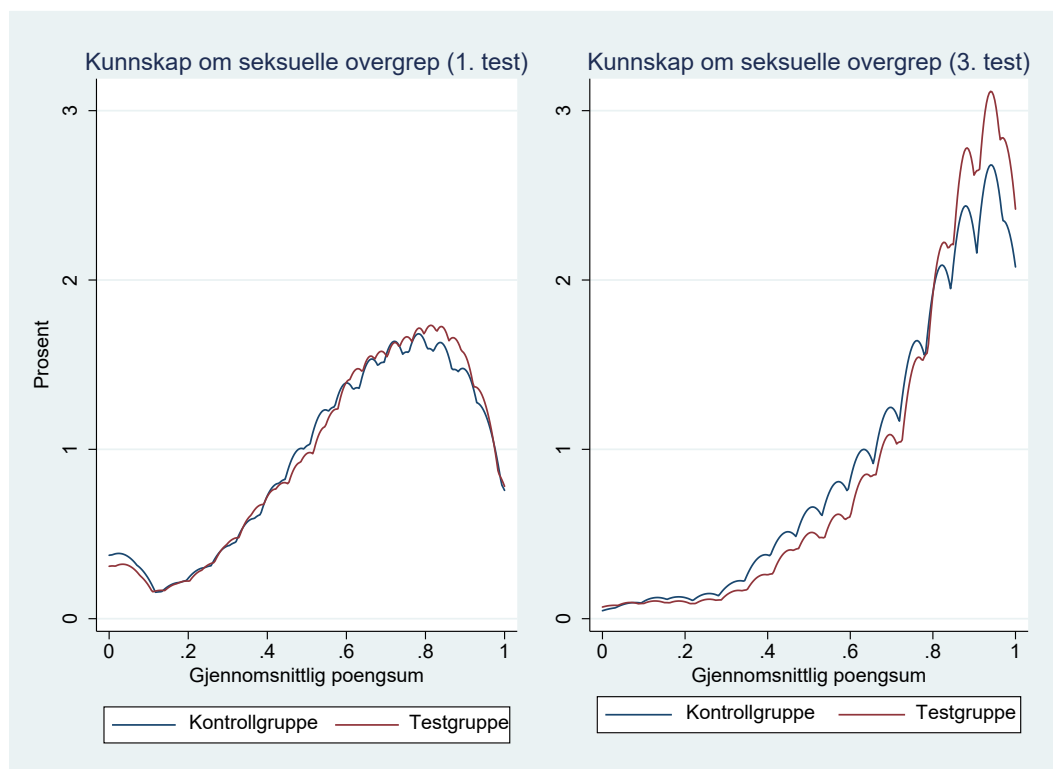
Utvangsstørrelse: Totalt n = 5 160, kontrollgruppe 2.–4. trinn n = 999, kontrollgruppe 5.–7. trinn n = 1 177, testgruppe 2.–4. trinn n = 1 421, testgruppe 5.–7. trinn n = 1 563

3.3 Kunnskap om seksuelle overgrep

Den tredje «Jeg vet»-modulen som vurderes i dette prosjektet, omhandler barnas kunnskap om seksuelle overgrep. Denne modulen ble bare testet på elever på 2.–4. trinn, ikke blant de eldre elevene. Figur 6 viser fordelingen av andel ønskede svar på spørsmål ment å måle kunnskap blant elever på 2.–4. trinn om seksuelle overgrep.

En stor andel av barna oppnådde en poengsum på 0,8 (80 prosent ønskede svar) eller høyere på spørsmålene om seksuelle overgrep allerede i første testrunde, og denne andelen øker ytterligere i tredje runde. Kurvene tyder på at forbedringen når det gjelder kunnskap om seksuelle overgrep, særlig gjelder for barna i testgruppen, som bruke «Jeg vet» dette skoleåret. En betydelig høyere andel oppnår en poengsum på 0,8 eller mer etter intervensjonen, sammenlignet med kontrollgruppen.

Figur 9 Kunnskap om seksuelle overgrep. Fordeling av elevenes gjennomsnittlige andel ønskede svar på spørsmål om temaet før «Jeg vet»-intervensjonen (1. test) og etter (3. test). Kun testet på 2.–4. trinn

Merk: Kurvene viser hvor mange prosent av elevene som oppnådde ulike gjennomsnittlige poengsummer, fra 0 (ingen ønskede svar) til 1 (ønskede svar på alle spørsmål). Hvis en kurve er forskjøvet mot høyre, har flere elever i gruppen gitt ønskede svar på de aktuelle spørsmålene.

Utvalgsstørrelse: Totalt $n = 2\,420$, testgruppe $n = 1\,421$, kontrollgruppe $n = 999$

I gjennomsnitt oppnår de som brukte «Jeg vet», en gjennomsnittlig poengsum på 0,803 (0,200) ved den siste spørreundersøkelsen, altså ga de i gjennomsnitt ønskede svar på 80,3 prosent (± 2) av spørsmålene som gjelder seksuelle overgrep. Kontrollgruppen hadde en gjennomsnittsscore på 0,778 (0,207) i tredje runde. Regresjonsanalysen estimerer en signifikant positiv effekt av «Jeg vet» på 1,3 prosentpoeng ($\pm 0,08$) på kunnskap om seksuelle overgrep.

I likhet med modulene om vold i hjemmet kan spørsmålene i modulen om seksuelle overgrep deles inn i to hovedtemaer: Forståelse av fenomenet og teoretisk handlingskompetanse. Tabell 12 viser gjennomsnittlig poengsum og estimert effekt av «Jeg vet» separat for de av spørsmålene som gjelder fenomenforståelse og handlingskompetanse. Nedenfor går vi nærmere inn på disse dimensjonene hver for seg.

Tabell 12 Kunnskap om seksuelle overgrep, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet». Fordelt på alle spørsmål samlet, både de som gjelder fenomenforståelse, og de som gjelder handlingskompetanse. Kun testet på 2.–4. trinn.

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Samlet kunnskap om seksuelle overgrep	0.778 (0.207)	0.803 (0.200)	0.013** (0.008)
Forståelse av fenomenet	0.813 (0.201)	0.824 (0.199)	0.004 (0.007)
Teoretisk handlingskompetanse	0.743 (0.264)	0.783 (0.247)	0.022** (0.010)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 2 420, testgruppe n = 1 421, kontrollgruppe n = 999

* signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Forståelse av fenomenet seksuelle overgrep

Barna i testgruppen hadde etter intervensjonen en gjennomsnittsscore på 0,824 (0,199) på spørsmålene som gjaldt forståelse av fenomenet seksuelle overgrep, mens barna i kontrollgruppen i snitt fikk 0,813 (0,201) i gjennomsnittsscore (Tabell 12). Estimert fra regresjonsanalysen er ikke statistisk signifikant, og dermed gir ikke resultatene indikasjon på at «Jeg vet» hadde effekt på forståelse av fenomenet seksuelle overgrep for elevene på 2.–4. trinn.

Totalt åtte spørsmål ble inkludert for å teste barnas forståelse av fenomenet seksuelle overgrep (Figur 7). I den siste testrunden ble det observert en samlet forbedring på mellom 7 og 21 prosentpoeng på alle de åtte spørsmålene sammenlignet med resultatene fra den første undersøkelsen.

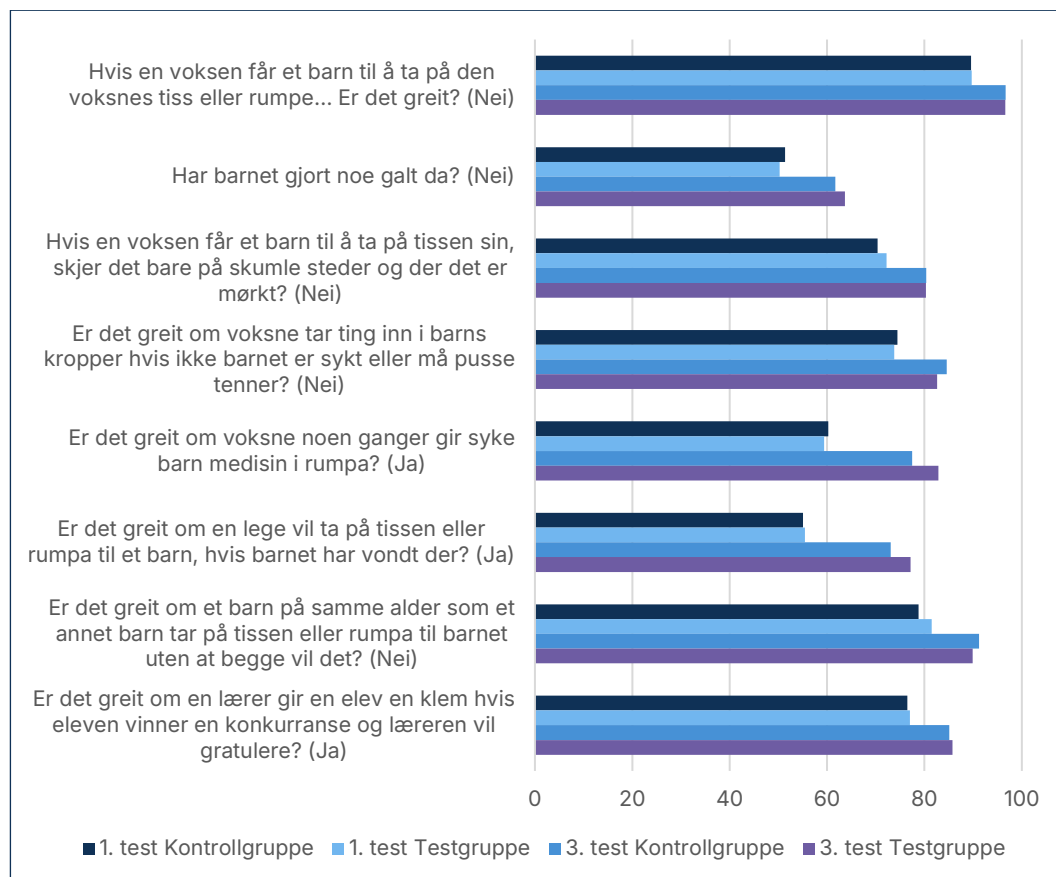
For de tre spørsmålene med størst forbedring ser man også en tydelig forskjell mellom test- og kontrollgruppene: Barna som hadde brukt «Jeg vet» dette året, hadde mellom 2 og 5 prosentpoeng høyere andel ønskede svar enn barna i kontrollgruppen ved tredje spørreundersøkelse. Disse tre spørsmålene er:

- «Hvis en voksen får et barn til å ta på den voksnes tiss eller rumpe [...] Har barnet gjort noe galt da?» (Ønsket svar: Nei)
- «Er det greit om [...] voksne noen ganger gir syke barn medisin i rumpa?» (Ønsket svar: Ja)
- «Er det greit om [...] en lege vil ta på tissen eller rumpa til et barn, hvis barnet har vondt der?» (Ønsket svar: Ja)

Disse resultatene indikerer at programmet kan bidra til å styrke barnas evne til å gjenkjenne og avvise uakseptabel adferd. Derimot ble det ikke observert noen betydelige

forskjeller mellom gruppene for de øvrige fem spørsmålene. Disse omhandler å identifisere hvilke konkrete situasjoner som utgjør seksuelle overgrep, og hvordan slike overgrep kan skje. Barna hadde relativt høy kunnskap om disse spørsmålene allerede før intervensjonen (ved første spørreundersøkelse), noe som gir begrenset rom for ytterligere forbedring.

Figur 10 Forståelse av fenomenet seksuelle overgrep. Ønskede svar på enkeltspørsmål, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test). Tall i prosent. Kun testet på 2.–4. trinn

Utvalgstørrelse: Totalt n = 2 420, testgruppe n = 1 421, kontrollgruppe n = 999

Teoretisk handlingskompetanse om seksuelle overgrep

Når det gjelder teoretisk kompetanse om hvordan barn kan handle dersom de opplever seksuelle overgrep, viser barna i testgruppen signifikant større forbedring enn de i kontrollgruppen. Gjennomsnittlig poengsum var 0,783 (0,247) – altså omtrent 78 prosent ønskede svar på disse spørsmålene – blant barna som hadde brukt «Jeg vet» dette skoleåret. Den gjennomsnittlige poengsummen var 0,743 (0,264) for de som ikke hadde brukt verktøyet.

Regresjonsanalysen estimerer en signifikant positiv effekt av «Jeg vet» på 0,022 (0,010), hvilket indikerer at læringsverktøyet bidro til omtrent 2,2 prosentpoeng bedre score for handlingskompetanse om seksuelle overgrep. Resultatene tyder på at den positive effekten av «Jeg vet» på kunnskap om seksuelle overgrep i hovedsak har å gjøre med at verktøyet økte barnas handlingskompetanse.

I spørreundersøkelsene hadde vi med åtte spørsmål som var ment å måle teoretisk handlingskompetanse. Den samlede forbedringen på disse spørsmålene ved tredje undersøkelse, sammenlignet med første, er enda større enn for andre deler av undersøkelsen, med økninger på mellom 6 og 27 prosentpoeng (Figur 8).

Seks av de åtte spørsmålene viser særlig stor forbedring. For disse seks spørsmålene presterer barna i testgruppen også betydelig bedre enn barna i kontrollgruppen etter å ha brukt «Jeg vet», med en forskjell mellom test- og kontrollgruppen på mellom 4,6 og 7,5 prosentpoeng i andelen ønskede svar. Disse spørsmålene er:

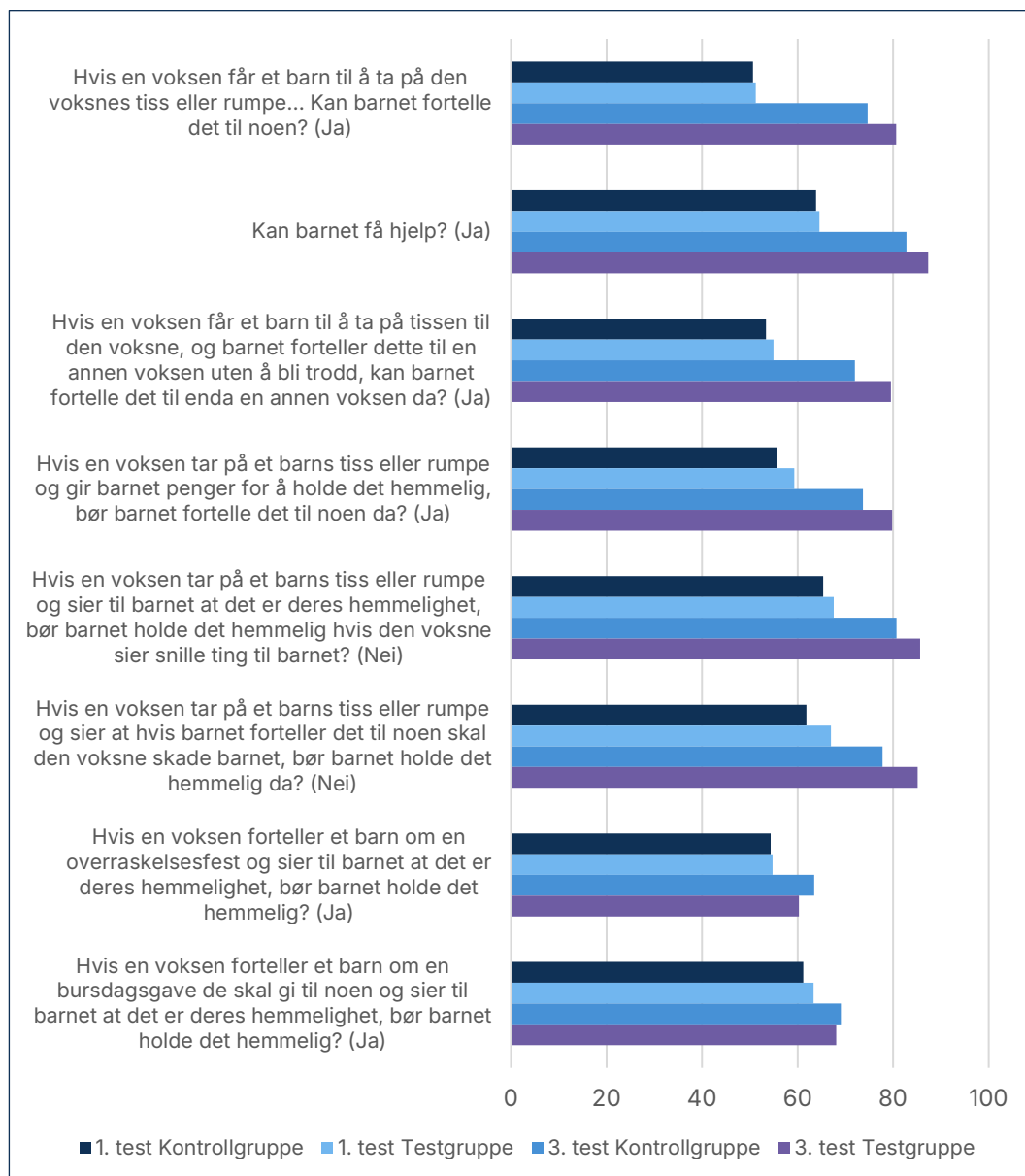
- «Hvis en voksen får et barn til å ta på den voksnes tiss eller rumpe [...] Kan barnet fortelle det til noen?» (Ønsket svar: Ja)
- «[...] Kan barnet få hjelp?» (Ønsket svar: Ja)
- «Hvis en voksen får et barn til å ta på tissen til den voksne, og barnet forteller dette til en annen voksen uten å bli trodd, kan barnet fortelle det til enda en annen voksen da?» (Ønsket svar: Ja)
- «Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og gir barnet penger for å holde det hemmelig, bør barnet fortelle det til noen da?» (Ønsket svar: Ja)
- «Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig hvis den voksne sier snille ting til barnet?» (Ønsket svar: Nei)
- «Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og sier at hvis barnet forteller det til noen skal den voksne skade barnet, bør barnet holde det hemmelig da?» (Ønsket svar: Nei)

Når det gjelder de to øvrige spørsmålene, som viser relativt mindre forbedring i den tredje testen, presterer barna i testgruppen noe svakere enn barna i kontrollgruppen. Disse spørsmålene er:

- «Hvis en voksen forteller et barn om en overraskelsesfest og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig?» (Ønsket svar: Ja)
- «Hvis en voksen forteller et barn om en bursdagsgave de skal gi til noen og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig?» (Ønsket svar: Ja)

Disse resultatene tyder på at barna som brukte «Jeg vet», generelt ble noe mer skeptiske til å holde på hemmeligheter, uten å skille mellom «gode» og «dårlige» hemmeligheter. Selv om «Jeg vet» har bidratt til økt handlingskompetanse i situasjoner knyttet til seksuelle overgrep, kan det være behov for ytterligere pedagogisk støtte for å hjelpe barna med å forstå at ikke alle hemmeligheter er farlige.

Figur 11 Handlingskompetanse om seksuelle overgrep. Ønskede svar på enkeltspørsmål, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test). Tall i prosent. Kun testet på 2.–4. trinn

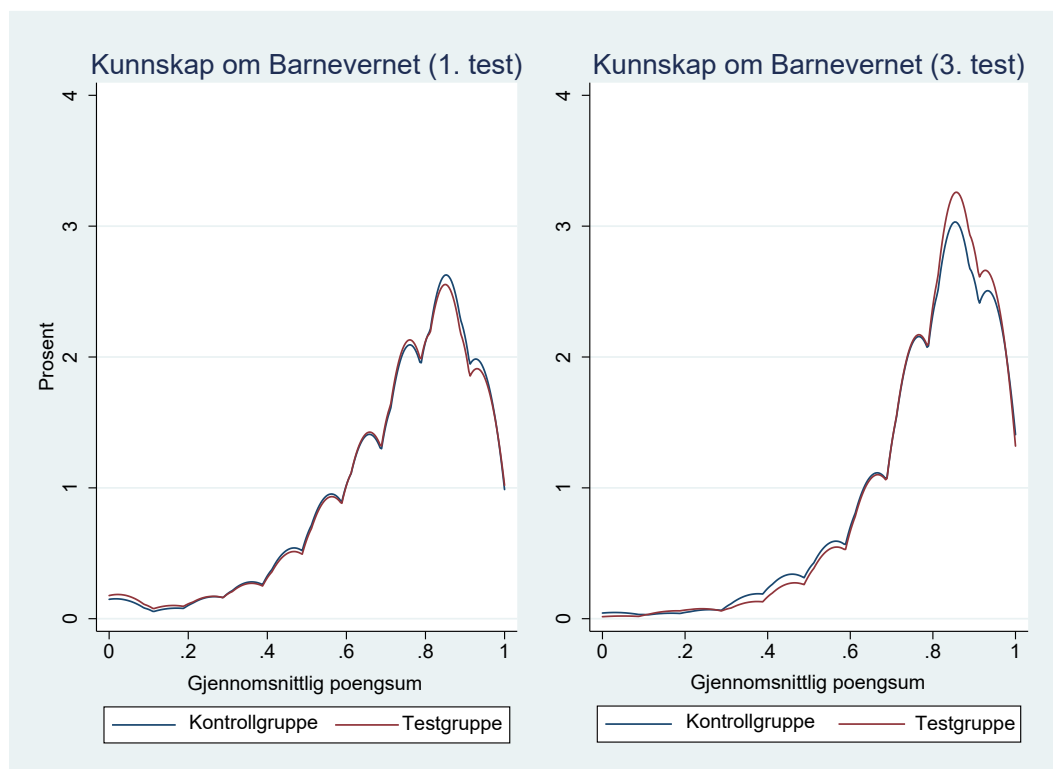
Utvalgsstørrelse: Totalt n = 2 420, testgruppe n = 1 421, kontrollgruppe n = 999

3.4 Kunnskap om og frykt for barnevernet

Kunnskap om barnevernet

Den fjerde «Jeg vet»-modulen som evalueres i dette prosjektet, omhandler barnevernet. Denne modulen ble bare testet på elever på 5.–7. trinn, ikke blant de yngre elevene. Fordelingskurvene for test- og kontrollgrupper i Figur 9 er langt på vei overlappende, hvilket tyder på at det var lite forskjell mellom de to gruppene både før og etter «Jeg vet»-intervensjonen.

Figur 12 Kunnskap om barnevernet. Fordeling av elevenes gjennomsnittlige andel ønskede svar på spørsmål om temaet før «Jeg vet»-intervensjonen (1. test) og etter (3. test). Kun testet på 5.–7. trinn

Merk: Kurvene viser hvor mange prosent av elevene som oppnådde ulike gjennomsnittlige poengsummer, fra 0 (ingen ønskede svar) til 1 (ønskede svar på alle spørsmål). Hvis en kurve er forskjøvet mot høyre, har flere elever i gruppen gitt ønskede svar på de aktuelle spørsmålene.

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 2 740, testgruppe n = 1 563, kontrollgruppe n = 1 177

Til forskjell fra de andre modulene vi testet, er gjennomsnittlig poengsum for testgruppen (0,793) og kontrollgruppen (0,796) ved tredje testrunde ganske like, som vist i Tabell 13. Resultater fra regresjonsanalysen viser at den estimerte effekten av «Jeg vet» på kunnskap om barnevernet ikke er statistisk signifikant. Dette indikerer at bruken av «Jeg vet» ikke hadde effekt på kunnskap om barnevernet.

Tabell 13 Kunnskap om barnevernet, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønskede svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet». Kun testet på 5.–7. trinn

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Kunnskap om barnevernet	0.798	0.806	0.006
	(0.171)	(0.158)	(0.007)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 2 740, testgruppe n = 1 563, kontrollgruppe n = 1 177

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Figur 10 viser hvor mange prosent av elevene i kontroll- og testgruppen som ga ønskede svar på de ni spørsmålene vi brukte for å måle kunnskap om barnevernet, før og etter bruken av «Jeg vet». Vi finner en moderat økning i andel ønskede svar på syv av ni spørsmål ved tredje runde av spørreundersøkelsene sammenlignet med utgangspunktet (første test). For de resterende tre spørsmålene er det små forskjeller.

Elever i klassene som brukte «Jeg vet», presterte betydelig bedre enn kontrollgruppen på spørsmålene om barnevernet som viste størst forbedring. Det er fire spørsmål hvor testgruppen scorer 2–5 prosentpoeng høyere enn kontrollgruppen etter intervensjonen. Disse er:

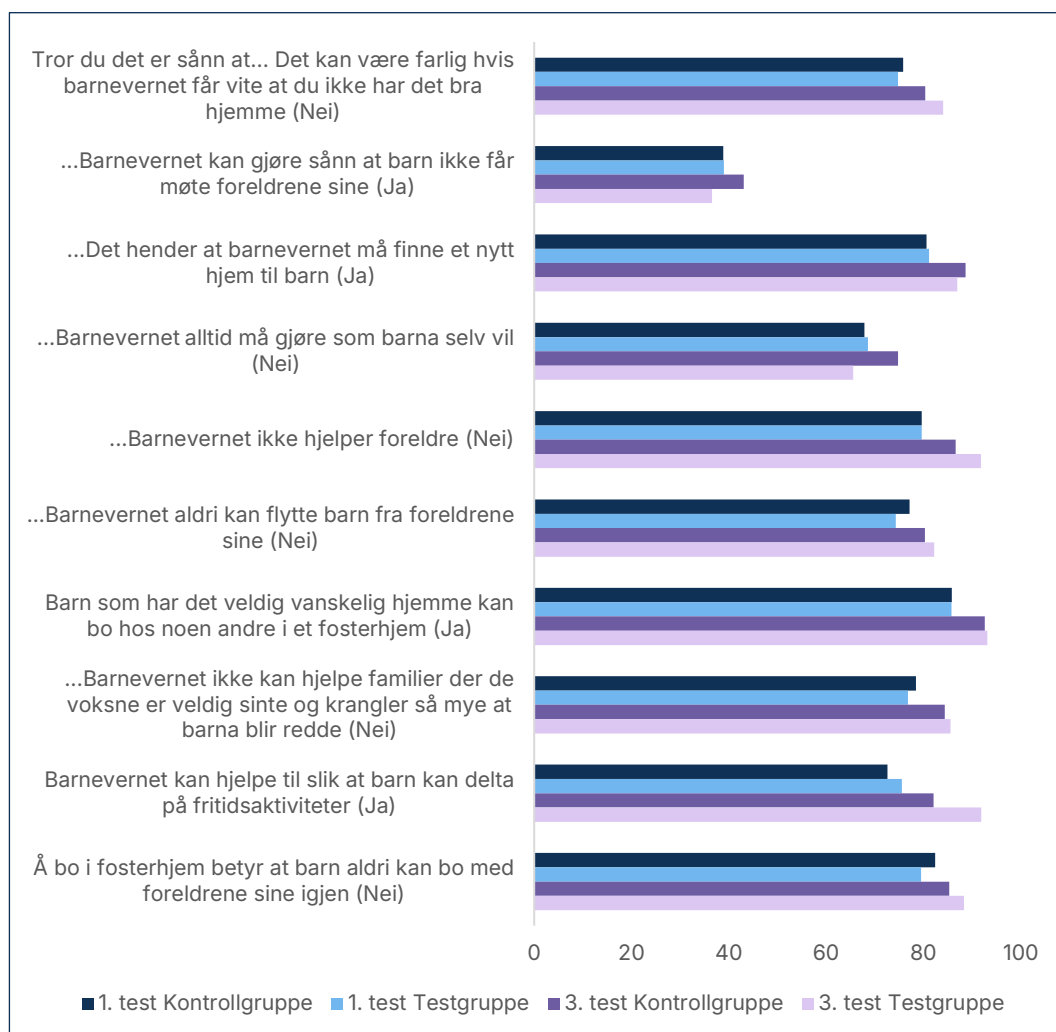
- «Tror du det er sann at ...
 - ... det kan være farlig hvis barnevernet får vite at du ikke har det bra hjemme?» (Ønsket svar: Nei)
 - ... barnevernet ikke hjelper foreldre?» (Ønsket svar: Nei)
 - ... barnevernet aldri kan flytte barn fra foreldrene sine?» (Ønsket svar: Nei)
 - ... å bo i fosterhjem betyr at barn aldri kan bo med foreldrene sine igjen?» (Ønsket svar: Nei)

På den annen side er det to spørsmål der testgruppen presterer *svakere* enn kontrollgruppen, og resultatene er ganske like mellom første og tredje testrunde. Disse spørsmålene er:

- «Tror du det er sann at ...
 - ... barnevernet kan gjøre sann at barn ikke får møte foreldrene sine?» (Ønsket svar: Ja)
 - ... barnevernet alltid må gjøre som barna selv vil?» (Ønsket svar: Nei)

Barna som brukte «Jeg vet», gjør det altså relativt sett bedre enn kontrollgruppen på spørsmål der de ønskede svarene formidler barnevernets rolle som en støttende og hjelpende instans, blant annet knyttet til informasjonsdeling, hjelp til foreldre og muligheten for gjenforening etter fosterhjemsplassering. Derimot gjør testgruppen det relativt svakere på spørsmål der de ønskede svarene tydeliggjør at barnevernet også har myndighet til å fatte beslutninger som kan gå på tvers av barns ønsker, eller innebære begrensninger i kontakt med foreldre.

Figur 13 Kunnskap om barnevernet. Ønskede svar på enkeltspørsmål, fordelt på test- og kontrollgruppen før intervensjonen (1. test) versus etter intervensjonen (3. test). Tall i prosent. Kun testet på 5.–7. trinn

Utvangsstørrelse: Totalt n = 2 740, testgruppe n = 1 563, kontrollgruppe n = 1 177

Frykt for barnevernet

Ett spørsmål om barnevernet ble stilt til alle elevene i studien, uavhengig av klassetrinn. Dette er spørsmålet «Tror du det er sånn at det kan være farlig hvis barnevernet får vite at du ikke har det bra hjemme?». Dette spørsmålet bruker vi som indikator for om barna opplever frykt knyttet til barnevernet. Grunnen til at alle barna fikk dette spørsmålet – uavhengig av om de brukte barnevernsmodulen eller ikke – var at vi ville undersøke om også de andre modulene kunne redusere frykt for barnevernet.

Etter bruk av «Jeg vet» finner vi en score på 0,687 (0,464) blant barna som hadde brukt «Jeg vet» dette skoleåret, mot 0,658 (0,474) blant barna som ikke hadde gjort det. Ettersom dette bare gjelder ett enkelt spørsmål, betyr det at omtrent 69 prosent i testgruppen og 66 prosent i kontrollgruppen (med usikkerhet på litt under fem prosent) svarte at de *ikke* trodde dette kunne være farlig.

Regresjonsanalysen viser en samlet signifikant positiv effekt på 0,033 (0,012), altså 3,3 prosentpoeng ($\pm 1,2$). På dette spørsmålet var den estimerte effekten størst blant elevene på mellomtrinnet, på 4,2 prosentpoeng ($\pm 1,5$). Blant elevene på 2.–4. trinn

estimerte vi ingen signifikant effekt på fravær av frykt for barnevernet. Dette kan ha å gjøre med at barna i småskolen ikke fikk undervisning om barnevernet dette året.

Tabell 14 Fravær av frykt for barnevernet, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlig andel ønsket svar i kontroll- og testgruppen samt estimert effekt av «Jeg vet»

	Gjennomsnittlig poengsum		Estimert effekt av «Jeg vet»
	Kontrollgruppe	Testgruppe	
Alle	0.658 (0.474)	0.687 (0.464)	0.033*** (0.012)
Trinn 2–4	0.486 (0.500)	0.519 (0.500)	0.021 (0.019)
Trinn 5–7	0.804 (0.397)	0.840 (0.367)	0.042*** (0.015)

Merk: Gjennomsnittlig poengsum er målt på en skala fra 0 til 1, der 0 indikerer ingen ønskede svar og 1 indikerer 100 prosent ønskede svar (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler.

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 5 160, trinn 2–4 n = 2 420, trinn 5–7 n = 2 740

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Mestringstro

I tillegg til kunnskapsmålene beskrevet i dette kapittelet estimerte vi effekter av «Jeg vet» på barnas mestringstro. Mestringstro betyr tro på egen evne til å utføre bestemte handlinger og takle utfordrende situasjoner. Dette målet er inkludert fordi det handler om elevenes vurdering av egen evne til å anvende kunnskapen sin. I denne studien ble mestringstro målt ved bruk av en metode som går ut på å sammenstille hvor enige barna sa seg i følgende påstander, inspirert av Dake et al. (2003):

- «Hvis det skjedde noe fælt med meg, ville jeg gått til venner eller en voksen jeg stolte på for å få hjelp.»
- «Jeg tror at jeg kan styre de tingene som skjer med meg.»
- «Hvis noen behandlet meg på en måte som ikke er OK, ville jeg snakket med vennene mine eller en voksen jeg stoler på.»

For å spare tid – og fordi spørsmålene om mestringstro ble vurdert som noe krevende å forstå – ble spørsmålene om mestringstro bare stilt til elevene på 5.–7. trinn. Vi fant ingen signifikante resultater.

3.5 Ulike elevgrupper – ulik kunnskap

Forskjeller i kunnskapsnivå før intervensjonen

Vi undersøkte om barnas kunnskap om vold, overgrep og barnevernet varierte mellom ulike barnegrupper, og om dette hadde betydning for effekten av bruk av «Jeg vet». Først analyserte vi om det før bruken av «Jeg vet» var systematiske sammenhenger mellom kunnskapsnivå og bakgrunnsvariablene kjønn, minoritetsbakgrunn og sosiokulturell kapital. Tabell 15 viser estimerte forskjeller i kunnskapsnivå ved første

spørreundersøkelse, før intervensjonen. Funnene er hentet fra regresjonsanalyser og fordelt på de ulike gruppene. Dette er ikke en del av den randomiserte studien – intervensjonen er ikke randomisert innenfor hver av disse gruppene – tallene viser kun gjennomsnittsforskjellen mellom de ulike gruppene på tvers av randomisering.

Generelt gir jentene i studien uttrykk for høyere kunnskap enn guttene. På det samlede kunnskapsmålet oppnådde jentene i snitt omtrent 3,5 prosentpoeng høyere poengsum enn guttene, med en usikkerhet på $\pm 0,4$ prosentpoeng. Kjønnforskjellene er størst blant de eldste barna (5.–7. trinn), på 4,3 prosentpoeng ($\pm 0,5$). Jenter presterer betydelig bedre enn gutter på spørsmålene knyttet til alle de ulike modulene, særlig blant de eldste (5.–7. trinn). På mellomtrinnet har jenter også lavere sannsynlighet for å uttrykke frykt for barnevernet enn gutter.

Barna som ikke alltid snakker norsk hjemme, oppnår signifikant lavere poengsummer på alle kunnskapsmålene. Det samlede kunnskapsnivået blant disse barna er 5,4 prosentpoeng ($\pm 0,5$) lavere enn gjennomsnittlig poengsum blant barn som alltid snakker norsk hjemme. Også når det gjelder minoritetsbakgrunn, er forskjellene størst blant de eldste barna (5.–7. trinn). Dette gjelder særlig kunnskap om barnevernet, som bare ble målt på mellomtrinnet. På kunnskapsspørsmålene om barnevernet oppnådde de som ikke alltid snakker norsk hjemme, 8,3 prosentpoeng (± 1) lavere poengsum enn andre ved den første spørreundersøkelsen. På enkeltspørsmålet om frykt for barnevernet var andelen som ikke uttrykte frykt 8,8 prosentpoeng ($\pm 1,5$) lavere blant alle minoritetsbarn på 2.–7. trinn – 12,8 prosentpoeng ($\pm 2,1$) blant de på mellomtrinnet trinn og 4,6 prosentpoeng ($\pm 2,2$) på småtrinnet.

I denne studien måles barnas sosiokulturelle kapital ved antall bøker i hjemmet. Barn som rapporterer å ha mer enn 20 bøker hjemme, gir uttrykk for signifikant høyere kunnskapsnivå enn dem som har færre enn 20 bøker hjemme. Samlet kunnskapsscore er i gjennomsnitt 5,1 prosentpoeng ($\pm 0,5$) høyere blant barn med flere bøker i hjemmet.

Barn som rapporterer å ha over 20 bøker hjemme, oppnår gjennomgående omtrent 4–6 prosentpoeng høyere gjennomsnittlig poengsum også når vi ser på kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet hver for seg. Igjen ser vi en spesielt stor forskjell når det gjelder enkeltspørsmålet om frykt for barnevernet. Barna med høyest sosiokulturell kapital hadde i snitt 7,7 prosentpoeng ($\pm 1,4$) høyere sannsynlighet for å svare «Nei» på spørsmålet om de trodde det kan være farlig om barnevernet får vite at man ikke har det bra hjemme. Blant de eldste barna var forskjellen 8,4 prosentpoeng ($\pm 2,1$).

Tabell 15 Estimerte forskjeller i gjennomsnittlig poengsum ved første spørreundersøkelse (baseline), etter kjønn, minoritetsbakgrunn og sosiokulturell kapital

			Jente vs. gutt	Ikke norsk hjemme vs. norsk hjemme	Bok hjemme (>20 vs. <20)
Samlet kunnskap		Alle	0.035*** (0.004)	-0.054*** (0.005)	0.051*** (0.005)
		Trinn 2–4	0.024*** (0.006)	-0.032*** (0.007)	0.052*** (0.008)
		Trinn 5–7	0.043*** (0.005)	-0.076*** (0.007)	0.049*** (0.007)
Vold i hjemmet	Kunnskap	Alle	0.032*** (0.004)	-0.054*** (0.005)	0.051*** (0.006)
		Trinn 2–4	0.018*** (0.007)	-0.039*** (0.008)	0.052*** (0.009)
		Trinn 5–7	0.043*** (0.005)	-0.068*** (0.007)	0.049*** (0.008)
Vold i hjemmet	Forståelse av fenomenet	Alle	0.034*** (0.005)	-0.051*** (0.006)	0.053*** (0.006)
		Trinn 2–4	0.016** (0.007)	-0.037*** (0.008)	0.059*** (0.009)
		Trinn 5–7	0.048*** (0.006)	-0.064*** (0.007)	0.046*** (0.008)
	Teoretisk handlings- kompetanse	Alle	0.027*** (0.007)	-0.062*** (0.008)	0.047*** (0.010)
		Trinn 2–4	0.023* (0.012)	-0.046*** (0.012)	0.038*** (0.014)
		Trinn 5–7	0.030*** (0.008)	-0.077*** (0.011)	0.056*** (0.013)
Seksu- elle over- grep	Kunnskap	Trinn 2–4	0.030*** (0.008)	-0.024*** (0.010)	0.052*** (0.009)
	Forståelse av fenomenet	Trinn 2–4	0.025*** (0.008)	-0.024** (0.010)	0.042*** (0.010)
	Teoretisk hand- lingskompetanse	Trinn 2–4	0.036*** (0.010)	-0.025** (0.012)	0.062*** (0.012)
Kunnskap om barnevernet		Trinn 5–7	0.044*** (0.008)	-0.083*** (0.010)	0.049*** (0.010)
Fravær av frykt for barnevernet		Alle	0.019 (0.013)	-0.088*** (0.015)	0.077*** (0.014)
		Trinn 2–4	-0.014 (0.020)	-0.046** (0.022)	0.067*** (0.020)
		Trinn 5–7	0.044*** (0.016)	-0.128*** (0.021)	0.084*** (0.021)

Merk: Koeffisientene viser estimerte forskjeller i gjennomsnittlig poengsum (målt på en skala fra 0–1) mellom de angitte gruppene, kontrollert for de andre variablene i modellen gjennom regresjonsanalyser (standardfeil i parentes).

Utvалgsstørrelse: Totalt n = 5 160, trinn 2–4 n = 2 420, trinn 5–7 n = 2 740

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Forskjeller i effekter av «Jeg vet»

Resultatene ovenfor tyder på at jenter, barn som snakker norsk hjemme, og barn med høyere sosiokulturell kapital generelt hadde høyere kunnskap i utgangspunktet. Men er effektene av «Jeg vet» sterkere for noen av disse gruppene enn for andre? For å undersøke dette gjennomførte vi regresjonsanalyser med interaksjonsledd. Dette ble benyttet for å estimere forskjeller i effekten av «Jeg vet» mellom ulike sosiale grupper. Ingen av estimatene var signifikante. Vi finner altså ikke tegn til at effekten av «Jeg vet» på barnas kunnskapsnivå varierer systematisk mellom grupper med ulikt kjønn, med eller uten minoritetsbakgrunn eller med lav eller høy sosiokulturell kapital.

Studien gir derfor ikke grunn til å anta at «Jeg vet» bidro til å redusere de ovennevnte ulikhetene mellom disse gruppene – men heller ikke at verktøyet har forsterket forskjellene. Selv om vi ikke finner signifikante forskjeller mellom gruppene i denne studien, betyr ikke dette nødvendigvis at effektene av «Jeg vet» er helt like for alle barn. For å kunne identifisere heterogene effekter med større sikkerhet ville studien trengt et større utvalg, og eventuelt et randomiseringsdesign som var eksplisitt utformet med sikte på å fange opp slike forskjeller. Resultatene utelukker derfor ikke at «Jeg vet» kan ha ulike virkninger for ulike elevgrupper, men de viser at denne studien, slik den er utformet og med dette datagrunnlaget, ikke kan dokumentere slike forskjeller statistisk.

3.6 Effekt av ulike moduler og effekt over tid

Måten studien er designet på, gir mulighet for å undersøke om effekten av «Jeg vet» varierer mellom moduler. Vi kan også utforske om det har noe å si om kunnskapsnivået ble målt kort tid etter at en av modulene hadde vært brukt, eller etter at to moduler hadde blitt brukt i løpet av et skoleår.

Som beskrevet i metodekapittelet trakk vi tilfeldig rekkefølgen for bruk av de ulike modulene ved hver skole. Spørreundersøkelsene ble gjennomført i løpet av måneden som fulgte etter bruken av «Jeg vet». Ved andre undersøkelse i november hadde alle klassene brukt bare én av modulene for relativt kort tid siden. I denne undersøkelsen fikk barna bare spørsmål om den modulen som hadde blitt brukt på deres trinn. Ved første og tredje undersøkelse fikk alle elevene alle kunnskapsspørsmålene. Ved den tredje undersøkelsen hadde det derimot gått opptil seks måneder siden barna brukte første modul, men dette hadde blitt fulgt opp av bruk av en annen modul i mellomtiden.

Dette innebærer at resultatene fra den andre spørreundersøkelsen i hovedsak fanger opp korttidseffekten av én enkelt modul, fordi undervisningen hadde skjedd nylig og var avgrenset til det aktuelle temaet. Resultatene fra den tredje undersøkelsen fanger derimot opp akkumulerte effekter av å ha brukt flere moduler over tid, der den første modulen kan ligge flere måneder tilbake i tid, men hvor undervisningen har blitt forsterket og supplert av senere moduler. Effektene i tredje runde må derfor forstås som resultatet av samlet og gjentatt eksponering for ulike deler av «Jeg vet», snarere enn effekten av én modul alene.

For å undersøke om effekten av «Jeg vet» varierer etter hvilken modul som er brukt på hvilket tidspunkt, sammenligner vi resultatene fra de ulike rundene med spørreundersøkelser. I denne analysen har vi bare brukt data fra de elevene som deltok i alle tre

spørreundersøkelser og registrerte samme kode ved hver undersøkelse, slik at dataene kan matches og sammenlignes. Til sammen er utvalget for disse analysene 4 471 elever (2 032 på småtrinnet og 2 439 på mellomtrinnet). For analyser av effekter av «Jeg vet» på kunnskap om seksuelle overgrep og barnevernet har vi bare data fra henholdsvis 2.–4. og 5.–7. trinn ved de skolene der disse modulene var blitt brukt før andre undersøkelse. Dermed blir utvalgsstørrelsen for disse analysene mindre. Med mindre utvalg blir den statistiske usikkerheten større, og det skal derfor mer til for at estimatene oppfyller kravene til statistisk signifikans.

Når vi ser på andel ønskede svar blant elever på 2.–7. trinn for alle spørsmålene om vold i hjemmet, tilsier estimatene at «Jeg vet» har signifikant effekt både ved andre og tredje runde med spørreundersøkelser. Ved tredje undersøkelse fant vi signifikant effekt både for de elevene som nylig hadde brukt voldsmoduler, og for de som ikke hadde brukt modulen siden forrige semester. Vi finner også signifikante positive effekter av «Jeg vet» på fenomenforståelse og handlingskompetanse om vold hver for seg. Dette fant vi både ved andre og tredje undersøkelse, både ved skolene som brukte voldsmodulene om høsten og de andre modulene om våren, og omvendt.

Tabell 16 Kunnskap om vold i hjemmet. Estimerte effekter av «Jeg vet» ved andre og tredje spørreundersøkelse, etter modulekkefølge

Utfall	Andre spørreundersøkelse, etter bruk av voldsmodul	Tredje og siste spørreundersøkelse	
		Voldsmoduler først, overgrep/barnevernet sist	Moduler om overgrep/barnevernet først, vold sist
Mål 2, samlet kunnskap om vold i hjemmet (trinn 2–7)	0.019*** (0.003)	0.016** (0.003)	0.022*** (0.005)
Mål 2 (trinn 2–4)	0.031** (0.008)	0.021** (0.004)	0.022** (0.008)
Mål 2 (trinn 5–7)	0.010* (0.003)	0.013** (0.003)	0.023* (0.010)
Mål 5, fenomenforståelse vold (trinn 2–7)	0.017** (0.005)	0.009* (0.003)	0.014** (0.004)
Mål 7, handlingskompetanse vold (trinn 2–7)	0.025*** (0.004)	0.036*** (0.005)	0.041** (0.011)

Merk: Estimerte effekter viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler. Datagrunnlaget for estimatene ved andre undersøkelse er skoler som var trukket til å bruke voldsmodulen først.

Utvalgsstørrelse andre undersøkelse: Totalt n = 2 398, trinn 2–4 n = 1 105, trinn 5–7 n = 1 293

Utvalgsstørrelse tredje undersøkelse: Totalt n = 4 471, trinn 2–4 n = 2 032, trinn 5–7 n = 2 439

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Resultatene for kunnskap om seksuelle overgrep varierer mer over tid. Resultatene fra den andre runden med spørreundersøkelser tyder på at bruken av modulen om seksuelle overgrep hadde signifikant effekt på alle de relaterte kunnskapsmålene kort tid etter

at modulene hadde blitt brukt. Dataene fra tredje runde med undersøkelser viser likevel ingen signifikant effekt av «Jeg vet» på kunnskap om seksuelle overgrep blant de barna som brukte modulen sist, verken når det gjelder fenomenforståelse eller handlingskompetanse. Dette ser vi til tross for at disse barna hadde brukt modulen om seksuelle overgrep kort tid før den siste testen, i tillegg til at de hadde brukt voldsmodulen et halvt år tidligere. Imidlertid indikerer resultatene at bruken av «Jeg vet» hadde effekt for de barna som hadde brukt modulen om seksuelle overgrep et halvt år tidligere og voldsmodulen kort tid før tredje test. Når vi skiller ut effekten for spørsmålene om voldsrelatert handlingskompetanse, finner vi et lignende mønster, mens for fenomenforståelse finner vi signifikant effekt bare ved midtveisundersøkelsen, ikke etter intervensjonen. Denne modulen ble bare brukt på 2.–4. trinn, og derfor estimerte vi også bare effekter for småtrinnet.

Tabell 17 Kunnskap om seksuelle overgrep. Estimerte effekter av «Jeg vet» ved andre og tredje spørreundersøkelse, etter modulrekkefølge. Kun testet på 2.–4. trinn

Utfall	Andre spørreundersøkelse, etter bruk av modul om seksuelle overgrep	Tredje og siste spørreundersøkelse	
		Voldsmoduler først, overgrep/barnevernet sist	Moduler om overgrep/ barnevernet først, vold sist
Mål 3, kunnskap om seksuelle overgrep (trinn 2–4)	0.031** (0.011)	0.004 (0.005)	0.020** (0.006)
Mål 6, fenomenforståelse overgrep (trinn 2–4)	0.032* (0.013)	-0.001 (0.002)	0.005 (0.008)
Mål 8, handlingskompetanse overgrep (trinn 2–4)	0.028** (0.011)	0.012 (0.011)	0.033** (0.009)

Merk: Estimerte effekter viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler. Datagrunnlaget for estimatene ved andre undersøkelse er skoler som var trukket til å bruke modulene om seksuelle overgrep og barnevernet først.

Utvалgsstørrelse: Andre undersøkelse n = 927, tredje undersøkelse n = 2 032

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Barnevernsmodulen ble bare brukt på 5.–7. trinn. Resultatene tyder på at også denne modulen hadde signifikant kortsiktig effekt, ettersom barna som hadde brukt modulen kort tid før andre test, scoret signifikant høyere på disse spørsmålene enn barna i kontrollgruppen. Når vi kom til tredje og siste test, fant vi imidlertid ikke signifikante effekter av «Jeg vet» på kunnskap om barnevernet – verken blant barna som nylig hadde brukt barnevernsmodulen og hadde brukt voldsmodulen et halvt år tidligere, eller blant de som hadde brukt modulene i motsatt rekkefølge.

Spørsmålet om frykt for barnevernet ble stilt også til barna på 2.–4. trinn, selv om disse ikke brukte barnevernsmodulen, fordi vi lurte på om undervisningen i de andre modulene også kunne ha betydning for barns inntrykk av hjelpetjenestene. Ved andre

spørreundersøkelse – kort tid etter at de eldste barna hadde brukt modulen – fant vi at en signifikant lavere andel av elevene i alle testklassene ved skolene der modulen nylig hadde blitt brukt, uttrykte frykt for barnevernet, sammenlignet med kontrollgruppen. Denne kortvarige effekten var kun signifikant på småtrinnet – som kort tid tidligere hadde brukt modulen om seksuelle overgrep, ikke om barnevernet. Vi fant ikke signifikant effekt på fravær av frykt for barnevernet på mellomtrinnet, selv om elevene i testklassene på dette trinnet hadde brukt barnevernsmodulen.

Ved tredje og siste undersøkelse finner vi ikke signifikante effekter av «Jeg vet» på frykt for barnevernet ved skolene som nylig hadde brukt barnevernsmodulen, men vi finner betydelige effekter ved de skolene som hadde brukt barnevernsmodulen et halvt år tidligere og voldsmodulen kort tid før tredje undersøkelse. Dette kan tyde på at de andre modulene har større betydning for å redusere frykt for barnevernet enn barnevernsmodulen i seg selv. En annen mulig forklaring er at dette kan være en spillover-effekt. Det vil si at barna som tok de ulike modulene, kan ha påvirket hverandre. Det kan også ha vært overlapp i innholdet i modulene. De andre modulene inneholder også noe tematisering av barnevernet som en instans som kan hjelpe, men lite om hva etaten faktisk gjør.

Tabell 18 Kunnskap om og frykt for barnevernet. Estimerte effekter av «Jeg vet» ved andre og tredje spørreundersøkelse, etter modulrekkefølge

Utfall	Andre spørreundersøkelse, etter modul om barnevernet	Tredje og siste spørreundersøkelse	
		Voldsmoduler først, barnevernet sist	Modul om barnevernet først, vold sist
Mål 4, kunnskap om barnevernet (trinn 5–7)	0.033*** (0.005)	-0.001 (0.006)	0.017 (0.009)
Mål 9, fravær av frykt for barnevernet (trinn 2–7)	0.043** (0.015)	0.015 (0.010)	0.070** (0.018)
Mål 9 (trinn 2–4)	0.063** (0.024)	0.011 (0.011)	0.058* (0.028)
Mål 9 (trinn 5–7)	0.026 (0.014)	0.019 (0.012)	0.077*** (0.016)

Merk: Estimerte effekter viser forskjellen i andel ønskede svar mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for forhåndskunnskap og bakgrunnsvariabler. Datagrunnlaget for estimatene ved andre undersøkelse er skoler som var trukket til å bruke modulene om seksuelle overgrep og barnevernet først. Effekt på kunnskap om barnevernet ble kun testet på 5.–7. trinn, mens effekt på fravær av frykt for barnevernet ble testet på alle trinn.

Utvælsstørrelse: Andre undersøkelse n = 927, tredje undersøkelse n = 2 032

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

3.7 Oppsummering og fortolkning

Samlet sett viser analysene i dette kapitlet at «Jeg vet» har tydelige effekter på barne-skoleelevers kunnskap om vold, overgrep og barnevernet – særlig blant elever på 2.–4.

trinn. Effektene er sterkest for handlingskompetanse og for kunnskap om vold i hjemmet, og verktøyet bidrar også til å redusere elevenes frykt for barnevernet. Samtidig finner vi ingen samlet signifikant effekt på elevenes kunnskap om barnevernet.

Selv om studiens design gjør det mulig å identifisere effekter på elevenes kunnskap, kan vi ikke fastslå hvilke mekanismer som ligger bak effektene. Likevel peker både de kvantitative funnene og den kvalitative komponenten på flere mulige forklaringer, som vi vil utforske nærmere i kapittel 4 og 5. Én mulighet er at «Jeg vet» lykkes med å formidle innhold på måter som skaper engasjement og gjenkjennelse hos elevene, særlig på småtrinnet. Det er også mulig at verktøyet gir lærerne trygghet i undervisningssituasjonen, hvilket kan ha lagt til rette for bedre læringssituasjoner. En annen mulig forklaring er at undervisningen gir et tydelig språk for å snakke om temaer som vold, grenser og rettigheter. Når elevene får begreper som gjør det mulig å forstå og gjenkjenne ulike former for vold, kan dette gjøre dem bedre i stand til å svare riktig på spørsmål som måler fenomenforståelse. Det at vi finner sterkere effekter på småtrinnet enn på mellomtrinnet, kan også skyldes at yngre elever i større grad mangler etablert kunnskap på forhånd og derfor har mer å lære.

Det er samtidig viktig å understreke at fraværet av signifikante effekter på noen områder – særlig på mellomtrinnet og når det gjelder kunnskap om barnevernet – kan ha flere årsaker. Det kan være at måleinstrumentene ikke fanger opp mer subtile kunnskapsendringer. De eldre elevene hadde et høyere kunnskapsnivå enn de yngre allerede før undervisningen. Når kunnskapsnivået allerede er høyt i utgangspunktet, blir det også metodisk vanskeligere å måle ytterligere økning, ettersom spørsmålene gir mindre rom for forbedring, og svarene i større grad «flater ut» mot øvre del av skalaen. I tillegg kan det hende at de eldre elevene har flere andre kilder til informasjon om vold, grenser, relasjoner og digitale situasjoner – både gjennom skole, jevnaldrende, medier og sosiale medieplattformer. Slike eksterne kilder er like tilgjengelige for elever i kontrollklassene som for elever i testklassene, hvilket kan bidra til at «Jeg vet» i mindre grad gir en målbar kunnskapsøkning på mellomtrinnet.

Flere av disse mulige mekanismene utforskes mer inngående i kapittel 4 og 5, der vi ser nærmere på effekter på lærere, hvordan lærere og elever beskriver undervisningen i praksis, og hvilke læringsprosesser som ser ut til å oppstå i klasserommet. Kapittel 5 utforsker også virkninger som ligger utenfor det vi kan måle gjennom spørreundersøkelser.

4 Effekter av «Jeg vet» på læreres holdninger og handlinger

Ved hver av de tre rundene med spørreundersøkelser ble lærerne bedt om å svare på en lærerundersøkelse. I tillegg til informasjon om kjennetegn ved klassen og læreren stilte vi spørsmål om «Jeg vet» påvirker læreres vilje til og trygghet i å undervise om vold og seksuelle overgrep, mer spesifikt deres grad av bekymring for elevenes trivsel, antall elever de er bekymret for, og om dette er tatt opp med overordnede, samt lærernes vurdering av klassens oppførsel da «Jeg vet» ble brukt, og nytteverdien av læringsverktøyet. I dette kapittelet legger vi frem resultater om effekter av Jeg Vet på disse faktorene. Estimerte effekter av «Jeg vet» i dette kapittelet er basert på en regresjonsanalyse som kontrollerer for baselineresultater, skole og klassetrinn. Hovedfunnene er:

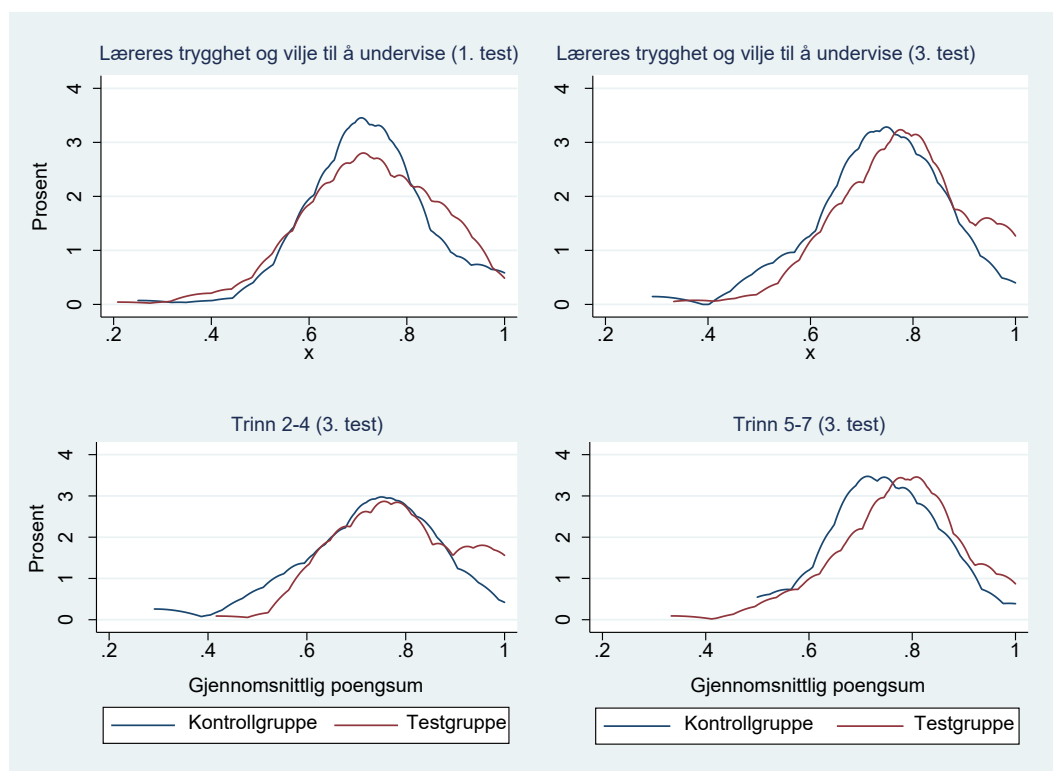
- «Jeg vet» økte læreres vilje til og tro på egen kompetanse i å undervise barn om vold og overgrep. For alle lærere samlet er den estimerte effekten 4,9 prosentpoeng (med en standardfeil på $\pm 1,6$). Gjennomsnittsscoren øker fra 0,735 ($\pm 0,131$) i kontrollgruppen til 0,785 ($\pm 0,129$) i testgruppen.
- Effekten på motivasjon og trygghet er større blant lærere på 2.–4. trinn enn på 5.–7. trinn.
- Lærere som har brukt «Jeg vet», oppgir i gjennomsnitt bekymring for færre elever i klassen enn lærere i kontrollgruppen. Etter intervensjonen er gjennomsnittlig antall elever læreren er bekymret for, 2,13 i testgruppen og 2,43 i kontrollgruppen, tilsvarende en estimert effekt på -0,27 elever ($\pm 0,153$).
- Reduksjonen i antall elever læreren er bekymret for, er størst på småtrinnet (2.–4. trinn), der den estimerte effekten er -0,44 elever ($\pm 0,239$). For lærere på 5.–7. trinn finner vi ingen signifikant effekt.
- Når lærere først er bekymret for elever, øker «Jeg vet» sannsynligheten for at bekymringene meldes videre, særlig på 2.–4. trinn. Her er den estimerte effekten på sannsynligheten for å ha meldt bekymring til overordnede 18,3 prosentpoeng ($\pm 7,9$). Vi finner ingen signifikant effekt på mellomtrinnet.

4.1 Motivasjon og tro på egne evner

Spørsmålene som omhandler lærernes vilje til og trygghet i å undervise om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep, består av seks påstander. Lærerne ble bedt om å vurdere hver påstand på en fempunktsskala fra «helt enig» til «helt uenig». Vi endret skalaen slik at alle hadde samme retning, og beregnet gjennomsnittsscore for hvert spørsmål. Deretter standardiserte vi den samlede gjennomsnittsscoren for de seks spørsmålene til en skala fra 0 til 1. 0 indikerer at alle svarene var lengst unna holdningen «Jeg vet» er ment å styrke, mens 1 indikerer at alle svarene lå nærmest det «Jeg vet» er ment å bidra til (f.eks. at alle var helt enige i at de er villige til å bruke slike læringsverktøy, og helt uenige i at de ikke er sikre på egen kompetanse).

Figur 11 viser fordelingen av gjennomsnittsscore mellom lærere. Figuren tyder på at det skjedde en økning blant lærerne som brukte «Jeg vet» (testgruppen), når det gjelder vilje til og trygghet i å undervise barn om vold og seksuelle overgrep. Økningen var spesielt stor blant lærere som brukte «Jeg vet» på småtrinnet. Blant lærerne i kontrollgruppen fremkommer det ikke noen tydelig endring i deres vilje eller selvtillit i å undervise etter intervensjonen.

Figur 14 Vilje til og trygghet i å undervise om vold og overgrep. Fordeling av læreres gjennomsnittsscore på spørsmål om temaet før «Jeg vet»-intervensjonen (1. test) og etter (3. test) på 2.–4. trinn og 5.–7. trinn

Merk: Kurvene viser hvor mange prosent av lærerne som oppnådde ulik gjennomsnittsscore, fra 0 (helt uenig i alle påstandene) til 1 (helt enig i alle påstandene). Hvis en kurve er forskjøvet mot høyre, har flere lærere i gruppen høyere score.

Utvалgsstørrelse: Totalt $n = 278$, trinn 2–4 $n = 132$, trinn 5–7 $n = 146$

Etter intervensjonen scoret lærerne i testgruppen i snitt 0,785 (standardavvik 0,129) på skalaen som uttrykker vilje til og trygghet i å snakke med elever om vold og overgrep – det vil si nærmere 80 prosent av maksimalverdien – sammenlignet med 0,735 (0,131) i kontrollklassene (Tabell 19).

På grunnlag av regresjonsanalysen fant vi en signifikant estimert effekt av «Jeg vet» på lærernes vilje til og trygghet i å ha undervisning om disse temaene. Effekstørrelsen tilsvaret 4,9 prosentpoeng ($\pm 1,6$). Forbedringen var spesielt stor for lærere på småtrinnet, på 7,1 prosentpoeng ($\pm 2,5$). Blant lærere på mellomtrinnet er den estimerte økningen i vilje til og trygghet i å gjennomføre slik undervisning 2,9 prosentpoeng (± 2).

Tabell 19 Vilje til og trygghet i å undervise om vold og overgrep blant lærere, målt etter intervensjonen. Gjennomsnittlige resultater og estimert effekt av «Jeg vet»

		Gjennomsnittsscore		Estimert effekt av «Jeg vet»
		Kontrollgruppe	Testgruppe	
Læreres trygghet i og vilje til å undervise om vold og overgrep	Alle	0.735 (0.131)	0.785 (0.129)	0.049*** (0.016)
	Trinn 2–4	0.722 (0.149)	0.792 (0.131)	0.071*** (0.025)
	Trinn 5–7	0.747 (0.112)	0.779 (0.127)	0.029 (0.020)

Merk: Gjennomsnittsscore er målt på en skala fra 0 til 1 (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i gjennomsnittsscore mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for baselineresultater, skole og klassetrinn (standardfeil i parentes).

Utvалgsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2–4 n = 132, trinn 5–7 n = 146

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Figur 12 viser resultatene for hvert av de seks spesifikke spørsmålene som ble brukt for å måle lærernes motivasjon og trygghet i undervisningen. Resultatene tyder på generelt høy vilje blant lærerne til å undervise om disse temaene. Ved den første lærerundersøkelsen var gjennomsnittlig score 0,871 på skalaen fra 0 til 1. Dette økte svakt til 0,884 ved den tredje lærerundersøkelsen.

Både før og etter bruken av «Jeg vet» rapporterte lærerne i testgruppen høyere vilje til å bruke digitale læringsverktøy enn lærerne i kontrollgruppen. Likevel viste balanseanalysen i metodekapittelet at det ikke var signifikante forskjeller mellom lærerne i de ulike gruppene med hensyn til tidligere erfaring eller samlede utfallsmål.

På de andre spørsmålene scoret lærerne i test- og kontrollgruppen relativt likt i utgangspunktet. Et unntak er at lærerne i testgruppen rapporterte noe lavere tro på sin egen evne til å svare på barns spørsmål om vold og overgrep – men etter at de hadde brukt «Jeg vet», fikk de høyere tro på egne evner enn lærerne i kontrollklasser. Gjennomsnittsscoren for lærernes vurdering av om de er i stand til å svare på spørsmål barn kan ha om vold og overgrep, økte marginalt fra 0,610 til 0,618 mellom første og tredje lærerundersøkelse. Økningen er kun observert blant lærerne i testgruppen, mens scoren hadde gått ned blant lærerne i kontrollgruppen.

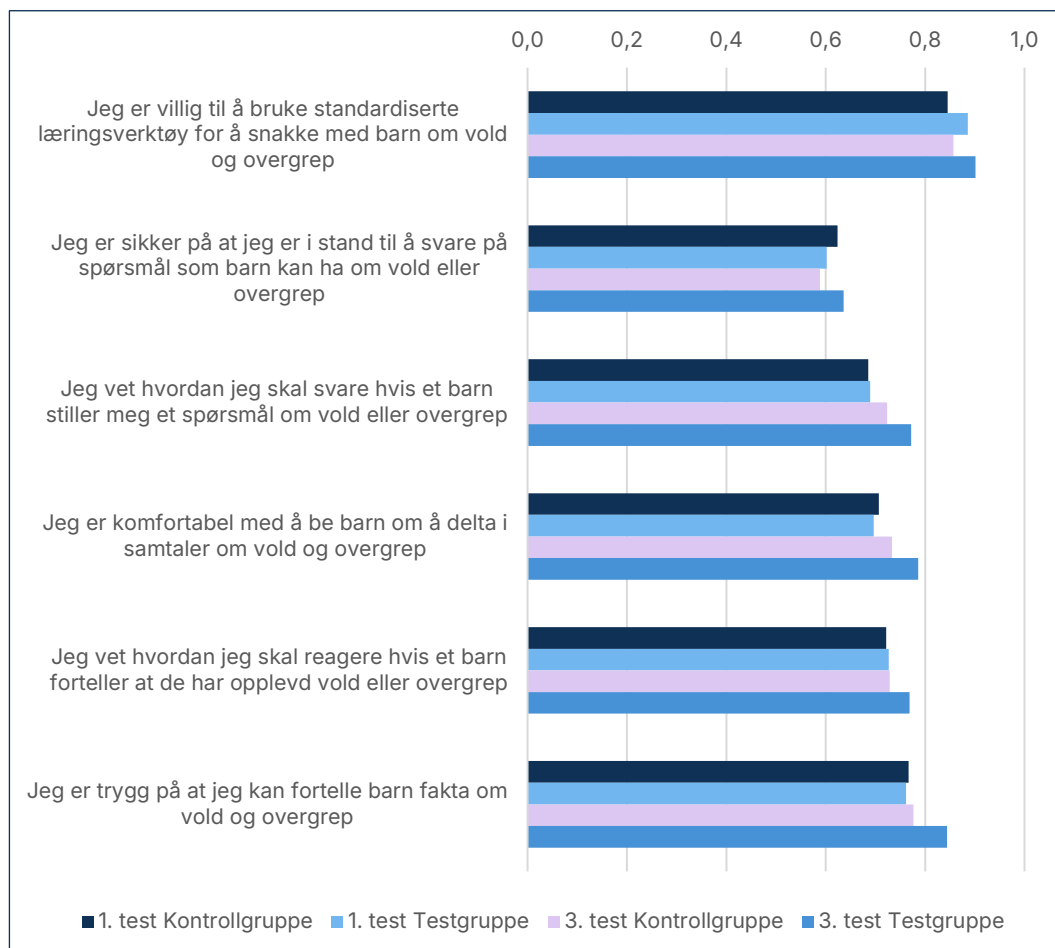
Det er rapportert relativt stor økning lærernes enighet i tre påstander: At de vet hvordan de skal svare hvis barn spør om vold og seksuelle overgrep, at de er komfortable med å be barn delta i samtaler om disse temaene, og at de er trygge på at de kan fortelle barn fakta om denne tematikken. Forbedringen er på rundt 6 prosentpoeng i snitt, men særlig høy blant lærerne i testgruppen – i denne gruppen økte enigheten i disse påstandene med mellom 8 og 9 prosentpoeng.

Det er observert en moderat forbedring i lærernes vurdering av om de vet hvordan de skal reagere hvis et barn forteller om vold eller overgrep. Denne forbedringen gjelder bare lærerne i testgruppen, der økningen i grad av enighet var på 4,2 prosentpoeng.

Det er ikke mye endring blant lærerne i kontrollgruppen når det gjelder denne påstanden.

I sum tyder disse resultatene på at bruk av «Jeg vet» økte lærernes vilje til og tro på egen kompetanse i å undervise barn om vold og overgrep.

Figur 15 Gjennomsnittsscore på en standardisert skala som uttrykker grad av støtte til den holdningen «Jeg vet» er ment å styrke

Utvangsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2–4 n = 132, trinn 5–7 n = 146

4.2 Bekymring for elever

Lærerne ble også bedt om å rapportere sine bekymringer for elevenes trivsel på ulike områder, inkludert emosjonell utvikling, psykisk helse, sosial utvikling, adferd og hjemmeforhold i løpet av de to siste ukene før undersøkelsen. Som beskrevet i metodekapittelet tok vi utgangspunkt i spørsmål utviklet av Svensson et al. (2015), valgte ut de mest relevante spørsmålene og videreutviklet disse for å tilpasse dem formålet for denne studien.

Det første av disse spørsmålsbatteriene gjaldt lærernes bekymring for elevenes helsemessige utvikling, psykiske helse, sosiale utvikling, adferd og hjemmeforhold. Lærerne ble bedt om å oppgi grad av bekymring på en femdelt skala, fra «ikke bekymret i det hele tatt» til «svært bekymret». I analysene scoret vi svarene fra 0 til 4 og standardiserte dem til én samlet indikator. Den samlede indikatoren gir et samlet uttrykk for

lærerens bekymring for elevene, fra «ikke bekymret i det hele tatt» (score 1) til «svært bekymret» (score 0). En lav verdi på indikatoren tilsier dermed høy grad av bekymring blant lærerne, mens en høy score indikerer lite bekymring.

Indikatoren for grad av bekymring hadde en gjennomsnittlig verdi på 0,633 ved baseline og ble noe redusert, til 0,608, ved den tredje lærerundersøkelsen. Denne utviklingen gjelder både for kontrollgruppen og testgruppen. Forskjellen mellom gruppene er liten ved både første og siste lærerundersøkelse.

Vi estimerte ingen signifikante effekter av «Jeg vet» på lærernes grad av bekymring for elever. En nærmere analyse av de enkelte spørsmålene knyttet til lærernes bekymringer viser ingen store forskjeller mellom de ulike formene for bekymring.

Tabell 20 Læreres grad av bekymring for elevers helsemessige utvikling, psykiske helse, sosiale utvikling, adferd og/eller hjemmeforhold. Gjennomsnittlig grad av bekymring og estimert effekt av «Jeg vet» på slik bekymring. n = 278

		Gjennomsnitt		Estimert effekt av «Jeg vet»
		Kontrollgruppe	Testgruppe	
Læreres bekymring for elevenes trivsel	Alle	0.599 (0.251)	0.613 (0.248)	0.043 (0.028)
	Trinn 2–4	0.608 (0.265)	0.631 (0.257)	0.023 (0.039)
	Trinn 5–7	0.591 (0.240)	0.597 (0.240)	0.054 (0.039)

Merk: Gjennomsnittsscore er målt på en skala fra 0 til 1 (standardavvik i parentes). Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i gjennomsnittsscore mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for baselineresultater, skole og klassetrinn (standardfeil i parentes).

Utvалgsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2–4 n = 132, trinn 5–7 n = 146

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Lærere som oppga noen grad av bekymring for elevenes helsemessige utvikling, psykiske helse, sosiale utvikling, adferd og/eller hjemmeforhold, ble bedt om å oppgi antall barn de hadde slike bekymringer for. For lærere som ikke rapporterte bekymringer på noen av spørsmålene, ble antallet registrert som null.

Gjennomsnittlig antall barn som lærerne rapporterte bekymringer for, var ved siste spørreundersøkelse 2,12 i testgruppen ($\pm 1,15$) og 2,43 i kontrollgruppen ($\pm 1,42$). Lærerne i testgruppen rapporterte altså i gjennomsnitt *færre* tilfeller enn lærerne i kontrollgruppen etter å ha brukt «Jeg vet» med klassen. Regresjonsanalysen viser en signifikant *negativ* effekt av «Jeg vet» når det gjelder antall elever lærerne på småtrinnet var bekymret for, med en reduksjon på -0,27 tilfeller ($\pm 0,153$). Dette gjaldt særlig blant lærerne på småtrinnet, der den signifikante negative effekten var på 0,436 ($\pm 0,239$), mens effekten for mellomtrinnet ikke var signifikant.

Tabell 21 Antall elever lærere oppgir bekymring for, og estimert effekt av «Jeg vet» på antall bekymringstiltak, målt etter intervensjonen

		Gjennomsnittlig antall		Estimert effekt av «Jeg vet»
		Kontrollgruppe	Testgruppe	
Antall saker med læreres bekymring for elevers trivsel	Alle	2.43 (1.42)	2.13 (1.15)	-0.270* (0.153)
	Trinn 2-4	2.55 (1.68)	2.07 (1.20)	-0.436* (0.239)
	Trinn 5-7	2.31 (1.13)	2.18 (1.11)	-0.091 (0.199)

Merk: Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i gjennomsnittsscore mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for baseline-resultater, skole og klassetrinn (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2-4 n = 132, trinn 5-7 n = 146

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

Lærere som rapporterte bekymringer på ett eller flere av de fem spørsmålene, ble også spurt om de hadde meldt fra om bekymringene til sine overordnede i løpet av de siste to ukene. For lærere som ikke rapporterte bekymringer på noen av spørsmålene, ble dette registrert som «ikke meldt».

En sammenligning av test- og kontrollgruppen etter intervensjonen tyder på at på småtrinnet rapporterte en betydelig større andel av lærerne i testgruppen bekymringene til sine overordnede sammenlignet med kontrollgruppen, mens det ikke var noen stor forskjell før intervensjonen (Tabell 22).

Regresjonsanalysen viser en signifikant positiv estimert effekt blant lærere i testgruppen på 2.-4. trinn. Den estimerte effekten på sannsynlighet for å ha rapportert bekymring til overordnede er på 18,3 prosentpoeng ($\pm 0,079$) for lærere i testklasser. Det er ingen signifikant effekt for lærere på 5.-7. trinn. Vi diskuterer dette nærmere avslutningsvis i kapitlet.

Tabell 22 Andel lærere som har rapportert bekymringer om elever til overordnede, samt estimert effekt av «Jeg vet» på andelen som rapporterer om dette, målt etter intervensjonen

		Gjennomsnittlig andel		Estimert effekt av «Jeg vet»
		Kontrollgruppe	Testgruppe	
Varslet bekymring om elever til overordnede	Alle	0.695 (0.463)	0.786 (0.411)	0.097 (0.056)
	Trinn 2–4	0.588 (0.497)	0.778 (0.418)	0.183** (0.079)
	Trinn 5–7	0.796 (0.407)	0.793 (0.407)	0.017 (0.077)

Merk: Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i gjennomsnittsscore mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for baselineresultater, skole og klassetrinn (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2–4 n = 132, trinn 5–7 n = 146

*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

4.3 Syn på «Jeg vet»

Ved slutten av lærerundersøkelsen ble alle lærerne spurt: «Hvor nyttig synes du det var å bruke 'Jeg vet' i undervisning om vold og/eller overgrep?». Spørsmålet ble stilt mot slutten av tredje og siste undersøkelse for å unngå at det skulle påvirke resten av studien. Vi stilte ikke bare spørsmålet til lærerne i testklasser, men også til lærerne i kontrollklasser, fordi vi også ønsket å vite hva slags inntrykk lærerne som ikke hadde brukt verktøyet, hadde av nytteverdien. Lærerne ble bedt om å svare på en femdelt skala, fra «veldig unyttig» til «veldig nyttig». I analysene scoret vi svarene fra 0 til 4 og standardiserte dem til en indikator som går fra veldig unyttig (score 0) til veldig nyttig (score 1).

Tabell 23 viser at nytteverdien ble vurdert som høy både av lærerne i testgruppen (0,887) og i kontrollgruppen (0,806). Regresjonsanalysen viser at forskjellen mellom gruppene ikke var statistisk signifikant.

Vi må bemerke at andelen lærere som svarte «vet ikke», var betydelig høyere i kontrollgruppen. I kontrollklassene rapporterte 38 av 105 lærere (36,2 prosent) at de ikke kunne vurdere verktøyet, sammenlignet med kun 7 av 173 lærere (4,0 prosent) i testklassene.

Tabell 23 Gjennomsnittsscore for læreres vurdering av hvor nyttig «Jeg vet» er, og estimert effekt av «Jeg vet» på nyttevurdering, målt etter intervensjonen

		Gjennomsnittsvurdering		Estimert effekt av «Jeg vet»
		Kontrollgruppe	Testgruppe	
Læreres vurdering av nytteverdi	Alle	0.806 (0.307)	0.887 (0.207)	0.069 (0.040)
	Trinn 2–4	0.831 (0.270)	0.890 (0.228)	0.026 (0.061)
	Trinn 5–7	0.775 (0.350)	0.885 (0.189)	0.117 (0.053)

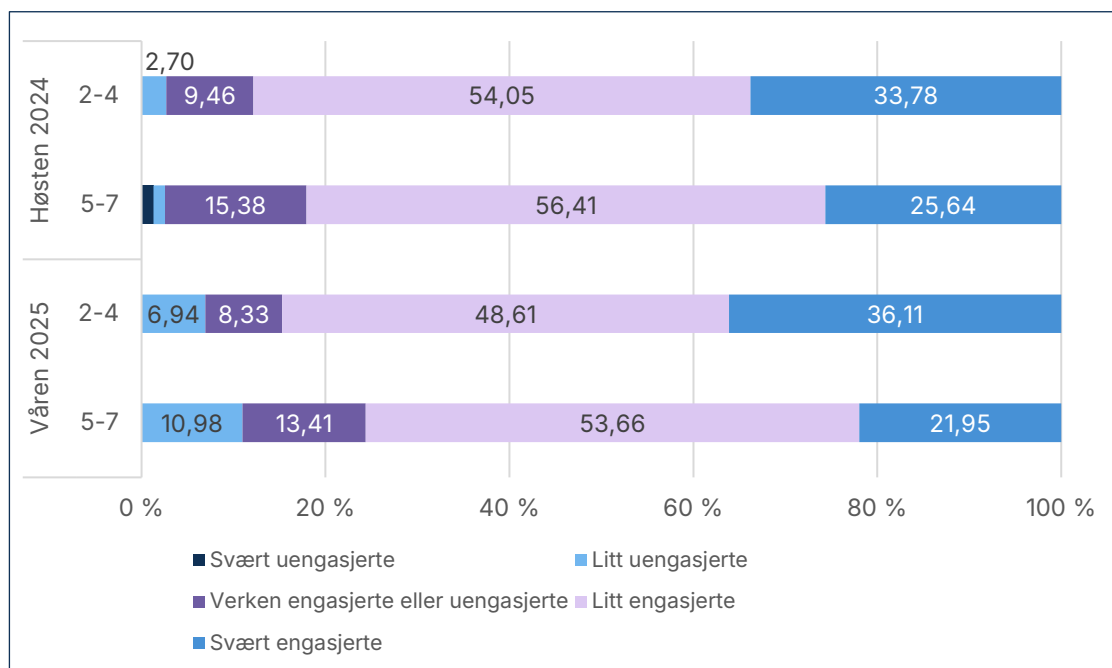
Merk: Gjennomsnittsvurdering er målt på en skala fra 0–1. Estimert effekt av «Jeg vet» viser forskjellen i gjennomsnittsscore mellom test- og kontrollgruppen, kontrollert for baselineresultater, skole og klassetrinn (standardfeil i parentes).

Utvalgsstørrelse: Totalt n = 278, trinn 2–4 n = 132, trinn 5–7 n = 146

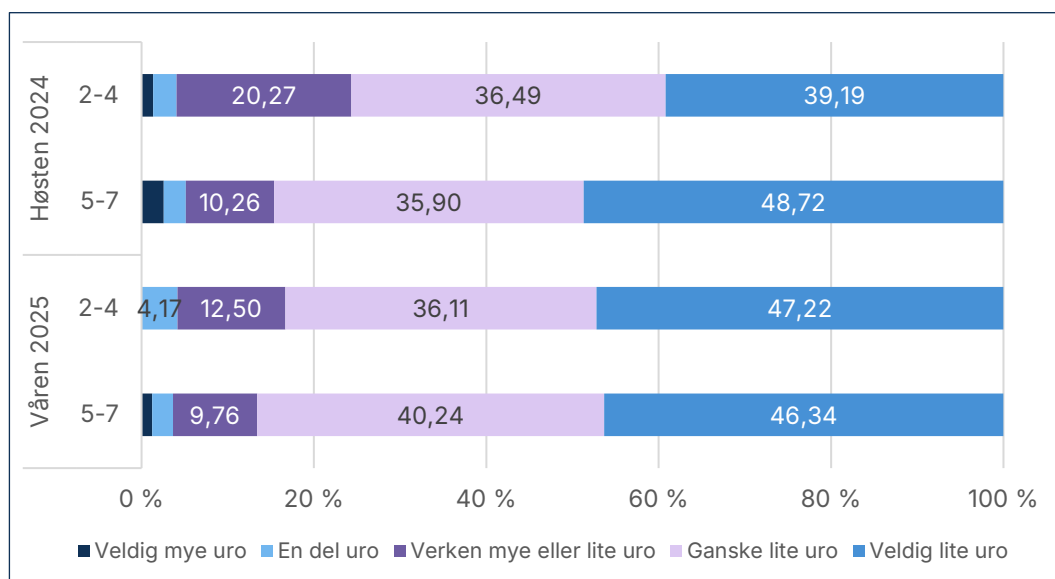
*signifikant på 0.1-nivå; ** signifikant på 0.05-nivå; *** signifikant på 0.01-nivå

I den siste runden med spørreundersøkelser spurte vi lærerne i testklassene om hvordan de hadde opplevd bruken av «Jeg vet». Flertallet rapporterte at elevene var litt eller svært engasjert i undervisningen, og at det var ganske eller veldig lite uro i klassen. Ca. 75–88 prosent av lærerne meldte at elevene hadde vært litt eller svært engasjerte i undervisningen, og at det hadde vært ganske eller veldig lite uro begge gangene verktøyet ble brukt (Figur 13 og Figur 14).

Figur 16 Læreres vurdering av elevenes engasjement i undervisningen med «Jeg vet». Kun målt i testklasser ved tredje spørreundersøkelse. N = 185

Figur 17 Læreres vurdering av uro i klassen mens de brukte «Jeg vet». Kun målt i testklasser ved tredje spørreundersøkelse. N = 185

4.4 Oppsummering og fortolkning

RCT-resultatene for lærere peker i retning av to hovedmønstre. For det første rapporterer lærere som har brukt «Jeg vet», om økt motivasjon og trygghet knyttet til å undervise om vold og overgrep. For det andre finner vi at lærerne i testklassene på småtrinnet oppgir at de er bekymret for færre elever, samtidig som de i større grad enn lærerne i kontrollklassene melder de bekymringene de faktisk har, videre til overordnede. Dette kan ved første øyekast fremstå som et uventet mønster, og det er viktig å presisere at studien ikke kan fastslå mekanismene bak disse funnene. Likevel finnes det flere mulige forklaringer, både støttet av lærernes egne beskrivelser og av det kvalitative materialet vi samlet inn i tillegg til RCT-en. Nedenfor peker vi mot noen hovedtrekk som kan bidra til å forklare funnene som er presentert i dette kapittelet, mens vi går mer i dybden i det kvalitative materialet i kapittel 5.

Når det gjelder lærernes økte motivasjon og trygghet, beskriver mange i de kvalitative intervjuene at «Jeg vet» gjorde det lettere å undervise om et tema som de tidligere hadde opplevd som krevende. I intervjuene fremhever de at «Jeg vet» ga en tydelig struktur, gode eksempler og filmsekvenser som skapte naturlige innganger til samtale. Dette kan ha redusert opplevd usikkerhet og gjort lærerne tryggere på egen kompetanse. Samtidig beskriver flere at bruken av verktøyet inspirerte til flere samtaler med kolleger, både om selve undervisningsopplegget og om elevers reaksjoner. Det er mulig at denne kombinasjonen av faglig støtte og økt kollegial forankring bidro til den rapporterte motivasjonsøkningen.

Det andre hovedmønsteret – færre elever som vekker bekymring, men høyere sannsynlighet for at bekymringer meldes – kan ha flere forklaringer. En mulighet er at undervisningen ga lærerne et klarere grunnlag for å vurdere hva som faktisk bør vekke bekymring. Når lærere vet lite om elevers situasjon, kan rapportert bekymring like gjerne tolkes som et uttrykk for usikkerhet som at læreren har konkret grunnlag for å mistenke at elever er utsatt for noe. Gjennom filmene og samtalene i «Jeg vet» fikk de bedre

eksempler å støtte vurderingene sine på og en tydeligere forståelse av elevens handlingsrom og rettigheter.

En annen mulig forklaring, som går igjen i intervjuene, er at undervisningen førte til at lærerne snakket mer med elevene om disse temaene. Økt dialog kan ha gitt lærerne bedre innblikk i elevenes liv og hjemmesituasjon. Når barn deler mer om hvordan de har det, eller viser hvordan de tenker rundt temaer som trygghet, grenser og relasjoner, kan læreren få informasjon som gjør at tidligere uklare situasjoner fremstår som mindre bekymringsfulle. I slike tilfeller kan nedgangen i antallet bekymringer være et resultat av økt innsikt heller enn av endringer i elevenes faktiske situasjon.

Samtidig virker det også rimelig å anta at økt profesjonell trygghet kan ha senket terskelen for å melde saker når bekymringen først er til stede. I Fafos tidligere studier beskrev flere lærere at de i større grad enn tidligere fikk eierskap eller bevissthet rundt ansvaret lærere har, og at det ble lettere å ta opp bekymring med kolleger og ledelse etter å ha brukt «Jeg vet» (Flatø, Strand og Weiss, 2022; Weiss og Strand, 2024). Undervisningen kan dermed både redusere antallet usikre bekymringer og øke viljen til å handle i de tilfellene hvor bekymringen faktisk er begrunnet. Andre mulige forklaringer kan også spille inn: Elever kan ha uttrykt seg annerledes som følge av undervisningen, lærerne kan ha gjennomgått en mer generell profesjonalisering knyttet til arbeidet med vold og overgrep, og enkelte effekter kan være påvirket av skolespesifikke forhold vi ikke har data til å undersøke.

Samlet sett åpner resultatene for flere plausible tolkninger, og det er sannsynlig at ulike mekanismer virker parallelt. «Jeg vet» kan ha bidratt til både å styrke lærernes kompetanse, øke kvaliteten på vurderingsgrunnlaget og endre hvordan bekymringer håndteres. Det er behov for ytterligere studier, for eksempel gjennom dybdeintervjuer over tid eller observasjoner av meldepraksis, for å få mer kunnskap om dette. I forbindelse med denne studien gjorde vi kvalitative undersøkelser som gir noe mer innsikt i *hvordan* «Jeg vet» virker. Dette beskriver og diskuterer vi nærmere i neste kapittel.

5 Refleksjoner fra klasserommet: Læreres og elevers erfaringer med «Jeg vet»

I tillegg til RCT-undersøkelsen gjennomførte vi også en mindre, kvalitativ studie. Vi intervjuet lærere som hadde brukt «Jeg vet» i klasseromsundervisning, om deres erfaringer med verktøyet. I tillegg gjorde vi klasseromsobservasjoner av undervisningen ved en barneskole. Dette utfyller funnene fra RCT-studien, som gir presise effektestimater, men ikke er egnet til å gi utfyllende *forklaringer* på de observerte effektene. I dette kapittelet gjør vi rede for hovedfunnene fra disse kvalitative undersøkelsene av «Jeg vet».

5.1 Lærernes erfaringer med bruk av «Jeg vet» i undervisning

I «Jeg vet» gjennomføres undervisningen av lærerne som elevene har til daglig. Dette skiller programmet fra mange andre opplegg om vold og overgrep, der eksterne aktører kommer til skolen for én dag og gjennomfører et avgrenset opplegg. Nedenfor presenteres lærernes erfaringer med hvordan undervisningen fungerte i praksis.

De fleste lærerne i utvalget hadde deltatt i RCT-eksperimentet. Få av de vi har intervjuet, hadde tidligere kjennskap til læringsverktøyet og fulgte etter instruks fra skoleledelsen det ferdig utarbeidede opplegget for RCT-undersøkelsen. Dette var uproblematisk for lærerne, hvor samtlige beskrev «Jeg vet» som et brukervennlig og engasjerende læringsverktøy. Materialet opplevdes som lett å følge, samtidig som det ga en trygg ramme rundt et tema mange lærere kan være usikre på å undervise i.

Undervisningsmaterialets utforming ble beskrevet som enkelt å ta i bruk uten behov for krevende forberedelser. Filmene, refleksjonsspørsmålene og oppgavene elevene skulle gjennomføre, ble oppfattet som engasjerende og skapte en tydelig struktur på undervisningen.

Samtidig opplevde enkelte lærere at undervisningsmaterialet styrte undervisningen i en slik grad at de selv fikk en mer tilbaketrukket rolle. Dette ble i hovedsak tolket som en støtte, men også som en begrensning. Én lærer formulerte dette slik:

Jeg føler ikke at jeg har snakket om vold og overgrep nå. Jeg var bare en eksponent for læringsverktøyet.

Fordelen med dette, slik lærerne selv uttrykte det, er at også lærere med lite forkunnskap eller personlig interesse for tematikken kan formidle stoffet på en god og forsvarlig måte, nettopp fordi verktøyet gir så tydelige rammer. En ulempe er at læreren opptrer relativt «instrumentelt» og kun «kommer igjennom undervisningsopplegget», uten nødvendigvis å ha så stort engasjement for selve innholdet. En slik mer «tilbaketrukket» lærerrolle trenger imidlertid ikke å være en begrensning, da det betyr at elevene får undervisning om volds- og overgrepstematikk.

Det å undervise om vold og overgrep kan for mange lærere og andre voksne som er i kontakt med barn, innebære en frykt for å ikke være kompetent nok, si noe feil eller for å utløse reaksjoner man ikke vet hvordan man skal håndtere (Weiss og Strand, 2024;

Selvik og Helleve, 2023). Læreres refleksjoner og usikkerhet rundt slik undervisning beskrives inngående i en masteroppgave skrevet av to av forskningsassistentene i vårt prosjekt. I semistrukturelle fokusgruppeintervju beskrev lærere og miljøarbeidere sterke emosjonelle belastninger, usikkerhet knyttet til elevenes reaksjoner og et vedvarende behov for støtte når vanskelige temaer tas opp i undervisningen (Keadana & Wibe, 2025).

Oppbyggingen og strukturen i «Jeg vet» virker å redusere denne usikkerheten hos de voksne ved at verktøyet gjør det mulig å ta opp et sensitivt tema uten at læreren nødvendigvis selv må «finne ordene». Når undervisningen er ferdig strukturert og ledsaget av filmer og konkrete oppgaver, reduseres denne risikoopplevelsen, og det blir enklere å gjennomføre undervisningen på en trygg og profesjonell måte. Det at læreren opplever undervisningen tryggere og mer styrt, kan bidra til at flere lærere faktisk gjennomfører slike undervisningsøkter, også de som ellers kunne ha unngått temaet vold og overgrep.

Når det gjelder de praktiske rammene, opplevde noen lærere at det var hektisk å komme gjennom hele undervisningsopplegget innenfor de to timene som var avsatt. Siden alle lærerne fulgte en fastlagt RCT-prosedyre, følte noen seg bundet av instruksjonene og mindre frie til å tilpasse undervisningen. Flere foreslo at modulene med fordel kunne vært fordelt over flere kortere økter for å skape en bedre modningsprosess for elevene og mindre tidspress for læreren. At flere opplevde tidspress, kan indikere et misforhold mellom programmets pedagogiske ambisjon og de praktiske rammene i skolehverdagen. Ønsket om mer veiledning kan forstås som et uttrykk for at standardiserte opplegg ikke alltid gir tilstrekkelig støtte til håndtering av klassevariasjoner. Selv om et fast, strukturert program kan senke terskelen for å undervise i temaet, kan lærere samtidig trenge hjelp til å vurdere hvilke moduler og oppgaver som fungerer best for ulike klasser, og hvordan de kan ivareta elever med særskilte behov.

Når det gjelder reaksjoner i klasserommet, rapporterte lærerne at elevene generelt virket interesserte, og at timene skilte seg positivt ut fra mer ordinære undervisningsøkter. Undervisningsøkter med mange samtaleoppgaver kan ofte føre til uro i klasserommet. Flere lærere bemerket at de var positivt overrasket over elevenes seriøsitet, og at de var overrasket over at ikke flere elever meldte seg ut eller «tullesvarte». Elevenes konsentrasjon opplevdes som et godt tegn på at opplegget fanget oppmerksomheten deres. En lærer beskrev dette slik:

Måten det er laget på, rent teknisk er det enkelt å ta i bruk, det går sakte fram, det er mye gjentakelse, og det er lett å forstå. [...] Ungene er veldig fornøyd med at de kan svare på spørsmål og klare å gjengi. Det er en enkel metodikk som jeg synes funker bra.

Det er flere faktorer ved «Jeg vet» som gjør verktøyet godt gjenkjennbart for lærerne. Flere bruker Salaby til daglig og er dermed kjent med den grafiske utformingen og måten temaer blir introdusert på. Filmene ligner på filmene vist i NRK Super, som både elever og lærere er kjent med. En lærer understreket betydningen av at verktøyet bidrar til trygge rammer:

Det med å lage trygge rammer før man snakker. Det med å forberede elevene på at nå skal vi snakke om noe som er kjempevanskelig. Det er egentlig veldig likt.

Det var noe ulike tilbakemeldinger på hvordan lærerne opplevde selve gjennomføringen av undervisningen i klasserommet. Den viktigste av disse var at undervisningsmaterialet traff godt, og at det åpnet for gode diskusjoner i klasserommet på en måte som gjorde at mange elever kunne ta ordet. Enkelte av lærerne var positivt overrasket over hvor gode diskusjonene faktisk ble. Også i etterkant av undervisningen fortalte lærerne om konstruktive ettervirkninger i elevgruppen. De fortalte om «positiv mumling» blant elevene i opptil flere dager etter undervisningsøkten. Dette tolket lærerne som at elevene hadde blitt engasjert.

Det at elever bearbeider innholdet og diskuterer det i sine egne sosiale rom i etterkant av undervisningen, er interessant i lys av forebyggingsarbeid: Effekten av undervisning kan ligge nettopp i at den skaper et språk og et repertoar av begreper som elever kan bruke senere, også utenfor selve undervisningssituasjonen. Slike beskrivelser peker på at undervisningen ikke bare skaper øyeblikkelig involvering i timen, men også videre refleksjon.

En annen tilbakemelding var at lærerne vektla betydningen av klassemiljø og elevgruppe for hvordan de vurderte at undervisningen fungerte. Undervisningen fungerte best i trygge og etablerte klassemiljøer. I klasser med svakere sosial struktur kunne det være utfordrende å få i gang åpne samtaler, og risikoen for at enkelte elever saboterte undervisningen, ble høyere. Én lærer pekte på at fokuset i «Jeg vet» på gruppearbeid og spørsmål i plenum kunne slå uheldig ut dersom elevene ikke var trygge på hverandre. Denne læreren sammenlignet to klasser ved egen skole:

Den klassen [der «Jeg vet» ble gjennomført] var veldig trygg. Den forrige klassen ville jeg ikke fått til noe [...] Det manglet en alfahann her, noen som kunne ha sabotert hele opplegget.

Lærernes erfaringer viser at «Jeg vet» ikke virker i et sosialt vakuum. I klasser der det finnes sterke elevhierarkier eller elever som dominerer gruppedynamikken, kan undervisning om sensitive temaer være særlig sårbar. Det kan oppstå situasjoner der læreren må bruke mye energi på klasseledelse og regulering, noe som kan ta fokus bort fra innholdet. Dette kan også ha betydning for elevenes opplevelse av trygghet: Hvis undervisningen preges av uro, kan det gjøre det vanskeligere for alle elever å føle seg trygge nok til å delta i refleksjoner og å stille spørsmål.

Noen lærere var derfor svært bevisste på å forberede klassen sin i forkant av undervisningen, slik at elevene kunne håndtere også de mer sensitive delene av undervisningen på en god måte:

Så selv om det handlet om kjønnsorganer, så hadde vi snakket om på forhånd at dette var noe man ikke tuller med.

Det læreren i sitatet ovenfor peker på her, er betydningen av forarbeid og normsetting. At klassen allerede var forberedt på at temaet skulle tas alvorlig, kan ha bidratt til at

elevene håndterte det sensitive innholdet uten å ty til humor eller avledning. Dette understøtter at undervisning om vold og overgrep ikke bare handler om selve materialet, men også om hvordan læreren etablerer en ramme for respekt og trygghet. Disse funnene står til en viss grad i motsetning til det vi beskrev innledningsvis, nemlig at strukturen i «Jeg vet» gjør det mulig å undervise om et sensitivt tema uten særlig mye forberedelse. Selv om lærerne ikke nødvendigvis trenger å ha mye kompetanse på temaet vold og overgrep, krever tematikken noe forberedelse av elevene i forkant av undervisningen. Vi finner at den pedagogiske effekten av programmet avhenger av at undervisningen integreres i en relasjonell kontekst, der læreren kjenner elevene og kan vurdere hvor mye trygging som trengs før man går inn i temaet.

Mens lærere pekte på betydningen av å forberede elevene, var de mer tilbakeholdne med å kommunisere tydelig med foreldrene i forkant av en undervisningsøkt om vold og overgrep, særlig der temaer som seksualitet inngikk. Som én lærer uttrykte det:

Hvis vi går ut med informasjon i forkant [...] så kan vi erfare at de elevene ikke kommer på skolen dagen etterpå.

Denne refleksjonen viser hvordan undervisning om vold, overgrep og seksualitet også kan utløse spenninger i skole-hjem-relasjonen. Foreldre kan ha ulike forventninger til hva som er passende undervisning, og noen kan velge å holde barna hjemme for å unngå at de deltar. Dette kan utfordre prinsippet om universell forebygging fordi ikke alle elever får lik mulighet til å delta. Samtidig illustrerer dette at informasjonsrutiner og dialog med foresatte inngår som en viktig del av bruken av «Jeg vet», og at skolene bør ha en sensitivitet i hvordan de kommuniserer rundt programmet til foreldre.

5.2 Syn på hvordan verktøyet kan fremme eller hemme læring om vold og overgrep

Som vist i kapittel 4 ga lærerne gjennomgående positive tilbakemeldinger om «Jeg vet» i spørreundersøkelsene. Også i en tidligere undersøkelse av hvordan ansatte ved barne-skoler og barnehager i Norge vurderte «Jeg vet» og Snakkemedbarn.no fant vi at hovedandelen av respondentene var svært positive til verktøyets virkning, hvor 87 prosent var enige eller helt enige i at verktøyet ga barna økt fenomenforståelse, og 86 prosent var helt enige i at «Jeg vet» ga barn og unge økt handlingskompetanse (Flatø, Strand og Weiss, 2022).

I intervjuene med lærerne som hadde brukt «Jeg vet» i undervisningen, ga de som underviste på småtrinnet, de mest positive tilbakemeldingene. Det var et gjennomgående funn at tematikken, læringsmaterialet og filmene var best tilpasset undervisning for småtrinnet i barneskolen. En lærer i 3. klasse sa følgende:

Det var variert og fint. Og særlig de filmene likte de veldig godt. Da ble det gode diskusjoner i klassen. Vi fulgte opplegget og det fungerte fint. Vi brukte to timer. Vi har undervist om vold og overgrep før.

Det var ett unntak, hvor en lærer stilte spørsmål ved om modulene var godt nok tilpasset 1. trinn, da lese- og skriveferdighetene hos de minste barna ikke er godt utviklet ennå.

En lærer som hadde brukt «Jeg vet» på både 1. og 2. trinn, opplevde at modulene var for vanskelige for aldersgruppen. Denne læreren mente at flere av oppfølgingsspørsmålene var for vanskelig formulert, og læreren stilte seg undrende til hvorvidt elever på 1. trinn hadde klart å forstå at filmene de hadde blitt vist, faktisk handlet om vold. Vi har også i vår tidligere evaluering av verktøyet fått lignende tilbakemeldinger, og flere lærere har da fortalt at de foretrakk å bruke barnehagemodulene med de yngste elevene på barneskolen.

Likeledes kom det tilbakemeldinger om at noen av filmene opplevdes for barnslige for de eldste barna på barneskolen, altså elever på mellomtrinnet:

Når jeg hadde modul 1 om barnevernet, det var flere av elevene mine som har vært borti det. Det ble veldig seriøst. Da ble det stille. Den andre gangen [modulen om vold] var det morsomt. Da ble det fjas. Da ble de tenåringer. Det var flere som gjorde narr av de figurene enn som levde seg inn i dem. Det treffer nok bedre for yngre barn. De kule guttene syns dette ble for barnslig. Det treffer nok bedre med de videoene dersom barna er yngre og ikke året før de skal starte på ungdomsskolen.

En annen påpekning fra flere lærere var at refleksjonsoppgavene ofte forutsatte at elevene kunne tolke følelser, situasjoner og relasjoner til karakterene i filmene de så, og at spørsmålene i «Jeg vet» i noen grad krevde abstrakt tenkning. Dette kan ses som et bevisst pedagogisk grep: Elevene får ikke bare informasjon om vold og overgrep, men inviteres til å forstå dynamikker som lojalitet, skam og makt. Samtidig kan denne typen refleksjon være mer krevende for elever som har svakere språklige ferdigheter, lavere modenhet eller behov for mer konkrete oppgaver (Evans et al., 2016). Lærernes refleksjoner kan derfor tolkes som en indikasjon på at det kan være behov for støttefunksjoner eller alternative innganger til refleksjon, slik at også elever som strever med abstrakt resonnering, får et likeverdig læringsutbytte.

Mange av disse støttefunksjonene og alternative inngangene virker å allerede være på plass i «Jeg vet». Undervisningsmaterialet beskrives som varierende, med skriftlige og muntlige oppgaver som skal løses individuelt, i par eller gjennom gruppearbeid. Flere lærere trakk frem at enkelte problemstillinger i undervisningsøkten hadde åpnet for deltakelse blant elever som vanligvis ikke var så aktive i plenum. En lærer trakk frem følgende eksempel:

Det var ett spørsmål som var bra. 'Kan en venn bryte et løfte?' Da spratt det fram et par elever som vanligvis ikke svarer så mye.

Dette tyder på at opplegget rommer spørsmål som kan skape gjenkjennelse og aktivisering hos et bredere spekter av elever enn det lærerne hadde forventet.

I utformingen av læringsressursen «Jeg vet» ble det lagt vekt på at ressursen skulle være universelt utformet. Dette punktet ble ikke mye utdypet av lærerne, men noen pekte på at det kanskje var noe enklere å nå ut til elever med norsk bakgrunn enn elever med innvandrerbakgrunn:

Nå er det kanskje litt lettere for de etnisk norske. Jeg har erfaring med hvordan vi oppdrar barn på hvor vi kommer fra. For noen er det å slå barn en del av oppdragelsen, som vi stadig avdekker.

Andre lærere sa derimot at det hadde lite å si hva slags landbakgrunn elevene hadde, så her var tilbakemeldingene noe delt. Flere av lærerne nevnte at de ikke trodde at elever med funksjonsnedsettelse og som ofte mottok undervisning på grupperom, fikk med seg undervisningen med «Jeg vet». Det ble sett på som en svakhet:

Jeg vil si verktøyet er veldig universelt. Temaene er viktig. Jeg er litt usikker på de autistene, hvor mye de skjønner av det. Men i forhold til tospråklige så er det null problem. Men unge med psykisk utviklingshemming, autister, diverse, de skjønner kanskje ikke alt, men de skjønner at voksne ikke skal få slå barn. Men jeg vet også om en del autister, at de lar seg bli slått selv, men de godtar ikke at vennene deres blir slått. Vi har et eget team med autister her. Men jeg tror ikke de hadde undervisning i det her. Jeg tror ikke autistene heller har undervisning i det her.

Selv om andre studier har funnet at barn med funksjonsnedsettelse rapporterer å være mer utsatt for vold og overgrep enn andre barn, er eksisterende forebyggings- og opplæringsprogrammer ofte ikke tilstrekkelig universelle eller tilpasset til å gi det ønskede læringsutbyttet også for denne gruppen barn (Ortega et al., 2023). Forskning har vist at barn med funksjonsnedsettelse og nevroutviklingsforstyrrelser derfor i mindre grad får tilgang til forebyggende undervisning (Ortega et al., 2023).

Tilbakemeldingene fra lærerne ga et nyansert bilde av verktøyets praktiske styrker og svakheter i klasserommet. Disse erfaringene er relevante når vi vurderer hva slags læringsutbytte bruken av «Jeg vet» kan gi, og hvem det gir mest utbytte.

5.3 Verktøyets betydning for læringsutbytte

Undervisningen med «Jeg vet» på barneskolen har to viktige læringsmål. For det første skal elevene få bedre kunnskap om vold og overgrep (fenomenforståelse), og for det andre skal elevene lære hva de kan gjøre dersom de selv eller andre kommer i en situasjon hvor de blir utsatt for vold eller overgrep, og hvem de konkret kan kontakte i en slik sammenheng (handlingskompetanse). I det følgende beskriver vi hva lærere og barn selv forteller om verktøyets læringsutbytte. Vi starter denne delen med to observasjoner fra undervisningen i klasserommet.

Den første klassen vi observerte, var en 3. klasse med 19 elever til stede, hvorav om lag 14 av elevene var veldig aktive og interesserte i undervisningsopplegget. Over tre fjerdedeler av elevene i klassen hadde migrasjonsbakgrunn. Det var lagt opp til en relativt lang undervisningsøkt, hvor læreren gikk igjennom en av modulene i «Jeg vet». Læreren var godt forberedt og forholdt seg til opplegget som det var beskrevet. Først ble det vist en film. Deretter gikk læreren

igjennom ulike lysbilder med spørsmål til barna. Til slutt fikk barna fylle ut et ark med en oppgave, hvor de skulle skrive ned hvilke trygge voksenpersoner de hadde i sitt nettverk, og de skulle tegne og fargelegge alarmtelefonen og skrive et brev til Linja, en av karakterene i filmen som ble vist.

I observasjonen så vi at barna fulgte godt med i de første 20 minuttene av undervisningen, hvorpå flere av barna så ut til å miste konsentrasjonen litt. Det var likevel fortsatt god deltakelse mens læreren stilte ulike spørsmål til elevene. Klassen var rolig, og det var lite småprat, men en del av elevene fiktet med ulike gjenstander og gikk på do. Elevene virket interessert i undervisningsopplegget og svarte på spørsmålene. De så også ut til å like både filmen som ble vist, og aktivitetsoppgavene.

I klassen på 5. trinn var 18 barn til stede. En elev med autisme deltok ikke og ble plassert på et grupperom. Også i denne klassen hadde om lag tre fjerdedeler av elevene migrasjonsbakgrunn. Modulen det ble undervist i, handlet om vold i hjemmet og hva man kan gjøre dersom man opplever at en venn har det vanskelig hjemme. Modulen var bygget opp rundt tre ulike filmer, med diskusjonsmaterieell imellom filmene. Til sist var det noen skriftlige oppgaver. Læreren er ok forberedt, følger undervisningsopplegget ganske slavisk og forsøker å holde tempoet oppe i undervisningen. Likevel blir det hektisk å komme igjennom hele opplegget, og elevene blir ikke ferdige med alle oppgavene, da det var satt av to undervisningstimer til et opplegg som var tenkt å benyttes over tre timer. Elevene fulgte godt med på filmene og fikk med seg innholdet i disse. Flere av elevene kjente til alarmtelefonen fra før og kunne også telefonnummeret dit. Elevene virket konsentrerte og tok undervisningen på alvor. Det var relativt lite bråk og forstyrrelser i klasserommet.

I etterkant av observasjonene fikk vi mulighet til å ha to gruppesamtaler med elever fra 3. og 5. trinn. I begge disse samtalene forteller elevene at innholdet i undervisningen var kjent for dem fra før. På spørsmål om hvor de hadde lært om vold og overgrep, viste flere barn til NRK Super. Når det kommer til barnevernet, hadde flere av barna selv erfaringer med barnevernet eller kjente noen som hadde hatt kontakt med barnevernet. Elevene hadde hørt om tematikken på Supernytt, og noen hadde snakket om dette hjemme.

Elevene var positive til undervisningen med «Jeg vet». For de fleste var dette en undervisningsøkt som alle andre. De kjente igjen verktøyet og utformingen av dette, filmene virket gjenkjennelige, og barna var vant til et undervisningsopplegg med film, diskusjon og oppgaver. Barna syntes undervisningen var lett å følge, og mange likte filmene best. På spørsmål om det var noe de ikke likte, eller noe de ikke forsto, svarte barna unisont «nei».

Vårt inntrykk fra observasjonene i klasserommet og intervjuene med barna var at barn allerede hadde mye kunnskap om vold og overgrep. Flere av barna hadde erfaringer med barnevernet eller kjente noen som hadde erfaringer med barnevernet. Flere av barna kunne nummeret til alarmtelefonen utenat. De fleste lærerne vi intervjuet, var ganske sikre på at elevene hadde et læringsutbytte av undervisningen, uten at det var mulig for dem å si hvor stort dette var. Det var særlig for de yngste barna at de mente læringsutbyttet var stort:

Elevene fikk ord for det som skjedde, og de ble veldig trygge på at de kunne si ifra. Vi lagde lister over trygge voksne. Og vi snakket mye om det som er greit og ikke greit. Jeg opplevde at de lærte mye. Vi hadde en veldig åpen klasse som delte mange private ting.

Som vi også har funnet i intervjuene med lærerne, forteller de at læringsutbyttet er størst for de yngste elevgruppene. Gitt at forkunnskapen på temaene vold og seksuelle overgrep er relativt høy fra før, er ikke dette særlig overraskende. For de eldre elevene pekte lærerne på at det ikke nødvendigvis handlet om å gi elevene ny kunnskap, men om å repetere den kunnskapen de hadde om vold og overgrep, samt å lage en trygg ramme rundt å diskutere et vanskelig tema i en klasseromssituasjon:

Det som er viktigst i denne typen undervisning det er å styrke barnas trygghet på at det er ikke noe galt med dem. Det å gjøre dem veldig bevisst på at de voksne vet hva de gjør galt. Det går egentlig på den bevisstgjøringen. Elevene, som jeg har erfart det, de har en klar forståelse av hvor det er ok på bli tatt på kroppen og hva som er ditt veldig private, det har de en klar oppfatning av. De vet at det ikke er ok å ta på brystene. Det er det som beveger seg i skyggelandet bak som vi prøver å ha litt fokus på.

Dette samsvarer også med annen forskning, som viser at skolebaserte forebyggingsprogrammer som gir gjentatte anledninger til å snakke om vold og overgrep, også kan øke barns tilbøyelighet til å fortelle om egen utsatthet (Barron, 2010).

Flere lærere ser ikke nødvendigvis på verktøyet som et fag der barn og unge skal lære faktakunnskap. «Jeg vet» anses derfor også som et verktøy som gir rom til å reflektere rundt ulike etiske og moralske dilemmaer. Lærerne trekker frem et eksempel fra en av modulene, som omhandlet hvorvidt det var riktig eller galt å fortelle ulike type hemmeligheter. Slike etiske refleksjoner er «alltid relevant», som en av lærerne forteller. I tillegg opplever lærerne at gjentatt undervisning gir mulighet for å rette opp feiltakelser og rykter som at barnevernet tar barn ut av familien, og at alarmtelefonen er betjent av mennesker som ikke vil barn vel.

Når det kommer til barnevernet, hadde barn og unge en del forutinntatte meninger, både i positiv og negativ forstand. Flere av barna vi intervjuet, hadde personlige erfaringer med barnevernet. Andre hadde sett filmer eller hørt om barnevernet hjemme. I slike tilfeller opplevde lærerne at «Jeg vet» bidro til å justere elevenes oppfatninger av hva barnevernet kan og skal gjøre.

5.4 Lærernes utbytte og andre virkninger av «Jeg vet»

Vi har tidligere vist at implementeringen og bruken av verktøy som «Jeg vet» kan ha en del virkninger utover dens opprinnelige formål. I tidligere rapporter har vi beskrevet hvordan implementeringen av «Jeg vet» har ført til økt fokus rundt teamet vold og seksuelle overgrep, at lærere mister noe av berøringsangsten med denne tematikken, og at det også fører til økt erfaringsutveksling i staben (Weiss og Strand, 2024; Flatø, Strand og Weiss, 2022). Våre tidligere funn blir også bekreftet i denne undersøkelsen.

Flere av lærerne opplevde at undervisningen, og da særlig filmene som ble vist for barna, ga en anledning til å observere elevene og deres reaksjoner. Dette kunne gi verdifulle bidrag til å avdekke bekymringer. I tillegg opplevde lærerne at det ble en del diskusjon i klasserommet mellom elevene. Dette ga også lærerne innsikt i situasjoner omkring hjemmeforhold. Noen ganger var dette ting skolen allerede var kjent med, mens det i andre tilfeller dukket opp nye ting:

Jeg likte Jeg Vet veldig godt. Særlig når vi snakket om vold. Det ble så veldig god diskusjon i klassen. Det kom fram flere ting om vold i hjemmet. Det var flere som åpnet seg og pratet i klassen. Litt visste vi selvfølgelig om, men noe var nytt også. Vi var positivt overrasket over dette.

Også da elevene diskuterte undervisningen på vei ut av klasserommet, kunne lærerne fange opp informasjon. Lærerne brukte dette til å senere gjennomføre én-til-én-samtaler med elever. Det var likevel ingen som opplevde at de fikk ytterligere informasjon, eller at det ble avdekket voldsepisoder som en direkte følge av undervisningen. De fleste lærerne var likevel fornøyde med at de i det minste visste at de hadde bidratt med informasjon om dette temaet til elever, og forhåpentligvis også styrket elevers kompetanse til å kunne gjenkjenne situasjoner hvor de ble utsatt for vold, overgrep eller mobbing, og deres mulighet for å kunne gi tilbakemeldinger om dette.

Flere av lærerne som var med i RCT-en, fortalte at eksperimentet hadde ført til at lærerne diskuterte seg imellom om tematikken vold og overgrep. Dette ga lærerne både større bevissthet omkring tematikken og en økt trygghet i å snakke om det med elevene:

Vi pratet om det sammen på trinnet mitt [3. trinn], at det ga oss en trygghet i å prate om det. Noe som er vanskelig. Det var veldig fin inngang til temaet. Vi ble også sånn, gurimeg, dette skjer jo.

Gjennom felles diskusjon lærerne seg imellom ble det et styrket eierskap til tematikken vold og overgrep, og derigjennom også en større følelse av det ansvaret lærere har i en slik situasjon. Den økte oppmerksomheten gjorde at lærerne ble mer bevisste på at barn og unge opplever vold og overgrep, og at det også potensielt kan gjelde barn i deres egen klasse. Lærerne mente det var positivt at de ble mer årvåkne og bevisste om tematikken. En lærer sa følgende om hvorvidt bruken av «Jeg vet» i klasseromsundervisning påvirker hvor bekymret man blir for elever:

Som lærer blir du kanskje litt mer oppmerksom på noen ting, men på en fin måte. Jeg ble litt mer oppmerksom på en konkret elev som delte om egne erfaringer. Man blir mer våken selv som lærer, og går og ser etter hvordan det egentlig er med elevene, og særlig enkeltelever.

Flere lærere var positive til at «Jeg vet» er et verktøy som skal undervises regelmessig og gjennom hele utdanningsløpet:

Jeg har en ide om at den gode gammeldagse måten å undervise på er god. Denne spiraltenkningen, at man bygger på det man allerede vet, og at man opp gjennom får nye aha-opplevelser, at man skjønner mer om det.

Ikke desto mindre er lærerne skeptiske til hvorvidt de og deres skole kommer til å bruke «Jeg vet» videre. Dette var noe overraskende. Vår hypotese var at dersom skolene ble kjent med verktøyet og dets kvaliteter, ville det øke interessen blant lærerne for å fortsette å bruke «Jeg vet». Men da vi intervjuet lærerne etter avsluttet RCT, hadde få av disse fått signaler om at «Jeg vet» skulle brukes videre:

Ledelsen ved skolen sa bare at det var et forsøk om vi ville være med på det. Og det er i grunnen alt han har brydd seg om dette. Det er ikke noen videre plan om å integrere Jeg Vet i undervisningen videre. Det vil være opp til hver enkelt lærer.

Dette bekrefter tidligere funn i evalueringen av implementeringen av «Jeg vet» (Weiss og Strand, 2024) – det er skolelederne som er inngangsporten til hvorvidt verktøyet blir brukt på en systematisk måte ved en barneskole. Det er derfor fortsatt behov for å jobbe systematisk mot å gjøre verktøyet kjent og å motivere skoleledere og skoleeiere dersom bruken av «Jeg vet» skal styrkes. Inntil man har klart det, vil bruken av «Jeg vet» være avhengig av ildsjeler og enkeltlærere.

5.5 Oppsummering

Samlet viser funn fra de kvalitative undersøkelsene blant lærere og elever ved barneskoler at «Jeg vet» oppleves som et brukervennlig, engasjerende og trygt verktøy som gjør det mulig for lærere å undervise om vold og overgrep på en strukturert måte. «Jeg vet» beskrives av lærerne som å tilby en tydelig struktur for å undervise i et tema som kan oppleves krevende å ta opp i klasserommet. Lærernes beskrivelser tyder på at materialet både støtter gjennomføring og bidrar til at elevene tar innholdet på alvor. Samtidig peker erfaringene på at undervisningens utbytte påvirkes av rammebetingelser som klassemiljø, elevgruppens alder, sosial dynamikk og foreldres holdninger. Dette understreker at digitale verktøy ikke alene avgjør undervisningens kvalitet, men at effekten også avhenger av lærerens forberedelser, klasseledelse og mulighet til å tilpasse tempo og oppgaver.

Samtidig synliggjør funnene enkelte begrensninger ved programmets ambisjon om universell utforming. Lærerne beskriver at undervisningen i hovedsak fungerer godt for majoriteten av elevene, men at både de yngste elevene og elever med funksjonsnedsettelser eller behov for mer konkret og individuelt tilpasset undervisning i mindre grad får

et likeverdig læringsutbytte. Dette gjelder særlig elever som ofte får opplæring på grupperom, og som dermed står i fare for å falle utenfor skoleomfattende satsinger som «Jeg vet». Erfaringene fra klasserommet peker derfor mot et behov for supplerende støttefunksjoner og alternative innganger til refleksjon, dersom programmets forebyggende ambisjoner også skal realiseres for elevgrupper som har svakere språklige ferdigheter, lavere modenhet eller større behov for skjerming i undervisningen.

Videre viser våre funn at «Jeg vet» ikke bare har betydning for elevenes kunnskap og handlingskompetanse, men også påvirker læreres profesjonsutøvelse og skolens interne kultur. Bruken av verktøyet bidrar til å redusere noe av lærernes berøringsangst, skaper anledninger til kollegial erfaringsutveksling om vold og overgrep og gjør flere lærere mer oppmerksomme på mulige bekymringstegn hos egne elever. Samtidig fremstår videreføring og institusjonalisering av undervisningen som sårbar så lenge implementeringen i stor grad er avhengig av enkeltlæreres engasjement, og så lenge skoleledelsen i begrenset grad tar eierskap til å integrere «Jeg vet» i skolens faste planer. Dette peker mot at både verktøyets kvalitet, lærernes kompetanse og skolens organisatoriske prioriteringer er avgjørende for hvilket læringsutbytte elevene faktisk får, og for om undervisningen om vold og overgrep blir et sporadisk tiltak eller en varig del av skolens forebyggingsarbeid.

6 Avslutning

Denne studien er den første randomiserte effektstudien av et digitalt læringsverktøy som skal gi norske skolebarn kunnskap om vold og overgrep. Studien gir ny og etterprøvbar kunnskap om hvordan verktøyet «Jeg vet» virker for elever og lærere i norsk skole. Funnene viser at «Jeg vet» har målbare og signifikante effekter på flere av de kunnskapsområdene verktøyet er utviklet for å styrke.

6.1 Hovedfunn og mulige forklaringer

Denne studiens hovedformål var å måle effekten av «Jeg vet» på norske barneskoleelevers kunnskap om vold, overgrep og barnevernet. Vi finner tydelige og statistisk signifikante positive effekter på de fleste kunnskapsmålene i studien.

Samlet sett viser studien at «Jeg vet» har moderate, men statistisk signifikante effekter på elevenes samlede kunnskap om vold i hjemmet, seksuelle overgrep og barnevernet. Vi målte kunnskap etter hvor mange av elevenes svar som var i tråd med kompetansen «Jeg vet» er ment å bidra til mer av, dette kaller vi ønskede svar. Bruk av «Jeg vet» estimeres til å øke andelen ønskede svar på kunnskapsspørsmålene vi stilte, med 1,3 prosentpoeng (med en statistisk usikkerhet på $\pm 0,4$). Effekten er tydeligst på 2.–4. trinn. Når det gjelder kunnskap om vold i hjemmet, øker bruk av «Jeg vet» andelen ønskede svar med 1,7 prosentpoeng ($\pm 0,4$). Også denne effekten er særlig tydelig på småtrinnet, og spesielt når det kommer til teoretisk handlingskompetanse. For kunnskap om seksuelle overgrep, som bare ble målt på 2.–4. trinn, finner vi statistisk signifikante effekter på både samlet kunnskap og teoretisk handlingskompetanse. Derimot finner vi ingen signifikant effekt på delmålet som gjelder forståelse av fenomenet vold i hjemmet. Når det gjelder kunnskap om barnevernet, som bare ble testet på 5.–7. trinn, finner vi ingen statistisk signifikant effekt. Samtidig finner vi en tydelig og statistisk signifikant reduksjon i frykt for barnevernet blant elever på både små- og mellomtrinnet.

De kvalitative funnene gir innsikt i mulige grunner til at studien finner sterkere effekter på småtrinnet. Lærerne beskriver at de yngste elevene antakelig har noe lavere forkunnskaper om tematikken, og at de engasjerer seg i klasseromsundervisningen, deler erfaringer og stiller spørsmål som legger til rette for faglig fordypning og tydeligere læringsprosesser. Flere lærere forteller at verktøyet gir barna et språk for å snakke om vanskelige temaer, og at klassesamtalene blir åpne og rike.

På mellomtrinnet beskrives elevene som noe mer tilbakeholdne, mer bevisste på sosial selvpresentasjon og mindre villige til å dele erfaringer. I tillegg har barna i denne aldersgruppen noe høyere forkunnskaper, noe som begrenser mulighetene for å skape målbare kunnskapsendringer gjennom et slikt eksperiment som ble gjennomført her. Lærere på flere skoler ga også uttrykk for at filmene fremsto mindre relevante for de eldste elevene, og enkelte elever beskrev dem som «for enkle» eller «for barnslige». På mellomtrinnet kan derfor undervisningen med «Jeg vet» ha en noe annen funksjon. For disse elevene kan «Jeg vet» først og fremst bidra til refleksjon og bearbeiding av kunnskap de allerede har, snarere enn til ny og målbar kunnskapsøkning. Slike

læringsprosesser er vanskeligere å fange opp gjennom standardiserte kunnskapsspørsmål, og det kan forklare hvorfor vi ikke finner like tydelige effekter på mellomtrinnet til tross for at lærerne på mellomtrinnet er positive til læringsverktøyet.

Studien viser at «Jeg vet» ikke bare har effekter på elevenes kunnskap, men også på lærernes trygghet, motivasjon og vurderinger knyttet til undervisning om vold, overgrep og barnevernet. De kvantitative analysene tyder på at lærere som har brukt «Jeg vet», rapporterer økt trygghet i undervisningen og større motivasjon for å arbeide med temaene, særlig på småtrinnet. Samtidig finner vi at lærere i testklassene i gjennomsnitt rapporterer bekymring for færre elever enn lærere i kontrollklassene. Når bekymring først er til stede, finner vi samtidig økt sannsynlighet for at bekymringer tas videre.

Dette stemmer overens med nye funn fra norske barnehager. Bang et al. (2025) finner i en cluster-randomisert kontrollstudie at et train-the-trainer-program gir økt selvrapportert kunnskap, økt handlingssikkerhet og høyere tillit til barnevernssystemet blant ansatte i barnehager.

De kvalitative funnene i vår studie gir samtidig mer detaljert innsikt i hvordan endringer i trygghet og praksis kan oppstå i en skolekontekst. Lærerne beskriver at «Jeg vet» gir dem et mer strukturert opplegg og et språk for å snakke om vanskelige temaer i klasserommet, og at dette kan gjøre det lettere å vurdere elevenes reaksjoner og følge opp bekymringer på en mer målrettet måte. Lærerne kom også med konkrete råd om hvordan «Jeg vet» kan forbedres. Flere etterlyste tydeligere instruksjoner om rekkefølgen på modulene, særlig når skolene organiserer undervisningen på ulike måter. Noen pekte også på at spørsmålene for småtrinnet fremsto for krevende og språklig komplekse, særlig for de yngste elevene. For de aller yngste barneskoleelevene kan muligens modulene for barnehager fungere bedre. Flere uttrykte også usikkerhet rundt hvor godt verktøyet er universelt utformet for barn med ulike funksjonsnedsettelse, som autismespekterforstyrrelser eller språklige utfordringer. Dette handler også om hvordan skolene tar verktøyet i bruk. Det å sikre at elever som mottar én-til-én-undervisning og gruppeundervisning, også får undervisning i «Jeg vet», kan være en utfordring i praksis for skolene.

6.2 Betydning

Selv om effektstørrelsene rapportert her isolert sett er små, må de ses i lys av at «Jeg vet» er et universelt tiltak. Selv små gjennomsnittseffekter, slik de måles i universelle intervensjoner, kan ha stor betydning i et folkehelseperspektiv på grunn av den brede rekkevidden av tiltakene og effekten på sjeldne, men kostbare utfall (Greenberg og Abe-navoli, 2017). Dette har å gjøre med fenomenet Rose (1985) kalte «forebyggingsparadokset». Han brukte hjertesykdom som eksempel for å vise at et stort antall personer med lav risiko kan gi opphav til flere sykdomstilfeller enn det lave antallet personer som har høy risiko. Det vil si at mange individer må endre adferd eller motta intervensjon for at et mindre antall til slutt skal oppnå den spesifikke fordel. Dersom man lykkes med å flytte gjennomsnittet av hele populasjonen, vil prosentandelen som trenger en kostbar høyrisikostrategi, reduseres. Altså kan små effekter på individnivå bety større effekter på gruppenivå.

Fordi «Jeg vet» kan nå ut til svært mange elever, vil altså selv små forbedringer hos hvert barn til sammen kunne utgjøre en stor forskjell for samfunnet. Skoler er institusjoner som møter alle barn, uavhengig av bakgrunn, og de har derfor et unikt potensial til å bidra både i forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep i barns liv. Ved å løfte kunnskapsnivået hos alle elever – ikke bare hos dem som allerede er i risikozonen – kan den samlede sårbarheten i befolkningen reduseres. Når store grupper får litt bedre kompetanse til å gjenkjenne og si fra om krenkelser, bygges det opp en kollektiv trygghet som kan være mer effektiv for befolkningen som helhet enn intensive tiltak rettet mot bare noen få (Greenberg og Abenavoli, 2017). På denne måten kan effektene vi fant ved bruk av «Jeg vet» i barneskoler, forstås som et viktig bidrag til å styrke barn og unges trygghet og livsmestring i hverdagen.

Resultater og innsikt fra denne studien bekrefter og utvider flere sentrale funn og antakelser i eksisterende forskning. Det at vi fant målbare effekter på barns kunnskap og teoretiske handlingskompetanse, bekrefter en sterk tendens observert tidligere: Skolebaserte tiltak er nesten uten unntak funnet å gi økt kunnskap og bedre ferdigheter i å forebygge vold og seksuelle overgrep (Blaasvær og Baiju, 2019; Stoltenberg et al., 2017). Både kvantitative og kvalitative funn om økt teoretisk handlingskompetanse bekrefter flere antakelser som lå til grunn for utviklingen av læringsverktøyet «Jeg vet»: at kunnskap om vold og overgrep vil gi barn og unge forståelse for og et språk for disse temaene, og at verktøyet kunne hjelpe barn å vite om sine rettigheter, hvem de kan snakke med, og hvor de kan få hjelp (Weiss og Strand, 2020).

Vi finner at elever på mellomtrinnet i gjennomsnitt har høyere forkunnskaper enn elever på småtrinnet, og at de i større grad fremstår som tilbakeholdne i klasseromsundervisningen. Dette samsvarer med antakelser som ligger til grunn for flere eksisterende tiltak rettet mot ungdom, der målet ikke primært er å formidle ny faktakunnskap, men å legge til rette for refleksjon rundt relasjoner, grenser og egne og andres handlinger (Blaasvær og Baiju, 2019).

De kvalitative funnene i denne studien tyder på at også «Jeg vet» kan ha en slik funksjon for eldre elever. For mellomtrinnet ser læringsverktøyet i større grad ut til å bidra til refleksjon og bearbeiding av allerede etablert kunnskap, snarere enn til nye, målbare kunnskapsøkninger. Dette kan bidra til å forklare de svakere kvantitative effektene i denne aldersgruppen. Samtidig indikerer kvalitative tilbakemeldinger at deler av materialet oppleves som «for enkelt» eller «for barnslig», og at ambisjonen om alderstilpasset og universelt utformet opplæring forutsetter kontinuerlig utvikling og justering. Særlig peker funnene på behovet for å ta høyde for høyere forkunnskaper og økt betydning av sosial selvpresentasjon blant eldre elever.

Funnet om at undervisningen ser ut til å redusere barns frykt for barnevernet, bekrefter og utvider tidligere forskning. Tidligere systematiske oversikter fant at det ikke var skadedirkninger av tiltakene, som angst eller frykt (Blaasvær og Baiju, 2019). At «Jeg vet» aktivt kan redusere frykt, svekker ytterligere den historiske bekymringen for at opplæringsprogrammer kan gjøre barn engstelige eller mistenksomme.

Studien vi har gjennomført, representerer et metodisk bidrag til forskningen ved å utvikle nye måleverktøy tilpasset en norsk kontekst. Piloteringen viste at mange barn,

særlig på mellomtrinnet, har høy kunnskap om vold og overgrep allerede før undervisningen. For at måleinstrumentet skulle kunne fange opp forskjeller og endringer, utviklet vi spørsmål med mer nyanserte vurderingssituasjoner enn de som finnes i internasjonale spørsmålsbatterier. Dette arbeidet har resultert i spørsmålssett som bedre skiller mellom ulike nivåer av forståelse hos barn som allerede har betydelige forkunnskaper. Selv om dette styrker studiens presisjon, setter det også rammene for hvor store effekter det er mulig å måle: Når kunnskapen er høy ved baseline, blir rommet for målbare forbedringer mindre.

Funnene som gjelder lærere, understreker at betydningen av «Jeg vet» ikke bare handler om elevenes kunnskapsutbytte, men også om skolens kapasitet til å gjennomføre og følge opp undervisning om krevende temaer. Bang et al. (2025) viser at opplæringstiltak kan gi målbare forbedringer i ansattes selvrapporterte kunnskap, handlingssikkerhet og tillit til barnevernssystemet, og at slike effekter kan vedvare i månedene etter at tiltaket er gjennomført.

Våre resultater peker i samme retning ved at lærere i testgruppen rapporterer økt trygghet og motivasjon, og ved at mønsteret i bekymring og videreføring av bekymringer tyder på at undervisningen kan bidra til mer presise vurderinger. De kvalitative funnene nyanserer dette ved å vise at verktøyets struktur og felles begrepsapparat kan redusere opplevde barrierer i undervisningssituasjonen – særlig når elever tar opp spørsmål, deler erfaringer eller reagerer emosjonelt.

Utover å tette forskningsmessige kunnskapshull bidrar studien praktisk relevant og robust kunnskap til lærere, skoleledere og skoleeiere som skal utvikle og implementere undervisning på et felt der forventningene er høye og ansvaret er stort. Ved å dokumentere effekter av et konkret læringsverktøy bidrar studien med etterspurt kunnskap til lærere og skoleledere som forventes å arbeide systematisk med temaer som vold, grenser og rettigheter, men som ofte mangler empirisk basert veiledning i valg av undervisningsopplegg. Samtidig gir studien skoleeiere og forvaltningsnivået et mer solid beslutningsgrunnlag for valg, anbefaling og eventuell skalering av tiltak.

6.3 Begrensninger og kunnskapsbehov

Denne studien gir viktig og ny kunnskap om hvordan «Jeg vet» virker i en norsk skolekontekst. Studien har imidlertid også begrensninger. Et sentralt forhold er at studien undersøker effektene av et utvalg av de tilgjengelige modulene i verktøyet. Studien er begrenset til elever på 2.–7. trinn, og vi undersøkte ikke hvordan verktøyet fungerte for barn med spesielle behov. Det er derfor ikke gitt at funnene kan generaliseres til verktøyets øvrige moduler eller andre elevgrupper. Dette peker hen mot behov for ytterligere forskning på effekter og virkninger av «Jeg vet» eller lignende læringsverktøy.

Videre fikk lærerne i testklassene instruksjoner om hvordan de skulle bruke opplegget. I virkeligheten kan lærere bruke «Jeg vet» på andre måter, i ulik rekkefølge og med ulike grader av tilpasning. Den faktiske variasjonen i bruk kan både styrke eller svekke virkningen av undervisningen sammenlignet med det vi måler i denne studien.

Et gjennomgående funn er at undervisningen ser ut til å ha sterkere virkning for de yngste elevene enn for de eldste. Våre kvalitative funn viser at mellomtrinnslevene ofte

har mer forkunnskap og flere erfaringer, og at «Jeg vet» for dem i større grad fungerer som en ramme for refleksjon enn som en kilde til ny faktakunnskap. Dette innebærer at verktøyet kan ha andre og mer komplekse virkninger for de eldre elevene enn det som fanges opp i spørreundersøkelsene våre. Det understreker behovet for mer kunnskap om hvordan innhold, språk, tempo, eksempler og visuelle virkemidler kan tilpasses elever på mellomtrinnet, ungdomstrinnet og i videregående skole på en god måte. De kvalitative undersøkelsene indikerte også at klassemiljø vil kunne ha en betydning for læringseffektene av verktøyet. Hvordan skolen informerer foreldre om denne typen av undervisning, kan også påvirke, da skoler opplevde at mye informasjon i forkant kunne føre til at foreldre holdt barna hjemme fra skolen den dagen undervisningen skulle finne sted. Faktorer som betydningen av klassemiljø og skole-hjem-samarbeid var ikke hovedfokus i vår evaluering og er forhold som bør utdypes grundigere i fremtidige studier.

Det er også et klart behov for forskning som undersøker universell utforming av læringsverktøy for barn med ulike funksjonsnedsettelse, språklige utfordringer eller særskilte behov. Våre funn tyder på at ikke alle elever fullt ut får tilgang til innholdet, og det er i dag begrenset forskning om hvordan digitale verktøy om vold og overgrep kan tilpasses et bredt elevmangfold.

På metodesiden er det behov for enda mer robuste og langvarige forskningsdesign. Et randomisert kontrollert forsøk gir et solid grunnlag for å identifisere effekter, og denne studien fanget opp kunnskapsendringer i løpet av et helt skoleår. Men holdninger, handlingsberedskap og faktisk adferd utvikles over lengre tid enn dette. Det er behov for studier som følger barn og unge lengre, for å forstå om slike tiltak bidrar til varig endring. For å undersøke nærmere hvordan «Jeg vet» fungerer sammenlignet med andre læringsverktøy, eller hvilke sider ved «Jeg vet» som er mest virksomme, ville det også være nyttig med studier som sammenligner to aktive tiltak, snarere enn ett versus ingen tiltak.

Til slutt er det et betydelig kunnskapsbehov knyttet til systemnivå og implementering. Som både våre kvalitative funn og tidligere forskning (Weiss og Strand, 2024) viser, er bruken av «Jeg vet» fortsatt sårbar fordi den ofte avhenger av enkeltlærere og lokale ildsjeler. For å sikre bred og stabil bruk er det nødvendig å forstå hvordan skoleledere, skoleeiere og andre beslutningstakere kan motiveres og støttes i implementeringen. Våre kvalitative studier av «Jeg vet» viser tydelig at den største barrieren knyttet til hvorvidt «Jeg vet» tas i bruk ved en skole eller ikke, ligger hos skoleledere og skoleeiere. Det er behov for kunnskap om hva som skal til for at skoleledere og skoleeiere kan overbevises om nytten av denne typen undervisningsopplegg, og dermed i langt større grad enn det som er tilfellet i dag, legge til rette for at undervisningen med «Jeg vet» skjer på en regelmessig basis. Kunnskapsgrunnlaget fra denne studien kan være én av faktorene som kan inngå i en slik styrket strategi rettet mot skoleledere og skoleeiere.

7 Litteratur

- American Economic Association. (2024). *Trial 13699: Jeg Vet – Randomized Controlled Trial*. Social Science Registry. <https://www.socialscienceregistry.org/trials/13699>
- Bang, L., Ormhaug, S. M., Bjørknes, R., Holt, T. & Brunborg, G. S. (2025). Effectiveness of a training program to improve kindergarten educators' ability to identify and respond to child maltreatment: a cluster randomized controlled trial. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1–22.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2015). *Gjennomgang av kurs- og informasjonsvirksomhet om vold og seksuelle overgrep i barnehage og skole. En supplerende kartlegging* (11/ 2015).
- Berger, T. F. (2017). *Barns oppfattelse av det norske barnevernet. En spørreundersøkelse blant norske 5.- og 9. klasseelever* [Masteroppgave]. UiT Norges arktiske universitet.
- Bjørnholt, M. & Helseth, H. (2019). *Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt* (Rapport nr. 2 2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Blaasvær, N. & Baiju, N. (2019). *Opplærings- og informasjonstiltak for barn og unge for å forebygge og avdekke vold, overgrep og krenkelser: Systematisk kartleggingsoversikt*. Folkehelseinstituttet.
- Bright, M. A., Roehrkaske, A., Masten, S., Nauman, A. & Finkelhor, D. (2022). Child abuse prevention education policies increase reports of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 134, 105932.
- Bustamante, G., Andrade, M. S., Mikesell, C., Cullen, C., Endara, P., Burneo, V., Yépez, P., Avila Saavedra, S., Ponce, P. & Grunauer, M. (2019). «I have the right to feel safe»: Evaluation of a school-based child sexual abuse prevention program in Ecuador. *Child Abuse & Neglect*, 91, 31–40.
- Bywaters, P., Skinner, G., Cooper, A., Kennedy, E. & Malik, A. (2022). *The relationship between poverty and child abuse and neglect: New evidence*. University of Huddersfield. Nuffield Foundation.
- Dake, J. A., Price, J. H. & Murnan, J. (2003). Evaluation of a child abuse prevention curriculum for third-grade students: Assessment of knowledge and efficacy expectations. *The Journal of School Health*, 73(2), 76–82.
- Donovan, C., Gangoli, G., King, H. & Dutt, A. (2023). Understanding gender and sexuality: The hidden curriculum in English schools. *Review of Education*, 11(3), e3440.
- Durlak, J. A., Mahoney, J. L. & Boyle, A. E. (2022). What we know, and what we need to find out about universal, school-based social and emotional learning programs for children and adolescents: A review of meta-analyses and directions for future research. *Psychological Bulletin*, 148(11-12), 765–782.
- Evans, M., Schneider, C., Arnot, M., Fisher, L., Forbes, K., Hu, M. & Liu, Y. (2016). *Language development and school achievement: Opportunities and challenges in the education of EAL students*. Bell Foundation.
- Flatø, H., Strand, A.H. & Weiss, N. (2022). *Kompetanse- og brukervurderinger av Jeg Vet og Snakke-medbarn.no* (Fafo-rapport 2022:25). Forskningsstiftelsen Fafo.
- Frøyland, L. R. & Stefansen, K. (2023). Unges utsatthet for digitale seksuelle krenkelser. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 4(1), 1–18.
- Gaffney, H., Ttofi, M. M. & Farrington, D. P. (2021). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying perpetration and victimization: An updated systematic review and meta-analysis. *Campbell systematic reviews*, 17(2), e1143.
- Greenberg, M. T. & Abenavoli, R. (2017). Universal interventions: Fully exploring their impacts and potential to produce population-level impacts. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 10(1), 40–67.
- Guastaferro, K., Font, S. A., Miyamoto, S., Zadzora, K. M., Walters, K., O'Hara, K., Kemner, A. & Noll, J. G. (2021). Provider attitudes and self-efficacy when delivering a child sexual abuse prevention module: An exploratory study. *Health Education & Behavior*, 50(2), 172–180.

- Hafstad, G. S. & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av norsk ungdom i alderen 12 til 16 år* (Rapport nr. 4 2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Holloway, J. L. & Pulido, M. L. (2018). Sexual abuse prevention concept knowledge: Low income children are learning but still lagging. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(6), 642–662.
- Kaarstein, H., Lehre, A.-C., Radišić, J. & Rohatgi, M. A. (2024). *TIMSS 2023 Kortrapport*. Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo.
- Keadana, A. & Wibe, A. (2025). *Undervisning om vold i hjemmet: En kvalitativ studie av pedagogisk personells erfaringer og holdninger til undervisning om vold* (Masteroppgave). Universitetet i Stavanger.
- Leer-Salvesen, K. (2016). *På tilliten løs? En studie av læreres og presters skjønnsutøvelse i spenningen mellom taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Agder.
- Lu, M., Barlow, J., Meinck, F. & Neelakantan, L. (2023). Unpacking school-based child sexual abuse prevention programs: A realist review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2067–2081.
- Ortega, D. P., Walsh, K., Bódi, C. B., Hawkins, L. B. & Bright, M. A. (2023). School-based prevention education for children and youth with intellectual developmental disabilities. *Child Abuse & Neglect*, 145, 106397.
- Patterson, A., Ryckman, L. & Guerra, C. (2022). A systematic review of the education and awareness interventions to prevent online child sexual abuse. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 15(3), 857–867.
- Rose, G. (1985). Sick individuals and sick populations. *International Journal of Epidemiology*, 14(1), 32–38.
- Rose, G. (1992). *The strategy of preventive medicine*. Oxford University Press.
- Røsdal, T., Madsen A.Å., Næss, T., Larsen E.H (2019). Kompetanse om vold og overgrep i nære relasjoner: innledende kartlegging av føringer, opplæringsstrukturer og kompetansebehov. Oslo: NIFU
- Selvik, S. & Helleve, I. (2023). Understanding teachers' uncertainty in encounters with pupils with experiences of domestic violence. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 67(4), 650–662.
- Sommerfeldt, M. B., Hauge, M.-I. & Øverlien, C. (2014). *Minoritetsetniske barn og unge og vold i hjemmet: Utsatthet og sosialfaglig arbeid* (Rapport 3 / 2014). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Stoltenberg, C., Meneses, J. F., Munthe-Kaas, H. M., Nguyen, L. & Berg, R. C. (2017). *Forskning om effekt av opplærings- og informasjonstiltak om vold og seksuelle overgrep for barn og unge*. Folkehelseinstituttet.
- Svensson, B., Andershed, H. & Janson, S. (2015). A survey of Swedish teachers' concerns for preschool children at risk of maltreatment. *Early Childhood Education Journal*, 43(6), 495–503.
- Tanner-Smith, E. E., Durlak, J. A. & Marx, R. A. (2018). Empirically based mean effect size distributions for universal prevention programs targeting school-aged youth: A review of meta-analyses. *Prevention Science: the official journal of the Society for Prevention Research*, 19(8), 1091–1101.
- Tutty L. M. (2020). Children's knowledge of abuse questionnaires (CKAQ)-Short: Two brief ten-item measures of knowledge about child sexual abuse concepts. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(5), 513–530.
- Walsh, K., Zwi, K., Woolfenden, S. & Shlonsky, A. (2018). School-based education programs for the prevention of child sexual abuse: A Cochrane systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice*, 28(1), 33–55.
- Weiss, N. & Strand, A. H. (2020). *Jeg vet og Snakke sammen: Verktøyenes endringsteorier: Evaluering av Jeg vet og Snakke sammen: Delrapport 1* (Fafo-notat 2020:13). Forskningsstiftelsen Fafo.
- Weiss, N. & Strand, A. H. (2024). *Implementering av Jeg Vet og Snakkemedbarn.no i kommunen: Delrapport 4* (Fafo-rapport 2024:01). Forskningsstiftelsen Fafo.
- Weiss, N., Strand, A. H. & Flatø, H. (2022). *Implementeringsarbeidet i Jeg Vet og Snakkemedbarn.no: Delrapport 2* (Fafo-rapport 2022:09). Forskningsstiftelsen Fafo.

Wurtele, S. K., Hughes, J. & Owens, J. S. (1998). An examination of the reliability of the «What If» Situations Test: A brief report. *Journal of Child Sexual Abuse*, 7(1), 41–52.

Vedlegg A: Spørreskjema for barn

Bakgrunn

A1 Er du gutt eller jente?

- Gutt
- Jente

A2 Hvor ofte snakker du norsk hjemme?

- Alltid eller nesten alltid norsk
- Av og til norsk, og av og til et annet språk
- Aldri norsk hjemme

Spørsmål A3 ble kun stilt én gang til barn i de tre spørreundersøkelsene

A3 Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? (En meter bøker er det samme som omtrent 50 bøker)

- Ingen
- Mindre enn 20
- 20 – 100
- 100 – 500
- 500 – 1000
- Mer enn 1000

A4_1 Til elever for trinn 2-4: Har du hørt om barnevernet før?

- Ja
- Nei

A4_2 Til elever for trinn 2-4 og A4_1=Ja: Har du lært om barnevernet på skolen?

- Ja
- Nei

A4_3: Har du lært om vold på skolen?

- Ja
- Nei

A4_4: Har du lært om seksuelle overgrep på skolen?

- Ja
- Nei

Mestringstro

A5 Til elever for trinn 5-7: Hvor enig er du i dette?

A5_1 Hvis det skjedde noe fælt med meg, ville jeg gått til venner eller en voksen jeg stolte på for å få hjelp.

- Helt enig
- Enig
- Ikke enig
- Helt uenig

A5_2 Jeg tror at jeg kan styre de tingene som skjer med meg.

- Helt enig
- Enig
- Ikke enig
- Helt uenig

A5_3 Hvis noen behandlet meg på en måte som ikke er OK, ville jeg snakket med vennene mine eller en voksen jeg stoler på.

- Helt enig
- Enig
- Ikke enig
- Helt uenig

A6 Til elever for trinn 2-4 og A4_1=Ja: Tror du det er sånn at det kan være farlig hvis barnevernet får vite at du ikke har det bra hjemme?

- Ja
- Nei

Kunnskap om vold i hjemmet

Spørsmål B1_1–B1_6 har tilfeldig rekkefølge

B1_1 Må barn alltid gjøre det en voksen sier?

- Ja
- Nei

B1_2 Er det greit om en voksen slår et barn, hvis det bare skjer en eneste gang?

- Ja
- Nei

B1_3 Er det greit om en voksen klyper et barn i armen fordi barnet har gjort noe det ikke får lov til, hvis den voksne sier unnskyld etterpå?

- Ja
- Nei

B1_4 Er det greit hvis en voksen kaller et barn stygge ting om og om igjen, men etterpå angir den voksne og gir barnet en gave for å si unnskyld?

- Ja
- Nei

B1_5 Er det greit om voksne blir sinte på barn?

- Ja
- Nei

B1_6 Er det greit om barn blir sinte på voksne?

- Ja
- Nei

B2_1 Kan man se det på hvordan noen ser ut om de er slemme og vil skade barn?

- Ja
- Nei

B2_2 Kan det hende at noen et barn kjenner og er glad i gjør slemme ting mot barnet?

- Ja
- Nei

B3 Hvis en venn forteller deg at hen ikke har det bra hjemme, og ber deg holde det hemmelig, hva gjør du?

- Forteller det til en voksen jeg stoler på
- Holder på hemmeligheten for vennen min
- Jeg vet ikke hva jeg ville gjort

B4 En dag besøker Pia tante Mari for å spise middag. Ved et uhell søler Pia suppe på bordet. Tante Mari blir veldig sint og heller varm suppe på hånden til Pia for å gi henne en lærepenge.

B4_1 Er dette greit?

- Ja
- Nei

B4_2 Hva kan Pia gjøre nå?

- Fortelle det til en voksen
- Ikke fortelle det til noen
- Jeg vet ikke hva Pia kan gjøre

B4_3 Hvem sin skyld var det at tante Mari brant hånden til Pia?

- Pia
- Tante Mari
- Både Pia og tante Mari

B5 Herman så foreldrene sine krangle. De ble sinte og begynte å dytte og slå hverandre mens Herman så på.

B5_1 Er dette greit?

- Ja
- Nei

B5_2 Hva kan Herman gjøre?

Flere svar mulig.

- Gå ut av rommet
- Fortelle det til en voksen han stoler på
- Ikke fortelle det til noen
- Jeg vet ikke hva Herman kan gjøre

B5_3 Hvis du hadde opplevd det samme som Herman opplever, vet du om en voksen du kunne fortalt det til?

- Ja
- Nei

B6 Hvem kan barn snakke med hvis de opplever at foreldrene slår eller er veldig slemme mot dem?

Flere svar mulig.

- Ingen
- Andre i familien (for eksempel besteforeldre, tante, onkel)
- En lærer
- Helsesykepleier
- Alarmtelefonen for barn og unge
- Barnevernet
- Foreldrene til en venn
- En annen voksen de kjenner

I andre runde med spørreundersøkelser – etter første «Jeg vet»-intervensjon – stilles spørsmål B7 og B8 ved de skolene som har brukt modulen om vold i hjemmet

B7 *Til elever på trinn 2-4:* Har du vært med på en time der klassen brukte «Jeg vet», så filmen «Voksne skal aldri slå» og leste en historie om et barn som het Linja?

- Ja
- Nei

B8 *Til elever på trinn 5-7:* Har du vært med på en time der klassen brukte «Jeg vet», så episoder av serien «Trygg hjemme» og snakket om retten til å være trygg?

- Ja

- Nei

Kunnskap om seksuelle overgrep

Spørsmålene i seksjon C stilles kun til elever på 2.–4. trinn

C2 Hvis en voksen får et barn til å ta på den voksnes tiss eller rumpe:

C2_1 Er det greit?

- Ja
- Nei

C2_2 Har barnet gjort noe galt da?

- Ja
- Nei

C2_3 Kan barnet fortelle det til noen?

- Ja
- Nei

C2_4 Kan barnet få hjelp?

- Ja
- Nei

C2_5 Hvis en voksen får et barn til å ta på tissen sin, skjer det bare på skumle steder og der det er mørkt?

- Ja
- Nei

C3 Hvis en voksen får et barn til å ta på tissen til den voksne, og barnet forteller dette til en annen voksen uten å bli trodd, kan barnet fortelle det til enda en annen voksen da?

- Ja
- Nei

Spørsmål C4_1-C4_5 har tilfeldig rekkefølge

C4_1 Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og gir barnet penger for å holde det hemmelig, bør barnet fortelle det til noen da?

- Ja
- Nei

C4_2 Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig hvis den voksne sier snille ting til barnet?

- Ja
- Nei

C4_3 Hvis en voksen tar på et barns tiss eller rumpe og sier at hvis barnet forteller det til noen skal den voksne skade barnet, bør barnet holde det hemmelig da?

- Ja
- Nei

C4_4 Hvis en voksen forteller et barn om en overraskelsesfest og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig?

- Ja
- Nei

C4_5 Hvis en voksen forteller et barn om en bursdagsgave de skal gi til noen og sier til barnet at det er deres hemmelighet, bør barnet holde det hemmelig?

- Ja
- Nei

Spørsmål C5_1-C5_4 har tilfeldig rekkefølge

C5 Er det greit om ...

C5_1 ... voksne tar ting inn i barns kropp hvis ikke barnet er sykt eller må pusse tenner?

- Ja
- Nei

C5_2 ... voksne noen ganger gir syke barn medisin i rumpa?

- Ja
- Nei

C5_3 ... en lege vil ta på tissen eller rumpa til et barn, hvis barnet har vondt der?

- Ja
- Nei

C5_4 ... et barn på samme alder som et annet barn tar på tissen eller rumpa til barnet uten at begge vil det?

- Ja
- Nei

C5_5 ... en lærer gir en elev en klem hvis eleven vinner en konkurranse og læreren vil gratulere?

- Ja
- Nei

I andre runde med spørreundersøkelser – etter første «Jeg Vet»-intervensjon – stilles spørsmål C6 til barn på 2.–4. trinn ved de skolene som har brukt modulen om seksuelle overgrep

C6 Har du vært med på en time der klassen brukte Jeg Vet, så filmen «Kroppen er din» og snakket om at alle bestemmer over sin egen kropp?

- Ja
- Nei

Kunnskap om barnevernet

*Spørsmålene i seksjon D stilles kun til elever på 5.–7. trinn
Spørsmål D2–D9 har tilfeldig rekkefølge*

D Tror du det er sånn at ...

D1 Det kan være farlig hvis barnevernet får vite at du ikke har det bra hjemme

- Ja
- Nei

D2 barnevernet kan gjøre sånn at barn ikke får møte foreldrene sine

- Ja
- Nei

D3 Det hender at barnevernet må finne et nytt hjem til barn

- Ja
- Nei

D4 barnevernet alltid må gjøre som barna selv vil

- Ja
- Nei

D5 barnevernet ikke hjelper foreldre

- Ja

- Nei

D6 barnevernet aldri kan flytte barn fra foreldrene sine

- Ja
- Nei

D7 Barn som har det veldig vanskelig hjemme kan bo hos noen andre i et fosterhjem

- Ja
- Nei

D8 barnevernet ikke kan hjelpe familier der de voksne er veldig sinte og krangler så mye at barna blir redde

- Ja
- Nei

D9 barnevernet kan hjelpe til slik at barn kan delta på fritidsaktiviteter

- Ja
- Nei

D10 Å bo i fosterhjem betyr at barn aldri kan bo med foreldrene sine igjen

- Ja
- Nei

I andre runde med spørreundersøkelser – etter første «Jeg Vet»-intervensjon – stilles spørsmål D11 til barn på 5.-7. trinn ved de skolene som har brukt modulen om barnevernet

D11 Har du vært med på en time der klassen brukte Jeg Vet, så filmen «Hva er barnevernet?» og snakket om barnevernet?

- Ja
- Nei

Spørsmål om bruk av «Jeg vet»

Spørsmålene i denne seksjonen stilles kun ved tredje runde med spørreundersøkelser (etter begge «Jeg Vet»-intervensjonene) og plasseres i slutten av spørreskjemaet

Spørsmålene i seksjon E stilles kun til elever på 2.-4. trinn

E1 Filmen «Voksne skal aldri slå» handler om en jente som heter Linja. Linja har det ikke bra hjemme. Har du sett denne filmen før?

- Ja
- Nei
- Husker ikke

E2 Hvis E1=Ja: Når så du filmen om Linja?

- I nåværende klassetrinn
- Før nåværende klassetrinn

E3 Hvis E1=Ja: Hvor var du da du så filmen om Linja?

Flere svar mulig.

- På skolen
- På en annen skole
- I barnehagen
- Hjemme
- Annet sted

E4 Hvis E2=I nåværende klassetrinn & E3=På skole: Har læreren snakket mer med klassen om det filmen om Linja handlet om, eller bedt dere gjøre oppgaver om det?

- Ja
- Nei

E5 Hvis E2=I nåværende klassetrinn & E3=På skole: Lærte du noe nytt da klassen så filmen om Linja?

- Jeg lærte ikke noe nytt
- Jeg lærte noen nye ting
- Jeg lærte mange nye ting

E6 Hvis E2=I nåværende klassetrinn & E3=På skole: Har du snakket med foreldrene dine om det du lærte da dere så filmen om Linja på skolen?

- Ja
- Nei

E7 Filmen «Kroppen min eier jeg» handler om hva som er lov og ikke er lov å gjøre med barns kropp. Har du sett denne filmen før?

- Ja
- Nei
- Husker ikke

E8 Hvis E7=Ja: Når så du filmen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp?

- I [nåværende klassetrinn]
- Før [nåværende klassetrinn]

E9 Hvis E7=Ja: Hvor var du da du så filmen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp? Flere svar mulig.

- På skolen
- På en annen skole
- I barnehagen
- Hjemme
- Annet sted

E10 Hvis E8=I nåværende klassetrinn & E9=På skole: Har læreren snakket mer med klassen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp, eller bedt dere gjøre oppgaver om det?

- Ja
- Nei

E11 Hvis E8=I nåværende klassetrinn & E9=På skole: Lærte du noe nytt da klassen så filmen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp?

- Jeg lærte ikke noe nytt
- Jeg lærte noen nye ting
- Jeg lærte mange nye ting

E12 Hvis E8=I nåværende klassetrinn & E9=På skole: Har du snakket med foreldrene dine om det du lærte da klassen så filmen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp?

- Ja
- Nei

Hvis E2=I nåværende klassetrinn & E3=På skole eller E8=I nåværende klassetrinn & E9=På skole:

E13 Brukte dere en nettside som heter «Jeg Vet» i timen da dere så på filmen om Linja eller filmen om hva det ikke er lov å gjøre med barns kropp?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Spørsmålene i seksjon F stilles kun til elever på 5.–7. trinn

F1 TV-serien «Mot» handler om Adrian og bestevennen hans Jonas. Adrian har en vond hemmelighet han ikke vil at noen skal vite om. Har du sett denne serien før?

- Ja
- Nei
- Husker ikke

F2 Hvis F1=Ja: Når så du TV-serien om Adrian?

- I [nåværende klassetrinn]
- Før [nåværende klassetrinn]

F3 Hvis F1=Ja: Hvor var du da du så TV-serien om Adrian? Flere svar mulig.

Flere svar mulig.

- På skolen
- På en annen skole
- I barnehagen
- Hjemme
- Annet sted

F4 Hvis F2=I nåværende klassetrinn & F3=På skole: Har læreren snakket mer med klassen om det som skjedde i TV-serien om Adrian, eller bedt dere gjøre oppgaver om det?

- Ja
- Nei

F5 Hvis F2=I nåværende klassetrinn & F3=På skole: Lærte du noe nytt da klassen så TV-serien om Adrian?

- Jeg lærte ikke noe nytt
- Jeg lærte noen nye ting
- Jeg lærte mange nye ting

F6 Hvis F2=I nåværende klassetrinn & F3=På skole: Har du snakket med foreldrene dine om det du lærte da dere så TV-serien om Adrian på skolen?

- Ja
- Nei

F7 Teksten «Alle trenger hjelp av og til» handler om hva slags ting familier kan trenge hjelp med, og hvordan barnevernet kan hjelpe. Har du lest denne teksten før?

- Ja
- Nei
- Husker ikke

F8 Hvis F7=Ja: Når leste du teksten om barnevernet?

- I [nåværende klassetrinn]
- Før [nåværende klassetrinn]

F9 Hvis F7=Ja: Hvor var du da du leste teksten om barnevernet?

Flere svar mulig.

- På skolen
- På en annen skole
- I barnehagen
- Hjemme
- Annet sted

F10 Hvis F8=I nåværende klassetrinn & F9=På skole: Har læreren snakket mer med klassen om barnevernet, eller bedt dere gjøre oppgaver om det?

- Ja
- Nei

F11 Hvis F8=I nåværende klassetrinn & F9=På skole: Lærte du noe nytt da klassen leste teksten om barnevernet?

- Jeg lærte ikke noe nytt
- Jeg lærte noen nye ting
- Jeg lærte mange nye ting

F12 Hvis F8=I nåværende klassetrinn & F9=På skole: Har du snakket med foreldrene dine om det du lærte da dere leste og snakket om barnevernet på skolen?

- Ja
- Nei

Hvis (Hvis F2=I nåværende klassetrinn & F3=På skole:) eller (F8=I nåværende klassetrinn & F9=På skole):

F13 Brukte dere en nettside som heter «Jeg Vet» i timen da dere så serien om Adrian eller leste om barnevernet?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Vedlegg B: Spørreskjema for lærere

Skolen din er med på en studie av om læringsverktøyet «Jeg vet» øker barns kunnskap om vold og overgrep. I den forbindelse har vi noen spørsmål til deg om kjennetegn ved klassen, og om dine erfaringer med og syn på undervisning om vold og overgrep. Aller først: Er det riktig at du er lærer for klasse XXX på XXX barneskole?

T1 Er du kontaktlærer for denne klassen?

- Ja, jeg er kontaktlærer for denne klassen
- Nei. Jeg er lærer for denne klassen, men ikke kontaktlærer.
- Nei. Jeg er vikarlærer for denne klassen i dag.
- Nei. Jeg har en annen rolle i denne klassen (vennligst forklar) _____

Spørsmål T2–T3 og T6–T17 ble kun stilt én gang til lærerne i de tre spørreundersøkelsene

T2 Hvor mange elever går i denne klassen?

- [Tall]

T3 Hvor mange av elevene i denne klassen ...

T3_1 ... er jenter?

- [Tall]
- Vet ikke

T3_2 ... har vedtak om spesialundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T3_3 ... har særskilt norskundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

Spørsmål T4 og T5_1 kun i den første spørreundersøkelsen

T4 Hvor mange av elevene i klassen er til stede og svarer på spørsmålene fra Fafo i dag?

- [Tall]

T5 Hvor mange av elevene i klassen som er til stede og svarer på spørsmålene fra Fafo i dag ...

T5_1 ... er jenter?

- [Tall]
- Vet ikke

T5_2 ... har vedtak om spesialundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T5_3 ... har særskilt norskundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T6 «Jeg vet» er en gratis læringsressurs for barnehager og skoler om mobbing, vold, overgrep og barns rettigheter. Har du brukt «Jeg vet» sammen med barn før sommeren 2024?

- Ja
- Nei
- T7 Hvis T6=Ja: Hvor mange ganger har du brukt «Jeg vet» sammen med barn tidligere? [Tall]

T8 Hvis T6=Ja: Når brukte du «Jeg vet» sist? Vennligst skriv inn årstall.

- [Tall]

T9 Hvis T6=Ja: Har du brukt «Jeg vet» med denne klassen?

- Ja
- Nei

T10 Hvis T6=Nei or T9=Nei: Har denne klassen brukt «Jeg vet» tidligere?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

T11 Hvis T9=Ja or T10=Ja: Hvor mange ganger har klassen brukt «Jeg vet» tidligere?

- [Tall]
- Vet ikke

T12 Hvis T9=Ja or T10=Ja: Når brukte klassen «Jeg vet» sist? Vennligst skriv inn årstall.

- [Tall]
- Vet ikke

T13 Har du brukt andre opplegg for læring om vold og/eller seksuelle overgrep enn «Jeg vet» tidligere?

- Ja, mye
- Ja, noe
- Nei

T14 Har denne klassen brukt andre opplegg for læring om vold og/eller seksuelle overgrep tidligere?

- Ja, mye
- Ja, noe
- Nei
- Vet ikke

T15 Snakkemedbarn.no er et digitalt opplæringsprogram om samtaler med barn, spesielt samtaler ved bekymring for om barnet er utsatt for vold eller overgrep. Nettsiden inneholder simulerte samtaler med barn, så brukere kan øve på å gjøre det trygt nok for barn å fortelle sin historie. Har du brukt Snakkemedbarn før?

- Ja
- Nei

T16 Hvis T15=Ja: Når brukte du Snakkemedbarn sist? Vennligst skriv inn årstall.

- [Tall]

T17 Hvis T15=Ja: Omtrent hvor mange timer har du brukt Snakkemedbarn til sammen?

- [Tall]

Angi om og i hvilken grad du har vært bekymret for noen elev i denne klassen sin helse, utvikling, atferd eller situasjon i løpet av de siste to ukene. Bekymring for:

T18 Elevens følelsesmessige utvikling (f.eks evne til å forstå andres følelser og å håndtere sine egne)

- Ikke bekymret i det hele tatt
- Litt bekymret
- Ganske bekymret
- Bekymret
- Veldig bekymret

T19 Elevens psykiske helse (f.eks uro, nedstemthet)

- Ikke bekymret i det hele tatt
- Litt bekymret
- Ganske bekymret

- Bekymret
- Veldig bekymret

T20 Elevens sosiale utvikling (f.eks vanskeligheter med vennerelasjoner, å fungere i gruppe eller ta ansvar)

- Ikke bekymret i det hele tatt
- Litt bekymret
- Ganske bekymret
- Bekymret
- Veldig bekymret

T21 Elevens adferd (f.eks trass, aggressivitet, løgn, vanskeligheter med å følge regler)

- Ikke bekymret i det hele tatt
- Litt bekymret
- Ganske bekymret
- Bekymret
- Veldig bekymret

T22 Elevens hjemmeforhold (f.eks. foreldreferdigheter, sikkerhet, bolig)

- Ikke bekymret i det hele tatt
- Litt bekymret
- Ganske bekymret
- Bekymret
- Veldig bekymret

Oppfølgingsspørsmål for dem som svarer "Litt bekymret" / "Ganske bekymret" / "Bekymret" / "Veldig bekymret" på minst ett av spørsmålene T18–T22:

(Still kun spørsmål til dem som har oppgitt en viss grad av bekymring. Antallet bør være mellom 1 og antall elever i klassen)

T23 For hvor mange elever i denne klassen har du følt på noen av de ovennevnte bekymringene de siste to ukene?

- [Tall]

T24 Har du informert noen i skolens ledelse om din bekymring for noen elev i denne klassen sin helse, utvikling, adferd eller hjemmesituasjon i løpet av de siste to ukene?

- Ja
- Nei

Hvor enig eller uenig er du i disse utsagnene?

Spørsmål T25–T30 har tilfeldig rekkefølge

T25 Jeg er villig til å bruke standardiserte læringsverktøy for å snakke med barn om vold og overgrep.

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

T26 Jeg er ikke sikker på at jeg er i stand til å svare på spørsmål som barn kan ha om vold eller overgrep.

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

T27 Jeg vet hvordan jeg skal svare hvis et barn stiller meg et spørsmål om vold eller overgrep.

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

T28 Jeg er komfortabel med å be barn om å delta i samtaler om vold og overgrep.

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

T29 Jeg vet hvordan jeg skal reagere hvis et barn forteller at de har opplevd vold eller overgrep.

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

T30 Jeg er trygg på at jeg kan fortelle barn fakta om vold og overgrep (f.eks. at overgriperen vanligvis er en som er kjent for familien).

- Helt enig
- Ganske enig
- Verken enig eller uenig
- Ganske uenig
- Helt uenig

Etter første «Jeg vet»-intervensjon, spørsmål kun til lærere i testklassene under andre test

T31 Har denne klassen brukt læringsverktøyet «Jeg vet» dette semesteret?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Dersom lærer i kontrollklasse svarer «Nei»: Gå til informasjonsplakaten: Det er bra at klassen ikke har brukt «Jeg vet» dette semesteret! Du er lærer for en av klassene som ikke er trukket ut til å bruke «Jeg vet» i år.

T32A Til lærere for trinn 2-4: Læringsverktøyet «Jeg vet» består av flere moduler med ulike tema. Hvilken Jeg Vet-modul har denne klassen brukt dette semesteret?

- Modul «Rett til å være trygg»
- Modul «Kroppen er din»
- Klassen har ikke brukt noen av disse «Jeg vet»-modulene dette semesteret
- Vet ikke

T32B Til lærere for trinn 5-7: Læringsverktøyet «Jeg vet» består av flere moduler med ulike tema. Hvilken Jeg Vet-modul har denne klassen brukt dette semesteret?

- Modul «Trygg hjemme»
- Modul «Hva er barnevernet?»
- Klassen har ikke brukt noen av disse «Jeg vet» -modulene dette semesteret
- Vet ikke

T33 Til dem som har brukt «Jeg vet»: Hvilken dato brukte denne klassen «Jeg vet» dette semesteret?

- [Dato]

- Vet ikke

T34 Var alle elevene tilstede da klassen bruke «Jeg vet» dette semesteret?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

T35 Hvis T34=Nei: Hvor mange av elevene som var fraværende da klassen bruke «Jeg vet» dette semesteret...

T35_1 ... har vedtak om spesialundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T35_2 ... har særskilt norskundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T36 Var det du som brukte «Jeg vet» sammen med klassen dette semesteret?

- Ja
- Nei

T37 Hvis T36=Nei: Hvem brukte «Jeg vet» sammen med klassen dette semesteret?

- Helsesykepleier
- Sosiaallærer
- En annen lærer
- Andre (vennligst noter hvem)
- Vet ikke

T38 Hvis T36=Ja: Hvor engasjerte virket elevene i timene da dere brukte «Jeg vet» dette semesteret?

- Svært uengasjerte
- Litt uengasjerte
- Verken engasjerte eller uengasjerte
- Litt engasjerte
- Svært engasjerte

T39 Hvis T36=Ja: Hvor mye uro var det i klassen da dere brukte «Jeg vet» dette semesteret?

- Veldig mye uro
- En del uro
- Verken mye eller lite uro
- Ganske lite uro
- Veldig lite uro

Spørsmål T31 stilles kun i andre runde med spørreundersøkelser (etter første «Jeg Vet»-intervensjon) og bare til lærere i test-klasser.

T31 Har denne klassen brukt læringsverktøyet «Jeg vet» høstsemesteret 2024 og/eller vårsemesteret 2025?

- Både høsten 2024 og våren 2025
- Bare høsten 2024, ikke våren 2025
- Bare våren 2025, ikke høsten 2024
- Nei, klassen har ikke brukt «Jeg vet» dette skoleåret
- Vet ikke

Dersom lærer i kontrollklasse svarer «Nei»: Gå til informasjonsplakaten: Det er bra at klassen ikke har brukt «Jeg vet» dette semesteret! Du er lærer for en av klassene som ikke er trukket ut til å bruke «Jeg vet» i år.

Hvis T31=A eller C, fortsett med spørsmål T32AB-T39B

T32AB *Til lærere for trinn 2-4:* Læringsverktøyet «Jeg vet» består av flere moduler med ulike tema. Hvilken «Jeg vet»-modul har denne klassen brukt våren 2025?

- Modul «Rett til å være trygg»
- Modul «Kroppen er din»
- Klassen brukte en annen Jeg Vet-modul. Skriv inn hvilken modul klassen har brukt.
- Vet ikke

T32BB *Til lærere for trinn 5-7:* Læringsverktøyet «Jeg vet» består av flere moduler med ulike tema. Hvilken «Jeg vet»-modul har denne klassen brukt våren 2025?

- Modul «Trygg hjemme»
- Modul «Hva er barnevernet?»
- Klassen brukte en annen «Jeg vet»-modul. Skriv inn hvilken modul klassen har brukt.
- Vet ikke

T33B Hvilken dato brukte denne klassen «Jeg vet» våren 2025?

- [Dato]
- Vet ikke

T34B Var alle elevene til stede da klassen bruke «Jeg vet» våren 2025?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

T35B *Hvis T34B=Nei:* Hvor mange av elevene som var fraværende da klassen bruke «Jeg vet» dette semesteret ...

T35B_1 ... har vedtak om spesialundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T35B_2 ... har særskilt norskundervisning?

- [Tall]
- Vet ikke

T36B Var det du som brukte «Jeg vet» sammen med klassen våren 2025?

- Ja
- Nei

T37B *Hvis T36B=Nei:* Hvem brukte «Jeg vet» sammen med klassen våren 2025?

- Helsesykepleier
- Sosiallærer
- En annen lærer
- Andre (vennligst noter hvem)
- Vet ikke

T37CB *Hvis T36B=Nei:* Hvorfor brukte ikke du «Jeg vet» sammen med klassen våren 2025?

- Jeg ønsket ikke å gjøre det
- Den som brukte «Jeg vet» med klassen ønsket å gjøre det
- Jeg var fraværende den dagen
- Overordnede bestemte at en annen skulle gjøre det
- Jeg hadde ikke ansvar for denne klassen på den tiden
- Annet, vennligst noter:

T38B *Hvis T36B=Ja:* Hvor engasjerte virket elevene i timene da dere brukte «Jeg vet» våren 2025?

- Svært uengasjerte
- Litt uengasjerte
- Verken engasjerte eller uengasjerte
- Litt engasjerte
- Svært engasjerte

T39B *Hvis T36B=Ja*: Hvor mye uro var det i klassen da dere brukte «Jeg vet» våren 2025?

- Veldig mye uro
- En del uro
- Verken mye eller lite uro
- Ganske lite uro
- Veldig lite uro

Hvis T31 = A eller B og læreren ikke svarte på den andre spørreundersøkelsen, fortsett med spørsmål T32A–T39

T32A *Til lærere for trinn 2-4*: Hvilken «Jeg vet»-modul har denne klassen brukt våren 2025?

- Modul «Rett til å være trygg»
- Modul «Kroppen er din»
- Klassen brukte en annen «Jeg vet» -modul. Skriv inn hvilken modul klassen har brukt.
- Vet ikke

T32 *Til lærere for trinn 5-7*: Hvilken «Jeg vet»-modul har denne klassen brukt våren 2025?

- Modul «Trygg hjemme»
- Modul «Hva er barnevernet?»
- Klassen brukte en annen «Jeg vet» -modul. Skriv inn hvilken modul klassen har brukt.
- Vet ikke

T33 Hvilken dato brukte denne klassen «Jeg vet» høsten 2024?

- [Dato]
- Vet ikke

T36 Var det du som brukte «Jeg vet» sammen med klassen høsten 2024?

- Ja
- Nei

T37 *Hvis T36=Nei*: Hvem brukte «Jeg vet» sammen med klassen høsten 2024?

- Helsesykepleier
- Sosiallærer
- En annen lærer
- Andre (vennligst noter hvem)
- Vet ikke

T37C *Hvis T36=Nei*: Hvorfor brukte ikke du «Jeg vet» sammen med klassen høsten 2024?

- Jeg ønsket ikke å gjøre det
- Den som brukte «Jeg vet» med klassen ønsket å gjøre det
- Jeg var fraværende den dagen
- Overordnede bestemte at en annen skulle gjøre det
- Jeg hadde ikke ansvar for denne klassen på den tiden
- Annet, vennligst noter:

T38 *Hvis T36=Ja*: Hvor engasjerte virket elevene i timene da dere brukte «Jeg vet» høsten 2024?

- Svært uengasjerte
- Litt uengasjerte
- Verken engasjerte eller uengasjerte
- Litt engasjerte
- Svært engasjerte

T39 Hvis T36=Ja: Hvor mye uro var det i klassen da dere brukte «Jeg vet» høsten 2024?

- Veldig mye uro
- En del uro
- Verken mye eller lite uro
- Ganske lite uro
- Veldig lite uro

Til alle lærerne, fortsett med spørsmål T40

T40 Hvor nyttig synes du det var å bruke «Jeg vet» i undervisning om vold og/eller overgrep?

- Veldig unyttig
- Litt unyttig
- Verken nyttig eller unyttig
- Litt nyttig
- Veldig nyttig
- Vet ikke

Hvis opprinnelig oppført som testklasse, men T31 = B, C eller D, fortsett med spørsmål T41

T41 Denne klassen var trukket ut til å bruke «Jeg vet» høsten 2024 og våren 2025, som del av forskningsprosjektet skolen er med på. Hvorfor brukte ikke klassen «Jeg vet» både høsten 2024 og våren 2025?

- Det skjedde en misforståelse
- Ikke ønskelig av hensyn til enkelte barn i klassen
- Jeg eller andre lærere ønsket ikke å bruke «Jeg vet» med klassen
- Foreldre ønsket ikke at klassen skulle bruke «Jeg vet»
- Klassen hadde nylig brukt «Jeg vet» i andre sammenhenger
- Overordnede ga beskjed om at denne klassen ikke skulle bruke «Jeg vet»
- Læreren i en annen klasse ønsket å bruke «Jeg vet» i stedet for denne klassen
- Annet, vennligst noter:
- Vet ikke

Hvis opprinnelig oppført som kontrollklasse, men T31 = A, B eller C, fortsett med spørsmål T42

T42 Denne klassen var trukket ut til å IKKE bruke «Jeg vet» dette skoleåret. Hvorfor brukte klassen «Jeg vet» likevel?

- Det skjedde en misforståelse
- Ønskelig av hensyn til enkelte barn i klassen
- Jeg eller andre lærere ønsket å bruke «Jeg vet» med denne klassen
- Foreldre ønsket at klassen skulle bruke «Jeg vet»
- Klassen hadde nylig brukt «Jeg vet» i andre sammenhenger
- Overordnede ga beskjed om at denne klassen skulle bruke «Jeg vet»
- Læreren i en annen klasse ønsket ikke å bruke «Jeg vet», derfor gjorde denne klassen det i stedet
- Annet, vennligst noter:
- Vet ikke

Vedlegg C: Resultater fra robusthetstester

Variable		Mål1	Mål1 (trinn 2-4)	Mål1 (trinn 5-7)	Mål2	Mål2 (trinn 2-4)	Mål2 (trinn 5-7)	Mål3 (trinn 2-4)	Mål4 (trinn 5-7)	Mål 10 (trinn 5-7)
Test- gruppe vs. kontroll- gruppe	Hovedmodell	0.013***	0.018***	0.010*	0.017***	0.023***	0.013**	0.013**	0,006	0,001
		(0.004)	(0.006)	(0.005)	(0.004)	(0.005)	-0,005	(0.008)	(0.007)	(0.005)
	Robusthetstest med missing indi- cator-metoden	0.019***	0.026***	0.012**	0.022***	0.028***	0.016***	0.024***	0,007	0,006
		(0,004)	(0,006)	(0,006)	(0,004)	(0,005)	(0,005)	(0,008)	(0,007)	(0,005)
	Robusthetstest ved å ekskludere trinn med gjen- nomføringspro- blemer	0.019***	0.021***	0.017***	0.024***	0.026***	0.022***	0.016*	0.012*	0,005
		(0,004)	(0,006)	(0,005)	(0,004)	(0,006)	(0,005)	(0,008)	(0,007)	(0,005)

Variable		Mål5	Mål5 (trinn 2-4)	Mål5 (trinn 5-7)	Mål6 (trinn 2-4)	Mål7	Mål7 (trinn 2-4)	Mål7 (trinn 5-7)	Mål8 (trinn 2-4)	Mål 9	Mål 9 (trinn 2-4)	Mål 9 (trinn 5-7)
Test- gruppe vs. kontroll- gruppe	Hovedmodell	0.010**	0.015**	0,006	0,004	0.035***	0.043** *	0.029***	0.022**	0.033***	0,021	0.042***
		(0.004)	(0.006)	(0.005)	(0.007)	(0.005)	(0.008)	(0.007)	(0.010)	(0.012)	(0.019)	(0.015)
	Robusthetstest med missing indi- cator-metoden	0.013***	0.019***	0.009*	0.016*	0.041***	0.050***	0.032***	0.030***	0.035***	0,020	0.047***
		(0,004)	(0,005)	(0,005)	(0,008)	(0,006)	(0,008)	(0,007)	(0,010)	(0,012)	(0,018)	(0,015)
	Robusthetstest ved å ekskludere trinn med gjen- nomføringspro- blemer	0.015***	0.018***	0.013**	0,007	0.044***	0.046** *	0.041***	0.025**	0.050***	0.040* *	0.058***
		(0,004)	(0,006)	(0,005)	(0,008)	(0,005)	(0,009)	(0,007)	(0,011)	(0,012)	(0,019)	(0,016)

Variable		Mål 12	Mål 12 (trinn 2-4)	Mål 12 (trinn 5-7)	Mål 13	Mål 13 (trinn 2-4)	Mål 13 (trinn 5-7)	Mål 14	Mål 14 (trinn 2-4)	Mål 14 (trinn 5-7)	Mål 15	Mål15 (trinn 2-4)	Mål15 (trinn 5-7)
Test- gruppe vs. kontroll- gruppe	Hovedmodell	0.049** *	0.071***	0,029	0,043	0,023	0,054	-0.270*	-0.436*	-0,091	0,097	0.183**	0,017
		(0.016)	(0.025)	(0.020)	(0.028)	(0.039)	(0.039)	(0.153)	(0.239)	(0.199)	(0.056)	(0.079)	(0.077)
	Robusthetstest med missing indi- cator-metoden	0.044** *	0.063***	0,025	0,012	-0,011	0,029	-0,185	-0,300	-0,042	0.097*	0.179**	0,024
		(0,014)	(0,022)	(0,019)	(0,026)	(0,038)	(0,037)	(0,143)	(0,222)	(0,185)	(0,051)	(0,073)	(0,071)
	Robusthetstest ved å ekskludere trinn med gjen- nomføringspro- blemer	0.046** *	0.067**	0,026	0.052*	0,024	0,069	-0.408**	-0.553**	-0,242	0.121**	0.211***	0,036
		(0,017)	(0,028)	(0,022)	(0,030)	(0,044)	(0,043)	(0,165)	(0,268)	(0,202)	(0,055)	(0,079)	(0,076)

